

INTERN REVISION

- I DANSKE PENGEINSTITUTTER

Camilla Nyrsted Zeuthen & Ulla Kepp Larsen

**AALBORG UNIVERSITET
2007**

Intern revision – i danske pengeinstitutter

Kandidatafhandling

Revisorkandidatuddannelsen (cand.merc.aud.)

Udarbejdet af:

Camilla Nyrsted Zeuthen

&

Ulla Kopp Larsen

Under vejledning af:

Lars Kiertzner
Lektor, ph.d., statsautoriseret revisor, Aalborg Universitet

Afleveret:
Juni 2007

1	Indledning.....	5
2	Problemformulering	6
2.1	Problemstilling:.....	7
2.2	Afgrænsning.....	8
3	Metodeafsnit	9
4	Historisk tilbageblik	13
4.1	Revision generelt.....	13
4.2	Særlige vedr. pengeinstitutter	14
5	Regulering	16
5.1	Lovgrundlaget	16
5.1.1	Bekendtgørelse af lov om finansiel virksomhed.....	16
5.1.2	Revisionsbekendtgørelsen.....	21
5.2	Øvrig regulering.....	26
5.2.1	IIA	26
5.2.2	FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd.....	30
5.2.3	International Standards on Audition – ISA.....	32
5.2.4	RS 610 - Stillingtagen til intern revisions arbejde	33
6	Etablering af intern revision	39
6.1	Virksomhedens forhold.....	39
6.2	Intern revisions organisering.....	41
6.3	Intern revisions uafhængighed.....	42
6.4	Udbyttet af en intern revision.....	42
6.5	Intern revisions funktion og arbejdsopgaver:	44
6.5.1	Finansiell revision	47
6.5.2	Operationel revision.....	48
6.5.3	Kompetence	50
6.6	Intern revisions rapportering.....	51
7	Uafhængighed.....	53
7.1	Interne revisorers uafhængighed.....	57
7.1.1	Revisionsbekendtgørelsen.....	57
7.1.2	IIA	59

7.1.3	8. Direktiv	67
7.1.4	Revisorloven	69
7.1.5	FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd.....	71
7.2	Perspektivering til interviewene.....	77
8	Intern revisions påtegning	80
8.1	Den nye Revisionsbekendtgørelse	80
8.1.1	Berettigelsen af intern revisions påtegning.....	83
8.1.2	Ansvar ved erklæringsafgivelse.....	84
9	Intern revisions berettigelse.....	91
9.1	Krav om intern revision i større pengeinstitutter	92
9.1.1	De rette kriterier	93
10	Fremtidens interne revision	97
10.1	Samspillet mellem intern revision og bestyrelsen.....	97
10.1.1	Revisionskomiteer i pengeinstitutter.....	98
10.2	Samspillet mellem intern revision og interessenterne.....	103
10.3	Intern revisions fremtidige fokus	104
10.4	Ny påtegning fra IIA	107
11	Konklusion.....	110
12	English summary	116
13	Litteraturoversigt	118

1 Indledning

De seneste års fokus på revisionsbranchen viser en helt klar udvikling i retningen af en mere og mere stringent regulering. Denne meget stramme regulering skal ses i lyset af den tidligere manglende tilstrækkelighed af den eksisterende regulering i forhold til såvel selskabsledelse, revision og regnskab. Stramninger er således ofte blevet begrundet med nødvendigheden af at øge kvaliteten af og kontrollen med de officielle regnskaber samt præcisere såvel ledelsesorganernes som revisors ansvar, rettigheder og pligter.

I løbet af en ganske kort årrække er der således trådt et utal af revisionsstandarder i kraft og der kommer konstant nye og/eller regulerede standarder til, og de skrevne krav til den ”lovpligtige” eksterne revisor bliver dermed kontinuerligt mere stringente.

I Danmark viser den historiske udvikling indenfor intern revision, at denne i hovedtræk er forløbet parallelt med udviklingen indenfor den eksterne revision. På nuværende tidspunkt er der dog, med øje for den stramme regulering af ekstern revisors virke, risiko for, at de regler, der gælder for de interne revisorer, ikke matcher dem, der gælder for de eksterne revisorer.

Pengeinstitutter betegnes som værende virksomheder, der har særlig samfundsmæssig betydning og der har derfor i gennem mange år været særlig fokus herpå – også i henhold til revision, og der er således lovpligtige krav i relation til intern revision i pengeinstitutter over en vis størrelse. Forskellige tiltag tyder på, at ændringer er på vej. Intern revision i finansielle virksomheder har således netop været en genstand for debat, idet Finanstilsynet for nyligt nedsatte et udvalg til at se nærmere på den interne revision i den finansielle sektor.

Formålet med nærværende kandidatafhandling er at sætte intern revision i danske pengeinstitutter under lup. Vi undersøger således, hvordan intern revision ser ud i dag og kommer med et bud på, i hvilken retning, interne revision bevæger sig i fremtidens Danmark.

2 Problemformulering

Revision af pengeinstitutter er et område, der på sigt kan blive en større og større del af vores¹ arbejdsopgaver, som ansatte i et større dansk revisionsfirma. I forbindelse med den løbende revision i nærværende år (2006) har vi måtte konstatere, at et af ”vore” pengeinstitutter nu har nået en størrelse, der kræver, at der etableres intern revision fra 2008. Det er dette faktum, der ligger til grund for den primære interesse for det valgte afhandlingsområde.

I forbindelse med etableringen af en intern revisions afdeling er der mange problemstillinger, der kræves løst og mange spørgsmål, der kræves svaret. Desuden er det ikke usandsynligt, at pengeinstituttet støder på meningsforskelle i forhold til de krav, der bliver stillet fra lovgivers side og de krav de umiddelbart selv mener, det er relevant at efterleve. Vi finder det i den henseende interessant at efterprøve, hvorvidt de af lovgiver opstillede krav, herunder kriterierne for krav om intern revision, kan finde berettigelse.

Hvorfor intern revision

Indledningsvist finder vi det relevant, at undersøge, hvilken begrundelse der ligger bag kravet om, at der i større pengeinstitutter skal etableres intern revision. Et meget relevant spørgsmål herunder er, hvorvidt de nugældende kriterier² for, hvornår intern revision er påkrævet, er de mest hensigtsmæssige. Denne diskussion finder vi meget interessevækkende, da vi umiddelbart er tvivlende overfor, hvorvidt de nuværende kriterier er tidssvarende i forhold til brancheudviklingen. Vi vil derfor undersøge, hvorfor netop disse kriterier og de deraf afledte grænseværdier er blevet valgt og om brancheudviklingen kræver, at der findes alternative kriterier til bestemmelsen om hvorvidt et pengeinstitut skal have intern revision. Det kunne i den henseende endvidere være interessant at diskutere en eventuel dispensationsregel?

Uafhængighed

En af de allermest centrale forudsætninger for at revisor må revidere og erklære sig om en virksomheds forhold, er uafhængighed. Alle revisorer kender til uafhængighedsbegrebet i forhold til ekstern revisor. Vi sætter imidlertid spørgsmålstegn ved, hvorvidt det samme begreb gælder for de interne

---

¹ Her henviser vi til os personligt, og ikke revisorer generelt.

² Bekendtgørelse nr. 1363 af 11/12/2006 om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner, jf. § 23.

revisorer, og vil i den forbindelse undersøge, hvorvidt der eksisterer en særskilt definition af begrebet uafhængighed for interne revisorer.

Umiddelbart ser det for udefrakommende ud til, at risikoen for at intern revisor havner i en uafhængighedsproblematik er stor, da denne via sin tætte tilknytning til virksomheden måske ofte vil blive udsat for situationer, der kan kompromittere uafhængigheden. Det kunne derfor være interessant (efter definitionen af uafhængighedsbegrebet for interne revisorer) at forsøge at belyse, hvordan de interne revisorer bedst muligt sikrer deres uafhængighed på trods af den tætte tilknytning til virksomheden.

Intern revisors påtegning

Der gælder i Danmark en helt unik regel, der tillader den interne revisionschef at påtegne årsrapporten. Tidligere var det et direkte krav, hvorimod det i dag blot er en mulighed. Denne påtegningsmulighed adskiller dog de danske revisionschefer virke i forhold til deres kolleger i de øvrige europæiske lande. Vi vil i den forbindelse belyse, hvad der ligger til grund for ændringen ”fra pligt til mulighed” og samtidig forsøge at anskueliggøre, i hvilken udstrækning den interne revisionschefs påtegning reelt set tilfører værdi for regnskabslæser i forhold til en alenestående påtegning fra ekstern revision.

Intern revision i fremtiden

Afslutningsvist ønsker vi at belyse hvordan de interne revisionsafdelinger bør se ud i fremtiden, herunder hvilke udfordringer de danske pengeinstitutters interne revisionsafdelinger står overfor, hvilke kompetencekrav, der deraf følgende stilles til de interne revisionsmedarbejdere samt hvordan sammenspillet mellem bestyrelse og intern revision fremover skal foregå.

Ovennævnte kan opsummeres i nedenstående problemstilling

2.1 Problemstilling:

Hvordan statueres det, i relation til udviklingen indenfor pengeinstitutter, på mest hensigtsmæssige vis, at der er behov for en intern revisionsafdeling og hvilke krav og udfordringer stilles de interne revisionsafdelinger overfor i fremtidens samfund?

2.2 Afgrænsning

Vi har, som det fremgår af specialets titel ”Intern revision i danske pengeinstitutter” valgt at afgrænse specialets indhold såvel geografisk som funktionsmæssigt.

Den geografiske afgrænsning er sat i relation til såvel pengeinstitutterne som deres interne revisioner og vi har således valgt at beskæftige os alene med danske pengeinstitutter, der også har deres interne revision placeret på dansk grund.

I relation til specialets grundtanke har vi valgt at afgrænse os til at give et overordnet indblik i den verden, pengeinstitutterne er en del af og vi vil derfor afholde os fra at gennemgå konkrete revisionshandlinger. Denne vinkel er valgt ud fra et hensyn til, at formålet med specialet netop er at skabe debat omkring interne revisioners udviklingspotentialer.

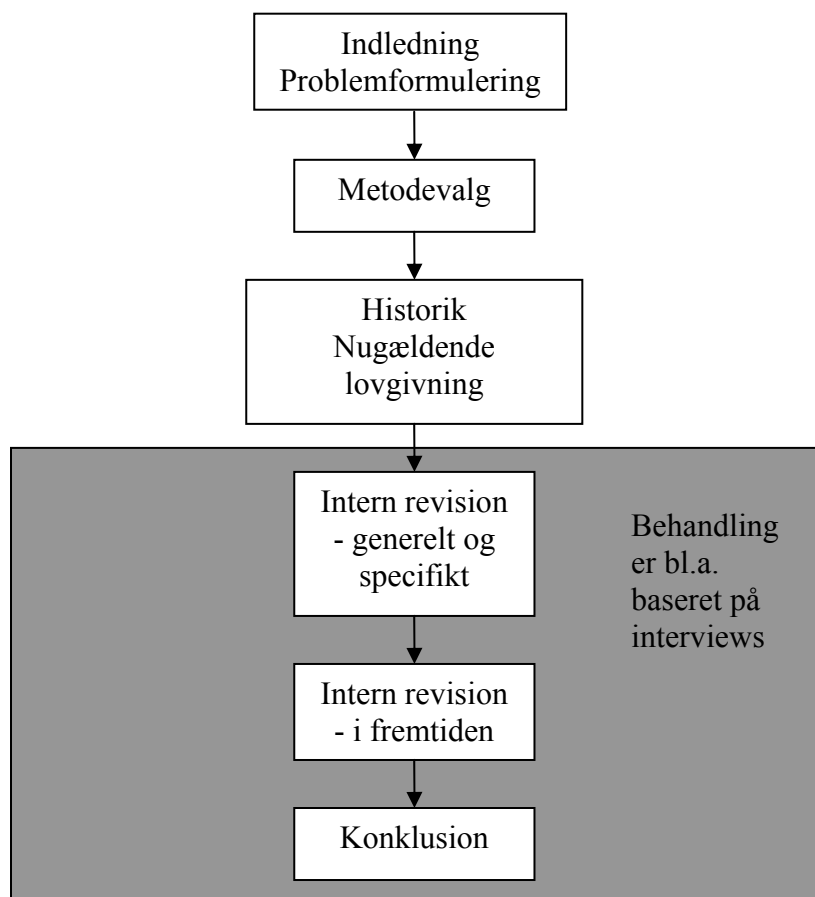

3 Metodeafsnit

Struktur og metodevalg

Specialets metodevalg er en kombination af en teoretisk analyse af lovgrundlaget for intern revisions virke samt anvendelse af synspunkter fra interviewede revisionschefer.

Specialet er opbygget efter følgende struktur:

Figur 1 – egen tilvirkning

Specialet er således opbygget på en sådan måde, at den teoretiske gennemgang af lovgivning, retningslinier mv. hovedsageligt er placeret indledningsvis, således, at læser har et indblik i, hvilken

verden, man befinder sig i, når der tales om en intern revision i et dansk pengeinstitut. Herefter følger en gennemgang af de specifikke aspekter vedrørende interne revisioner - såsom krævet uafhængighed samt påtegning af årsrapporten – med inddragelse af interviewresultaterne. Afslutningsvis vil vi give et bud på, hvorledes en intern revision kan se ud i fremtiden, hvilket ligeledes vil ske bl.a. ved inddragelse af interviewresultaterne.

I processen omkring udarbejdelsen af nærværende speciale, har en rapport³ omhandlende interne revisioner i den finansielle sektor - udarbejdet på foranledning af Finanstilsynet - været til stor inspiration. Rapporten er fra juni 2006 og er senere blevet offentliggjort på Finanstilsynets hjemmeside. Den er anvendt som gængs kildemateriale og som underbygning i flere sammenhænge.

Udvalget, som var nedsat med repræsentanter fra FSR, IIA, Finansrådet, Forsikring og Pension, Realkreditrådet, Dansk Aktionærforening og Finanstilsynet, havde det formål at sammenligne den danske model for interne revisioner med en række udvalgte europæiske landes modeller for samme. Selvom rapporten således ikke udelukkende omhandler pengeinstitutter, mener vi dog alligevel, at vi kan anvende synspunkter fra rapporten, idet det er angivet, når der er uoverensstemmelser mellem udvalgets medlemmers synspunkter. Vores antagelse viste sig under interviewene at holde stik, idet rapporten blev nævnt flere gange under interviewene. De interviewede revisionschefer har således også fundet rapporten relevant og interessant.

Specialet er delvist baseret på konkrete teoretiske hypoteser, som vi efterfølgende forsøger enten at verificere eller falsificere ved hjælp af empiri – bl.a. ved hjælp af interviewresultaterne. Dvs. vi søger at belyse et antal postulater, som er fremført i problemformuleringen.

I specialet anvendes flere gange citater fra diverse litterære kilder. Vi har ved denne anvendelse anlagt en kritisk holdning til selve citatet, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at vi har undersøgt forfatterens belæg for deres holdninger nærmere. De anvendte citater er medtaget på originalsproget for at bevare autenciteten. Det er vanskeligt at oversætte sådanne citater uden at risikere meningsforstyrende fejl eller fordrejninger af den oprindeligt tiltænkte mening.

---

³ Finanstilsynets rapport ”Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv”, juni 2006.

Litteraturindsamling er foretaget indtil d. 1. april 2007 og materiale udgivet efter denne dato er ikke medtaget i den skriftlige behandling af emnet.

Interviewene

Under skriveprocessen følte vi, at der manglede en måde, hvorpå vi kunne få belyst problemstillingerne fra forskellige synsvinkler. Vi besluttede derfor at udforme nogle relevante spørgsmål, som vi herefter ville stille til de interne revisionschefer for de 10 største danske pengeinstitutter. Vi valgte at kontakte de interne revisionschefer, idet vi mente, at disse, om nogen, måtte vide, hvad der rører sig på området for interne revisioner. Vi var interesseret i at få indblik i tanker og synspunkter både for at få inspiration i den skrivende proces, men ligeledes for at få en opdateret empiri til brug for verifikation eller falsifikation af vores hypoteser i problemformuleringen.

Vi måtte herefter vurdere, hvordan kriteriet ”størrelse” på pengeinstitutter skulle findes. På Finansrådets hjemmeside fandt vi frem til den måleenhed, vi, på daværende tidspunkt, fandt bedst. De ti største pengeinstitutter er derfor målt ud fra arbejdende kapital, som er defineret som summen af indlån, egenkapital, udstedte obligationer og efterstillede kapitalindskud. Regnskabstallene er baseret på det enkelte pengeinstituts rene pengeinstitutvirksomhed og ikke dets samlede koncernvirksomhed.⁴

Efter vi havde fundet frem til de 10 største pengeinstitutter, valgte vi at frasortere Nordea, da dette pengeinstitut er meget anderledes organiseret i forhold til de øvrige danske pengeinstitutter. Vi talte med Ane Marie Christensen, som er revisionschef i Nordea, hvilket bekræftede vores antagelse omkring forskellighederne. Nordeas interne revision er fordelt på flere nordiske lande og vi mener derfor ikke, at dette pengeinstitut kan indgå i vores gruppe af danske pengeinstitutter, som det er pointeret i problemformuleringen. I stedet valgte vi det 11. største pengeinstitut i Danmark – Fionia Bank.

Ud af de 10 pengeinstitutter vendte 2 pengeinstitutter tilbage med afvisning af anmodningen, mens 8 vendte tilbage med et positivt svar. De 7 af interviewene er udført inden aflevering af specialet, mens det sidste interview ikke kan foretages inden skriveprocessen er afsluttet grundet arbejdspress i

---

⁴ [Http://www.finansraadet.dk/danish/menu/faktaomsektoren/sektorenital/destoerstepengeinstitutter](http://www.finansraadet.dk/danish/menu/faktaomsektoren/sektorenital/destoerstepengeinstitutter)

det pågældende pengeinstitut. De foretagne interviews tog alt mellem 10 og 30 minutter og størstedelen af revisionscheferne deltog med stor entusiasme.

Svarprocenten ligger på 70 % i nærværende speciale og med det efterfølgende interview, ender vi på 80 %, hvilket vi anser for yderst tilfredsstillende.

Spørgsmålene er forsøgt udarbejdet klare og kortfattede og vi angav en interviewvarighed af ca. 15 min. for at få så høj en svarprocent som muligt.⁵ De udførte interviews var alene strukturerede med hensyn til de stillede spørgsmål, idet vi mente, dette gav den største chance for at få de interviewedes nye synspunkter og holdninger, frem for, at vi lagde ord i munden på vedkommende. Det er således tilstræbt at udføre interviewene uden ledende spørgsmål.

Denne anvendelse resulterer i nogle tilfælde i, at vi ikke var opmærksomme på potentielle underpunkter til spørgsmålene, hvorfor vi ikke anvender svarene statistisk, men udelukkende som kommentarer og holdningsudtryk. Ved en sådan anvendelse mener vi, at det er forsvarligt at anvende interviewsvarene. Ligeledes gør vi meget ud af at fremsætte modsatrettede svar, således at læsere af nærværende speciale får et indblik i holdningsforskelle blandt de interne revisionschefer.

---

⁵ Se bilag 1 for gengivelse af de udsendte spørgsmål.

4 Historisk tilbageblik

4.1 Revision generelt

Revisionshvervet har blot eksisteret i ca. 100 år og er således en profession af relativ nyere dato. I slutningen af 1800-tallet blev både behovet og interessen imidlertid vagt og de spæde frø til nutidens revisionshverv blev sået.

En af de bærende årsager til den dengang stigende interesse for revision var, at der blev større afstand mellem dem, der investerede og dem, der i den daglige drift forvaltede investeringerne. Afstanden medførte et øget behov for pålidelig information fra forvalterne (ledelsen) til investorerne (ejerne) hvilket dannede grundlaget for den reviderede årsrapport – en rapport om virksomhedens drift og status, påtegnet af virksomhedens revisor som grundlag for pålideligheden. Påtegningen fandt sin begrundelse i, at en virksomheds ureviderede informationer dengang (som i dag) blev betragtet med en vis grad af tillid/mistillid alt afhængigt af brugerens relation til virksomheden.

Revisoren fik dermed en meget magtfuld position idet denne via sin påtegning kunne give de økonomiske informationer en værditilvækst. Det er derfor heller ikke overraskende, at dette hverv gennem tiden skulle vise sig at kræve stærkere og stærkere lovregulering, for at sikre offentlighedens tillid til revisorens pålidelighed. Allerede i den første egentlige lovregulering i 1909 var kravene om uafhængighed⁶ og faglighed således fremherskende⁷.

Gennem 1920'erne blev det dog tydeligt, at der var behov for yderligere regulering af revisorerens arbejde, således der blev skabt mere betryggende rammer for interessenternes beslutningsgrundlag. Udfaldet blev i første omgang Revisorloven af 1930 og efterfølgende Næringsloven af 1931.

I 1933 blev detaljerne om de statsautoriserede revisorerers virksomhed, pligter og ansvar fastlagt i en revisionsbekendtgørelse. Denne bekendtgørelse omfattede udøvelsen af virksomhed, habilitet, underskrift, udførelsen af revisionsarbejdet og om benyttelsen af medarbejdere. I denne bekendtgørel-

---

⁶ Begrebet uafhængighed behandles dybdegående i kapitel 7.

⁷ Det fremgår af forarbejderne til loven (dog her det oprindelige private forslag), at ”Dygtighed er ikke nok; yderligere bør en kritisk Revisor være uafhængig og nyde Anseelse; begge disse Krav forudsætter, at han betales for sine Tjenester i Lighed med velbetalt Sagfører, og at han f.eks. i Forholdet overfor Direktionen i de Selskaber, der indkalder hans Tjeneste, staar med noget af en Embedesmands Magt og ikke som en af Direktionen afhængig Person” B.3837 f.

se blev det tillige fastlagt, hvilke garantier revisors underskrift kunne medføre... ”Underskrift på et Regnskab omfatter Rigtigheden af Regnskabet, medmindre der er taget Forbehold i selve Paategningen eller henvist til en særlig Beretning” jf. § 8 og ”Statsautoriserede Revisorer maa ikke afgive Erklæring eller Attest i Regnskabsforholdet, uden at de har undersøgt den paagældende Sag paa en saadan overbevisende Maade, at de herigennem har erhvervet sig en begrundet Overbevisning om Erklæringens eller Attestens Rigtighed” jf. § 11.

Senere fik såvel de statsautoriserede som de registrerede revisorer deres egne love som gennem tiden er blevet reguleret i takt med samfundsudviklingen.

4.2 Særlige vedr. pengeinstitutter

For pengeinstitutter er ønsket om offentligt indseende særdeles markant, da sådanne virksomheder ofte spiller en vigtig samfundsmæssig rolle. Afsnittet inddeles indledningsvis i sparekasser og banker, da disse tidligere var anset og reguleret som værende to vidt forskellige professioner.

I slutningen af 1800-tallet blev behovet for bedre revision i datidens sparekasser mere og mere tydeligt. Ikke pga. konstaterede skandaler med misbrug af interessenternes tillid, men mere som en præventiv foranstaltning ved erkendelsen af den store risiko herfor. Staten skulle således ”tilvejebringe et bedre Grundlag for saavel det Offentliges som Publikums Kontrol” Det fremgår af forarbejderne til Lov nr. 64 af 28. maj 1880 om spare- og lånekasser at man ikke alene ønskede tal-revisorer, men revisorer som skulle kunne foretage ”en virkelig kritisk Revision og Vurdering af Kassens Virksomhed og Status”⁸ Da loven omsider blev vedtaget, var den dog mere præget af kassernes frie selvstyre end oprindeligt foreslået. Loven blev i 1937 erstattet af Lov om sparekasser, hvori der var flere regler for revision, bl.a. at den ene af revisorerne skulle være statsautoriseret.

Der var på denne tid en markant forskel på sparekasser og banker. Hvor sparekasserne var til for den lille mand, var bankerne til for forretningsfolkene. Der fandtes fra lovgivers side ikke det samme behov for at beskytte forretningsfolk, hvorfor banklovgivningen var markant mindre gennemgribende end sparekasselovgivningen. Den første egentlige lovregulering for bankerne så derfor først dagens lys i 1919. Det syntes dog som om, at denne lovs springende punkt var koncentreret om revisors tavshedspligt. Lovgiver måtte dog snart sande, at den revisionsmæssige regulering af

---

⁸ Ministerialtidende for 1878 B s. 577 ff.

bankerne havde været alt for vag, hvilket gav sig til udtryk i mellemkrigsårene, hvor over 13 procent af de danske banker måtte træde i likvidation, knap 4 procent blev overtaget af andre banker pga. for store tab og over 7 procent måtte rekonstrueres. Den mest kendte af datidens bankkrak var Landmandsbankens sammenbrud.⁹

Allerede i 1923 blev der fremsat forslag om en ny banklov. En sådan blev dog først en realitet i 1930 – efter fremsættelsen af adskillige forslag. Det fremgik af den nye lov¹⁰ at bankens regnskab skulle revideres af mindst to regnskabskyndige revisorer, hvoraf den ene skulle være statsautoriseret, der var afsnit om revisors habilitet og endelig gav loven en hjemmel til den ansvarshavende minister til at udfærdige nærmere forskrifter. I medfør af loven blev der således udstedt bekendtgørelse nr. 71 af 28. februar 1949 om bankrevisors virksomhed¹¹.

Efter flere selvstændigt løbende reguleringer blev de to ovennævnte love i 1974 sammenskrevet til Lov om banker og sparekasser¹². I medfør heraf blev Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i banker og sparekasser¹³ ligeledes udstedt.

Siden 1974 har der været talrige ændringer og reguleringer af loven og dennes bekendtgørelser, hvoraf seneste skud på stammen er Bekendtgørelse af lov om finansiel virksomhed¹⁴. Desuden findes reglerne for revisionens gennemførelse nu i senere omtalte Revisionsbekendtgørelse fra 2006¹⁵.

---

⁹ I 1922 måtte Landmandsbanken - Nordens største bank - rekonstrueres med hjælp fra Nationalbanken og staten. Landmandsbankens sammenbrud var tiårets største, men langt fra det eneste. Årsagerne til bankernes sammenbrud var økonomisk lavkonjunktur og en uforholdsmæssig stor finansiering af enkeltkunder i forening med spekulation og belåning af børspapirer. Foruden Landmandsbanken måtte landets 4. største bank - Københavns Diskonto- og Revisionsbank - rekonstrueres i 1921-22 med hjælp fra Nationalbanken og de tre Hovedbanker. Over en fjerdedel af samtlige danske banker kunne ikke afvikle 1920'ernes tab uden indgreb i aktiekapitalen. Ved udgangen af 1930 var 31 af de 208 banker, der eksisterede ved udgangen af 1920, trådt i likvidation med tab, der for 14 bankers vedkommende ikke blot ramte aktionærer, men også indskydere.

¹⁰ Lov nr. 122 af 15. april 1930 om banker

¹¹ Bekendtgørelse nr. 466 af 04/12/1950 om sparekasserevisorerers virksomhed

¹² Lov nr. 199 af 2. april 1974 om banker og sparekasser

¹³ Lovbekendtgørelse nr. 585 af 29/11/1974 om revisionens gennemførelse i banker og sparekasser

¹⁴ Lovbekendtgørelse nr. 286 af 04/04/2006

¹⁵ Bekendtgørelse nr. 1363 af 11/12/2006 om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner.

5 Regulering

Da vi er af den opfattelse, at det er afgørende for udbyttet af nærværende speciale, at læser har et kendskab til den mest basale regulering af interne revisorers virkefelt, vil vi i dette kapitel foretage en teoretisk gennemgang af lovgivning samt retningslinier mv.

5.1 Lovgrundlaget

For at give læser et indblik i det forum, som interne revisorer bevæger sig inden for, har vi valgt at gennemgå den mest centrale lovgivning på området. Der er på ingen måde tale om en udtømmende opstilling af lovgrundlaget, men alene en gennemgang af den lovgivning, vi finder mest relevant i relation til nærværende speciale.

5.1.1 Bekendtgørelse af lov om finansiel virksomhed

Generelt omkring FiL

FiL er en fælleslov for alle finansielle virksomheder¹⁶ og derfor er loven, efter den generelle lovgivning, inddelt i afsnit, som gælder specifikt for fx pengeinstitutter, forsikringsselskaber og realkreditinstitutter. FiL er således helt central i reguleringen af pengeinstitutters virke.¹⁷

Loven indeholder regler om bl.a. tilladelse til overhovedet at drive et pengeinstitut, området for virksomhedens drift, god skik, ledelses – og ejerforhold, kapitalforhold, koncernregler og regler for aflæggelse af årsrapporten og revisionen heraf. Herudover er reguleringen af Finanstilsynets virke også indeholdt i Lov om finansiel virksomhed.

Finanstilsynet fører tilsyn med pengeinstitutter og andre finansielle virksomheder i Danmark.¹⁸ Finanstilsynet sikrer således, at pengeinstitutter overholder reglerne i FiL og den øvrige lovgivning, men tilsynet har ligeledes som opgave at holde et vågent øje med pengeinstitutternes ledelse og organisation. Det skal fx sikres, at pengeinstitutterne har skriftlige og forsvarlige forretningsgange og interne kontroller. Det må i den forbindelse også være en del af Finanstilsynets opgave at kon-

---

¹⁶ Finansielle virksomheder defineres i loven som pengeinstitutter, realkreditinstitutter, fondsmæglerselskaber, investeringsforvaltningsselskaber og forsikringsselskaber.

¹⁷ I den efterfølgende tekst er det underforstået, at loven omhandler alle finansielle virksomheder – og ikke kun de nævnte pengeinstitutter.

¹⁸ <http://www.finansraadet.dk/danish/menu/faktaomsektoren/hvem/hvem/offentligemyndigheder/finanstilsynet/>

trollere hvorvidt de pengeinstitutter, der overstiger grænserne specificeret i Revisionsbekendtgørelsen § 23, herefter har oprettet en intern revision – og om den konkrete interne revision overholder de krav, der stilles af lovgiver. Finanstilsynet tager ud til de enkelte pengeinstitutter og undersøger om forholdene er, som de bør være. Desuden får Finanstilsynet en del løbende indberetninger fra pengeinstitutterne - herunder skal pengeinstitutterne bl.a. indberette de 10 største bevilligede engagementer, indberette omkring likviditetsberedskabet¹⁹ og lave ”almindelige” regnskabsindberetninger.

Afsnit III i FiL omhandler god skik m.v. og det fastslås i § 43, at pengeinstitutter skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god praksis indenfor virksomhedsområdet. De nærmere regler omkring disse begreber fastsættes af økonomi- og erhvervsministeren. Der kunne skrives et helt speciale kun omhandlende god skik m.v. men vi har dog valgt kun at berøre emnet sporadisk.

FiL kapitel 8 – ledelse og indretning af virksomheden

I flere efterfølgende kapitler i nærværende speciale vil forhold omkring bestyrelsen og dennes relation til intern revision blive behandlet og vi har derfor valgt at bringe de vigtigste bestemmelser fra FiL på området.

Ethvert medlem af bestyrelsen og direktionen skal have en tilstrækkelig erfaring til at besidde stillingen jf. FiL § 64. Tidligere var praksis, at bestyrelserne i Danmark til dels var bemandet af medarbejdere, som ikke havde dybdegående forstand på regnskaber og virksomhedsdrift.²⁰ Bestyrelsesmedlemmer blev sjældent pålagt ansvar, hvis vedkommende var rimelig aktiv og havde en almindelig forretningsmæssig indsigt.²¹ Den nuværende praksis er noget anderledes. Bestyrelsesmedlemmer kan ikke længere undslippe ansvar bare ved at være aktive i deres rolle.

Et medlem af bestyrelsen (eller direktionen) må ikke være pålagt strafansvar for overtrædelse af Straffeloven eller den finansielle lovgivning, hvis dette medfører risiko for, at bestyrelsesmedlemmet ikke varetager sin stilling på betryggende vis.²² Bestyrelsesmedlemmet kan ikke bestride sin

---

¹⁹ FiL § 124, stk. 1 – basiskapitalen i pengeinstitutter skal mindst udgøre 8 pct. af de risikovægtede poster og 5 mio. euro.

²⁰ Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, s. 92

²¹ Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, s. 86

²² FiL § 64, stk. 2, pkt. 1.

stilling, hvis denne har anmeldt betalingsstandsning, er under konkurs eller lignende. I det hele taget vil det ikke være muligt at sidde som bestyrelsesmedlem, hvis dennes økonomiske situation er uholdbar.²³ Medlemmer af bestyrelsen har pligt til selv at give Finanstilsynet oplysningerne omkring ovenstående forhold.²⁴ En sådan selvangivelsespligt kan virke noget formålsløs, men denne bliver dog formålstjenstlig, når alt kommer til alt, idet angivelsespligten også gælder, hvis de øvrige bestyrelsesmedlemmer får kendskab til et andet medlems overtrædelse af ovennævnte bestemmelser.

§ 65 i FiL foreskriver, at bestyrelsen skal udarbejde en forretningsorden, hvori de nærmere bestemmelser for udførelsen af bestyrelsens hverv fremgår. Ligeledes skal der udfærdiges skriftlige retningslinier for fastlæggelsen af arbejdsdelingen mellem bestyrelse og direktion.²⁵

I FiL § 71 gøres det klart, at en finansiel virksomhed skal have en god administrativ og regnskabsmæssig praksis. Der skal foreligge skriftlige forretningsgange på alle væsentlige aktivitetsområder, der skal være udarbejdet fyldestgørende interne kontrolprocedurer – også på it-området og sidst, men ikke mindst, skal der forefindes de nødvendige ressourcer for drift af den finansielle virksomhed – ligesom disse ressourcer skal anvendes hensigtsmæssigt. Der er således meget en bestyrelse skal tage stilling til og der er derfor, af Finanstilsynet, udarbejdet en vejledning om alle de nævnte områder.²⁶ Vejledningen er Finanstilsynets fortolkning af bl.a. § 71, stk. 1, nr. 1-8. Basel Komiteens principper – ”Core Principles for Effective Banking Supervision” er brugt som benchmark og i tilfælde, hvor Finanstilsynet, ved nærmere undersøgelse, ikke finder, at et pengeinstitut lever op til disse anvisninger, kan det resultere i en påtale eller politianmeldelse i grove tilfælde.

Et bestyrelsesmedlem kan ikke bestride stillingen som direktør i samme virksomhed. På samme måde kan den interne revisionschef heller ikke forene sin stilling med en plads i bestyrelsen.²⁷ I sådanne tilfælde ville uafhængigheden åbenlyst være fraværende. Bestyrelsen kan heller ikke tillade, at revisionschefen udfører revisionsopgaver udenfor virksomheden, med mindre dette tillades af Finanstilsynet. Ligeledes skal bestyrelsen sikre sig, at revisionschefen ikke påtager sig hverv, som

---

²³ FiL § 64, stk. 2, pkt. 2, 3 og 4.

²⁴ FiL § 64, stk. 3.

²⁵ FiL § 70.

²⁶ Vejledning nr. 10114 af 22/12/2006: Vejledning for pengeinstitutter i henhold til § 71, stk. 1, nr. 1-8, i lov om finansiel virksomhed, Finanstilsynet.

²⁷ FiL § 73, stk. 1+2.

bevirker, at denne bliver inhabil. I denne henseende skal inhabil fortolkes på samme måde som for de eksterne revisorer i henhold til lov om statsautoriserede og registrerede revisorer.²⁸

Der skal holdes møde i bestyrelsen, når det anses for nødvendigt. Bestyrelsesformanden skal sørge for indkaldelsen samt, at alle medlemmer indkaldes. Det skal pointeres, at det ikke kun er bestyrelsesformanden, der kan beslutte, at tiden er inde til et møde; det er ligeledes alle andre medlemmer af bestyrelsen, direktøren, den eksterne revisor, den interne revisionschef og endelig den ansvarshavende aktuar i virksomheden. Vigtigst er det dog, at både den interne og den eksterne revisor har ret til at deltage i og anmode om/forlange bestyrelsesmøder, når der sker behandling af sager med betydning for revisionen eller for selve aflæggelsen af årsrapporten. Det kan endda kræves, at den interne og den eksterne revisor deltager i et sådan møde, hvis blot ét medlem af bestyrelsen ønsker det.²⁹

Der skal altid føres protokol over forhandlingerne i bestyrelsen og denne skal underskrives af samtlige tilstedeværende medlemmer. Hvis fx den eksterne eller den interne revisor ikke er enige i bestyrelsens beslutning, har denne ret til at få sit synspunkt indført i protokollen.³⁰ I tilfælde, hvor den interne revisionschef ikke har deltaget i bestyrelsesmøder, har denne stadig en mulighed for at få indsigt i indholdet af disse. Revisionsbekendtgørelsen § 12 kræver netop, at revisionschefen skal have adgang til alle nødvendige oplysninger for revisionens gennemførelse, herunder bestyrelsesprotokollen. Denne protokol kan således være et vigtigt informationsled for revisors vedkommende, idet alle relevante forhandlinger fremgår (eller bør fremgå) heraf. På denne måde får den interne revisor et dybere og mere opdateret indblik i, hvad der rører på sig i pengeinstituttet.

Der må ikke, uden bestyrelsens samtykke, bevilges engagement til eller modtages sikkerhedsstillelse fra særligt bestyrelsesmedlemmer og direktører – men heller ikke fra virksomheder, hvori førnævnte ligeledes er direktør eller bestyrelsesmedlem.³¹ I tilfælde med tilladelse til sådanne engagementer, skal disse bevilges i overensstemmelse med virksomhedens sædvanlige forretningsbestemmelser og på markedsvilkår.³²

---

²⁸ FiL § 199, stk. 9 + 10.

²⁹ FiL § 74, stk. 1+2.

³⁰ FiL § 74, stk. 3.

³¹ FiL § 78, stk. 1, pkt. 1 og 2.

³² FiL § 78, stk. 2.

Direktørfruer (underforstået også herrer) gennem mindst 2 år, slægtninge til direktøren i ret op- eller nedstigende linie, søskende og virksomheder, hvori de nævnte personer er direktører, må ligeledes ikke bevilges engagement uden bestyrelsens vidende.³³ Det kan synes noget besynderligt, at der kun er skrevet ”knyttet til direktører” i § 78, stk. 4 – idet risikoen for besvigelser, alt andet lige, også må være til stede, når der er tale om bestyrelsens nærmeste familie og lignende.

Det er ikke tilladt at have engagementer med pengeinstituttet, for hverken den interne revisionschef eller den eksterne revisor – sidstnævnte dog uanset om denne er elev, ledende medarbejder eller partner på sagen.³⁴ Der er således kun specifikke regler omkring den interne revisionschefs engagementer med pengeinstituttet – de øvrige ansatte i den interne revision er ikke omfattet af forbuddet. Dette kan bestyrelsen og revisionschefen i stedet tage højde for i funktionsbeskrivelsen for intern revision.

FiL kapitel 13 – Årsrapport, revision og anvendelse af årets overskud

Nedenstående afsnit skal give læser et indblik i FiLs bestemmelser omkring selve udarbejdelsen af årsrapporten og revisionen af denne.

Af kapitel 13 fremgår det, at årsrapporten som et minimum skal bestå af en ledelsespåtegning, en balance, en resultatopgørelse, noter, anvendt regnskabspraksis, bevægelser i egenkapitalen, en ledelsesberetning og efter endt revision – en revisionspåtegning.³⁵

IFRS-forordningen om internationale regnskabsstandarder foreskriver, at alle børsnoterede europæiske koncerner, fra 2005 skal anvende de internationale regnskabsstandarder, når de udarbejder koncernregnskab. Dette tager FiL højde for, idet § 183 fortsætter med at fastslå, at reglerne i kapitel 13 – eller regler udstedt på baggrund af kapitel 13 – ikke er gyldige, hvis Rådets forordning om anvendelse af internationale regnskabsstandarder regulerer området. Dette er netop tilfældet med børsnoterede koncerner, og disse skal herefter aflægge koncernregnskab efter IFRS og ikke FiL. § 183, stk. 4 giver pengeinstitutter, uanset disse ikke er børsnoterede, mulighed for at anvende IFRS-

---

³³ FiL § 78, stk. 4.

³⁴ FiL § 78, stk. 5.

³⁵ FiL § 183, stk. 1.

standarderne, dog uden mulighed for at ”shoppe” rundt i bestemmelserne. Hvis det således besluttet at anvende IFRS-standarderne, skal samtlige standarder anvendes.³⁶

Det er bestyrelsen og direktionen, der aflægger årsrapporten og hvert enkelt ledelsesmedlem har således ansvaret for, at årsrapporten er udarbejdet i overensstemmelse med lovgivningen og at den revideres og godkendes på generalforsamlingen – i tide³⁷ vel at mærke.³⁸ Efter udarbejdelsen af årsrapporten skal alle medlemmer af både bestyrelse og direktion underskrive denne, og hermed skriver alle medlemmer under på, at årsrapporten giver et retvisende billede af virksomhedens aktiver og passiver, finansielle stilling samt resultat.³⁹

Kravet om *et retvisende billede* er af stor betydning i relation til aflæggelsen af årsrapporten. Udfyldelsen af begrebet, i relation til pengeinstitutter, sker i FiL. I § 187, stk. 2 og 3 står således, at årsrapporten skal udarbejdes på en måde, så den støtter regnskabsbruger⁴⁰ i dennes økonomiske beslutninger i relation til den pågældende årsrapport. Dette betyder ligeledes, at årsrapporten skal oplyse om alle forhold, der *normalt* er relevante for en regnskabsbruger. Årsrapporten opfylder ikke lovgivningen, hvis rapporten er misvisende på en sådan måde, at regnskabslæser ville være kommet til en anden konklusion ved kendskab til de korrekte tal og konklusioner.

5.1.2 Revisionsbekendtgørelsen

Bekendtgørelse nr. 1363 af 11/12/2006 om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner⁴¹ er trådt i kraft den 1. januar 2007 med virkning for det regnskabsår, der påbegyndes den 1. januar 2006 eller senere⁴². Dog gælder nye bestemmelser om oplysning om den eksterne revisors udførelse af eventuelle assistance- eller rådgivningsopgaver og bekræftelse af selvrevisionsforbudets overholdelse i revisionsprotokollater afgivet efter den 1. januar 2005.

---

³⁶ FiL § 183, stk. 3 - 5.

³⁷ Uden ugrundet ophold jf. FiL § 195 og senest 4 måneder efter regnskabsårets afslutning.

³⁸ FiL § 184, stk. 1 + 2.

³⁹ FiL § 186, stk. 1.

⁴⁰ Her tænkes på privatpersoner, virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder m.v.

⁴¹ Når der herefter i dette afsnit henvises alene til ”bekendtgørelsen”, er der tale om denne.

⁴² Dog er vi opmærksomme på § 38, stk. 3 der tillader at pengeinstitutter, der ikke i 2006 oversteg de i § 23, § 26, § 30, nævnte grænser ikke er forpligtet til at oprette en intern revision i 2007.

Der blev i 2005 indført en ny model for intern revision, hvormed det blev gjort frivilligt for den enkelte virksomhed, om den interne revisionschef skal påtage regnskabet. Hvis revisionschefen skal påtage årsrapporten, skal revisionschefen deltage i revisionen af væsentlige og risikofyldte områder. Indtil da var det således, at intern revision kunne give en reduceret påtegning, hvor revisionschefen blot erklærede at have revideret i henhold til revisionsaftalen med den eksterne revision. Dette er nu ændret således, at hvis revisionschefen påtegner årsrapporten, så skal der være tale om en ”fuld” påtegning.

Revisionsbekendtgørelsen er opdelt i 11 kapitler og indeholder en gennemgang af arbejdsopgaver samt pligter/forbud for såvel ekstern – som intern revisor.

Kapitel 1

Bekendtgørelsen finder – ud over finansielle virksomheder, sådan som begrebet er defineret i Lov om finansiel virksomhed – anvendelse på investeringsforeninger, specialforeninger, fåmandsforeninger og hedgeforeninger⁴³. Nærværende gennemgang af revisionsbekendtgørelsen er dog begrænset til alene at behandle pengeinstitutter og ikke alle finansielle virksomheder og koncerner, som bekendtgørelsen vedrører.

Det fremgår endvidere at erklæringer, der bliver afgivet uden forbehold og supplerende oplysninger *skal* gengives ordret jf. bekendtgørelsens bilag 1.

Kapitel 2

Den eksterne revision er underlagt et krævende regelsæt, der hovedsageligt omhandler revisionsprotokollatet. Således skal årsrapporten revideres i henhold til generalklausulen om god revisorskik, herunder skal det kontrolleres om alle lovkrav er opfyldt. Den meget centrale revisionsprotokol skal indeholde en redegørelse omkring årets revision, der skal forelægges og godkendes af bestyrelsen⁴⁴. Den eksterne revisor skal afslutningsvist i protokollen for årsrapporten opsummere samtlige bemærkninger denne har fundet anledning til at fremføre for bestyrelsen samt give status på de enkelte punkter. Endelig skal den eksterne revisor, ligegyldigt hvorvidt der har været udført assistance- eller rådgivningsopgaver, bekræfte at forbudet om selvrevision⁴⁵ er overholdt.

---

⁴³ Revisionsbekendtgørelsen § 1.

⁴⁴ På ethvert bestyrelsesmøde jfr. Revisionsbekendtgørelsen § 4.

⁴⁵ Lov nr. 302 af 30. april 2003 om statsautoriserede og registrerede revisorer (Revisorloven), § 11, stk. 2, nr. 8, litra a.

I de pengeinstitutter, der har en intern revision skal protokollatet vedr. årsrapporten endvidere oplyse om den interne revision fungerer og hvorvidt den eksterne revisor er enig i intern revisors konklusioner. Desuden skal den eksterne revisor erklære sig om at den interne revision fungerer uafhængigt af den daglige ledelse.

Desuden skal revisionsprotokollen vedr. årsrapporten indeholde et antal erklæringer og oplysninger omkring pengeinstituttets forretningsgange og kontrolprocedure, hvori revisor bevidner at disse er tilrettelagt på betryggende vis.

Kapitel 3

Reglerne vedrørende den interne revision refererer primært til den interne revisionschef. Det er alene bestyrelsen der kan ansætte (og afskedige) en revisionschef. De teoretiske krav til revisionschefen er relevant uddannelse, der som minimum svarer til registreret revisor. Desuden skal revisionschefen have minimum 3 års praktisk erfaring med revisorarbejde indenfor de seneste 5 år.⁴⁶ Bestyrelsen skal overfor Finanstilsynet give positiv erklæring om, at revisionschefen opfylder ovennævnte kriterier. På samme måde skal bestyrelsen give begrundet meddelelse om eventuelle fratrædelser. Bestyrelsen skal desuden meddele tilsynet, om hvorvidt revisionschefen påtegner årsrapporten.

Revisionsbekendtgørelsen indeholder endvidere en beskrivelse af udstrækningen og begrænsningen af intern revisors arbejdsområder. Således er det pointeret, at intern revision ikke må deltage i andet arbejde end revision. Desuden fremgår det, at der skal foreligge en omfattende funktionsbeskrivelse der er godkendt af bestyrelsen⁴⁷.

Jf. Revisionsbekendtgørelsen § 14, stk. 1 skal funktionsbeskrivelsen som minimum indeholde bestemmelser om:

- 1) den interne revisions almindelige beføjelser, ansvar og arbejdsopgaver,
- 2) medarbejdernes kvalifikationer,
- 3) hvorledes og i hvilket omfang revisionschefen og medarbejderne i den interne revision sikres løbende efteruddannelse,

---

⁴⁶ Vælges der en vicerevisionschef gælder samme krav for denne.

⁴⁷ Revisionsbekendtgørelsen § 14.

- 4) at ansættelse og afskedigelse af medarbejdere i den interne revision skal foretages eller godkendes af revisionschefen, og at medarbejdernes uddannelse skal godkendes af revisionschefen,
- 5) den interne revisions budget, og at dette godkendes af bestyrelsen, hvilket skal fremgå af et bestyrelsesprotokollat, og
- 6) oplysning om aftaler mellem virksomhedens ledelse og den interne revision om udførelse af særlige revisionsopgaver. Engangsopgaver og opgaver af midlertidig karakter behøver alene at fremgå af den interne revisions protokol.

En funktionsbeskrivelse er således et dokument, der samler alle væsentlige forhold i relation til intern revisions funktion i virksomheden. Funktionsbeskrivelsen er grundlaget for den interne revisions arbejde og skal bl.a. derfor være godkendt af bestyrelsen. Dette hænger også sammen med ønsket om at sikre den interne revision størst mulig uafhængighed i forhold til pengeinstituttets daglige ledelse, som er ansvarlig for de forhold, som skal revideres.

Revisionsarbejdet skal udføres i overensstemmelse med god revisionsskik og desuden i henhold til den mellem revisionschefen og ekstern revisor indgåede revisionsaftale, der er krævet jf. bekendtgørelsen § 15. Såfremt revisionschefen påtegner årsrapporten skal det i den omtalte revisionsaftale fremgå, at revisionschefen deltager i revisionen af de væsentlige og risikofyldte områder.

Intern revision skal på samme måde som ekstern revision føre en detaljeret protokol. Kravene er stort set de samme, som til ekstern revisors protokol. I revisionsaftalen kan det imidlertid aftales, at et flertal af de krævede erklæringer og oplysninger alene fremgår af den interne revisions protokol.⁴⁸ Et særligt krav til den interne protokol er dog, at revisionschefen i et særskilt afsnit bekræfte, ikke at have været i en situation, hvor denne har måttet oplyse eller erklære sig på baggrund af eget udført arbejde.

Kapitel 4

Bekendtgørelsen indeholder udtrykkelige regler ved revisionspåtegningen. Påtegningen på årsrapporten skal ifølge disse afgives efter bestemmelserne i lov om statsautoriserede og registrerede revisorer og de deraf følgende forskrifter. Revisionschefen skal påtegne årsrapporten såfremt pengein-

---

⁴⁸ Revisionsbekendtgørelsen § 8.

stituttets bestyrelse har besluttet dette. Denne interne påtegning betyder, at revisionen er foretaget i henhold til revisionsaftalen mellem revisionschefen og ekstern revision. Påtegningen skal indeholde en kort beskrivelse af den udførte revision samt konklusionen herpå og det skal naturligvis fremgå tydeligt såfremt der er forbehold eller supplerende oplysninger.

Kapitel 5

Bekendtgørelsens kapitel 5 dækker over en del fællesbestemmelser for alle de finansielle virksomheder, bekendtgørelsen omfatter. Der fremgår heraf, at hverken revisionschefen eller ekstern revisor må have nogen form for engagement i et pengeinstitut for hvilket de er revisor. Desuden omfatter fællesbestemmelserne et krav om, at revisor - såfremt denne formoder, at pengeinstitutts solvenskrav⁴⁹ ikke er opfyldt – meddeler dette til Finanstilsynet.

Kapitel 6

Man har i den nye bekendtgørelse bibeholdt de hidtidige særbestemmelser for pengeinstitutter hvor eksplicitte regler for, hvornår et pengeinstitut som minimum skal etablere en intern revision, er opstillet. Disse grænser er følgende:

- i. Balancesum > 3 mia. kr.
- ii. Gennemsnitligt antal fuldtidsansatte ≥ 50

Særbestemmelserne henvender sig også til ekstern revisor, der skal erklære sig om pengeinstitutts særlige opgørelser over de vigtigste engagementer.

Kapitel 7-10

Disse kapitler indeholder regler vedr. bekendtgørelsens øvrige anvendelsesområder og er således ikke umiddelbart relevante i denne sporadiske gennemgang.

Kapitel 11

Kapitlet indeholder i § 38, stk. 3 en overgangsbestemmelse der giver pengeinstitutter, der ikke i 2006 (regnskabet aflagt for 2005) oversteg de i § 23 nævnte grænser, en mulighed for at udskyde

---

⁴⁹ FiL §§ 124-126.

etableringen af intern revision til 2008, ligegyldigt om grænserne er overskredet i regnskabet for 2006.

5.2 Øvrig regulering

Eksterne revisorer såvel som interne revisorer virke bliver reguleret gennem lovgivning, som er gennemgået ovenfor. Herudover påvirkes begge typer revisorer af yderligere regulering – i nærværende speciale er etiske regler samt standarder udarbejdet af IIA af stor relevans. Nedenstående vil være en kort introduktion hertil. Indledningsvis vil vi berøre reguleringen af de interne revisorer og herefter afslutte med reguleringen af eksterne revisorer. Sidstnævnte begrundes med, at vi i flere tilfælde vil anvende reguleringen af de eksterne revisorer analogt på de interne revisorer.

5.2.1 IIA

The Institute of Internal Auditors (IIA Inc.) er en international forening, som har flere nationale underliggende foreninger. Foreningen tæller over 110.000 medlemmer internationalt, mens der i Danmark er ca. 400 medlemmer.

Nedenstående er en introduktion til den danske ”datter” af IIA. IIAs formål er at styrke udviklingen indenfor intern revision, gennem udveksling af ideer på et uddannelsesmæssigt, etisk og fagligt plan. Dette mål forsøges opnået bl.a. ved månedlige møder og ved at udvikle samt udbyde kurser til foreningens medlemmer og andre interesserede. Der ønskes naturligvis en høj faglig standard blandt interne revisorer og der bliver, i tråd hermed, tilbudt rådgivning, kvalitetssikring af intern revisions arbejde og værktøjer til at styrke ledelsen af de interne revisioner.

Foreningen fungerer som talerør overfor en stor del af branchens interessenter. IIA er således den danske repræsentant overfor fx IIA Inc.⁵⁰, ECIIA⁵¹ og International Fraud Committee. Herudover er IIA officiel høringspart i forhold til de danske myndigheder og påvirker hermed udformningen af lovgivningen og fastlæggelsen af praksis. IIAs vision er bl.a., at interne revisioner er en naturlig del af ”god corporate governance” samt, at intern revision bliver yderligere forankret i lovgivningen på området, da denne er forholdsvis begrænset i skrivende stund.

---

⁵⁰ Den fælles internationale forening

⁵¹ Kan benævnes ”det europæiske IIA”

5.2.1.1 Professional Practices Framework

IIA udgav i 2004 Professional Practices Framework⁵², hvilket fungerer som en overordnet ramme for interne revisorer. PPF er opdelt i tre niveauer – hvoraf det *første niveau* kræves efterlevet af alle medlemmer af IIA. På dette niveau defineres begrebet intern revision. De etiske regler - ”Code of Ethics” samt standarderne er ligeledes at finde på dette niveau.

Hverken ”Code of Ethics” eller standarderne stiller *lovmæssige krav* til interne revisorer, men medlemmerne forpligter sig, gennem medlemskabet, til at overholde disse. Dog skal det nævnes, at i tilfælde, hvor medlemmer af IIA ikke overholder retningslinierne, vil dette ikke kunne resultere i andre sanktioner end en advarsel, suspension eller i sidste ende eksklusion fra foreningen.⁵³

I nærværende speciale vil vi beskæftige os med IIAs internationale ”Code of Ethics” samt relevante standarder og nedenfor vil derfor følge en kort introduktion til disse. Dette gør vi, da IIAs regelsæt er det tætteste vi kommer på regulering, der er møntet direkte på de interne revisorer. Desuden er langt størsteparten af de interne revisionschefer i de danske pengeinstitutter medlem af IIA og dermed forpligtet til at følge dette regelsæt.

5.2.1.2 Code of Ethics

IIAs ”Code of Ethics” er udarbejdet for at fremme en etisk kultur indenfor professionen ”intern revisor”. Dette er, ifølge IIA, nødvendigt på grund af den tillid, der normalt tillægges en intern revisor på baggrund af dennes *objektive* ”garantier”.⁵⁴

IIA fremhæver flere begreber, som er vigtige at besidde for revisorer i deres virke, hvis interessenter skal kunne forlade sig på intern revisions konklusioner. Begreberne integritet, objektivitet, fortrolighed samt kompetence er fremhævet som de mest væsentlige principper for interne revisorer og disse skal revisor konsekvent opretholde. IIA har dertil udformet ”Rules of Conduct” som en hjælp til fortolkning af principperne og ”Rules of Conduct” er således ment som en hjælp til at anvende de teoretiske principper *i praksis*.

---

⁵² Herefter PPF

⁵³ IIA – Disciplinary Policies and Procedures, sanctions

⁵⁴ Code of Ethics and International Standards, s. 3

Retningslinierne i ”Code of Ethics” er ikke udtømmende, og der kan opstå tilfælde, hvor revisor kommer til at befinde sig i en situation, hvor denne ikke kan finde passende retningslinier i ”Code of Ethics”. Dette betyder ikke nødvendigvis, at tvivlsomme handlinger er acceptable, på trods af manglende retningslinier, vil der stadig være risiko for de tidligere omtalte sanktioner. Revisor skal således altid være opmærksom på, om den konkrete situation vil gøre, at en velinformeret tredje- mand ikke længere mener, at revisor handler i overensstemmelse med god revisorskik.

5.2.1.3 IIA standarder

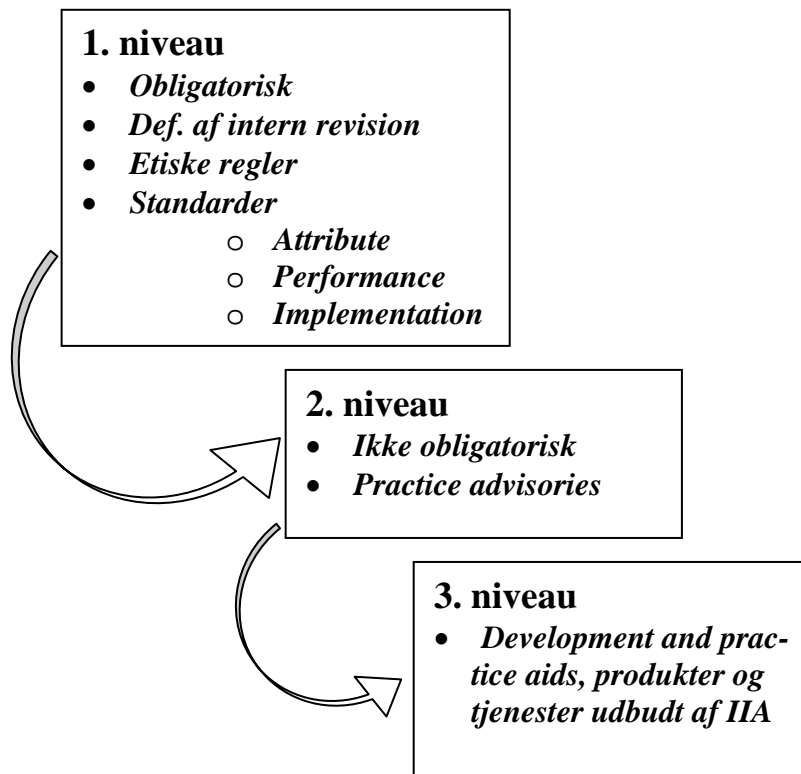
IIA har ligeledes udformet standarder, som indeholder retningslinier for interne revisorerers virke. Som tidligere omtalt findes disse standarder i Professional Practices Framework. I PPF finder man, *på første niveau*, standarder, som skal følges af interne revisorer. Standarderne er opdelt i Attribute, Performance og Implementation standarder. Disse standarder er tilgængelige for alle interesserede på IIAs internationale hjemmeside.⁵⁵ Attribute standarderne omhandler karakteristika for interne revision, mens Performance standarderne beskriver intern revisions aktiviteter og bibringer kvalitetskriterier, som skal bruges som målestok for kvaliteten af intern revisions udførte arbejde. Implementation standarderne bruges som guidelines til, hvorledes de enkelte standarder kan implementeres.

Andet niveau, i PPF, kaldes ”Practice Advisories” og angiver, hvordan standarderne kan anvendes. Disse standarder er kun tilgængelige for medlemmer af IIA. Retningslinierne er kun at forstå som en *anbefaling* – dvs. det er ikke et krav, at intern revision skal efterleve disse. Som indledning til alle ”Practice Advisories” står det således skrevet, at de interne revisorer *bør* overveje de oplyste situationer, ved vurdering af deres uafhængighed og objektivitet.

Tredje niveau – ”Development and Practice Aids” omhandler alle produkter og tjenester, som udvikles og tilbydes af IIA.

---

⁵⁵ www.theiia.org.

Figur 2 – egen tilvirkning.

Formålet med standarderne er formuleret som følger:

1. at beskrive de grundlæggende principper, som udgør praksis for intern revision, som den bør udføres (delineate basic principles that represent the practice of internal auditing as it should be).
2. at angive rammerne for udførelse af og støtte til et bredt udvalg af værdiskabende interne aktiviteter (provide a framework for performing and promoting a broad range of value-added internal activities).
3. at etablere grundlaget for vurdering af intern revisions arbejde (establish the basis for the evaluation of internal audit performance).
4. at støtte udvikling af organisatoriske processer og driftsaktiviteter (foster improved organizational processes and operations).⁵⁶

⁵⁶ IIA – Code of Ethics and International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing, The purpose of the *Standards*, s. 7 – oversættelse er egen tilvirkning

IIA anerkender, at der er både lovmæssige og kulturelle forskelle, afhængigt af, hvor i verden, den enkelte interne revision er etableret. I tilfælde, hvor interne revisorer således er forhindret i, jf. national ret, at følge standarder udarbejdet af IIA, skal alle øvrige dele af standarderne følges. Det skal efterfølgende begrundes, hvorfor og på hvilke punkter, standarden ikke kunne følges.⁵⁷

Vi vil i flere tilfælde have behov for at anvende den internationale regulering af eksterne revisorer analogt i forhold til de interne revisorer. Dette gør vi til dels på baggrund af en manglende skriftlig regulering af de interne revisorers virkeområde, men også fordi de interne revisorer er ”tvunget” ud i at efterleve den regulering, der gælder for de eksterne revisorer. Denne ”tvang” er især afstedkommet af, at den eksterne revision skal kunne anvende den interne revisions arbejdsmateriale som fundament for revisionen.

5.2.2 FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd

FSR har implementeret IFACs⁵⁸ Code of Ethics for Professional Accountants og har, under hensyntagen til Revisorlovens⁵⁹ bestemmelser, udarbejdet den danske version af retningslinier for revisors etiske adfærd.⁶⁰

De etiske regler fra FSR er opdelt i tre dele – A, B og C. Del A⁶¹ indeholder grundlæggende principper for revisors professionelle etik, ligesom der også forefindes en begrebsramme for anvendelsen af principperne. Begrebsrammen skal hjælpe revisor med at identificere trusler mod overholdelsen af de grundlæggende principper. Truslernes betydning skal vurderes og med mindre disse anses for at være andet end klart ubetydelige i forhold til overholdelsen af de grundlæggende principper, skal revisor iværksætte passende sikkerhedsforanstaltninger for at eliminere eller reducere truslerne til et acceptabelt niveau.⁶²

---

⁵⁷ IIA – Code of Ethics and International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing, Compliance, s. 6

⁵⁸ IFAC – The International Federation of Accountants

⁵⁹ Lov nr. 302 af 30. april 2003 om statsautoriserede og registrerede revisorer.

⁶⁰ Herefter etiske regler.

⁶¹ Del A gælder for alle revisorer.

⁶² Udkast til retningslinjer for revisors etiske adfærd, 2006, kapitel 100.

Del B⁶³ og del C⁶⁴ beskriver, hvorledes begrebsrammen skal anvendes i konkrete situationer. Herefter gives der eksempler på sikkerhedsforanstaltninger, der kan bruges til imødegåelse af trusler. Desuden gives der eksempler på situationer, som revisor skal undgå, idet der ikke eksisterer tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger på området. I lighed med IIAs etiske regler, er der ikke tale om en udtømmende liste over situationer, hvor revisors etik bliver sat på prøve.

Ved løsningen af de etiske konflikter skal revisor overveje relevante fakta, implicerede etiske forhold, grundlæggende principper af betydning for det konkrete spørgsmål, fastlagte interne procedurer samt alternative fremgangsmåder.⁶⁵ Herefter skal revisor beslutte, hvilken fremgangsmåde, der er mest forenelig med det identificerede, grundlæggende princip og derefter handle i overensstemmelse hermed. FSRs etiske regler er meget omfattende og giver revisorer mange eksempler på situationer, der kan true dennes uafhængighed.

Sanktionerne

FSR har gennem medlemskab af IFAC pligt til at søge retningslinierne gennemført i Danmark, men der er, heller ikke her, et lovmæssigt krav om, at revisorer skal efterleve de etiske regler. Både IFAC og FSR er frivillige foreninger, og der vil således kun blive tale om disciplinære sanktioner i tilfælde af, at revisor ignorerer de etiske regler. Ofte vil svigt, i forbindelse med revisors virke, blive opdaget under *kvalitetskontrollen* udført under FSR.⁶⁶

Kvalitetskontrollen udføres af Revisortilsynet⁶⁷, når der er tale om revisors arbejde omfattet af Revisorloven § 1, stk. 2 – dvs. arbejde i forbindelse med revision og påtegning af årsrapporten, som er fokus i nærværende speciale.

Revisorloven giver mulighed for, at en revisionsvirksomhed, af Revisortilsynet kan indbringes for Disciplinærnævnet. Hvis revisor således tilsidesætter de pligter, som loven foreskriver, kan denne tildeles en advarsel eller pålægges en bøde på ikke over 300.000 kr. eller revisors adgang til at udøve lovpligtig revision begrænses – eller revisor kan ligefrem fratages beskikkelsen på tid.⁶⁸

---

⁶³ Del B gælder for praktiserende revisorer.

⁶⁴ Del C gælder for ikke-praktiserende revisorer, men kan i visse situationer også være relevant for praktiserende revisorer.

⁶⁵ Udkast til retningslinjer for revisors etiske adfærd, 2006, del A, Trusler og sikkerhedsforanstaltninger.

⁶⁶ I henhold til FSRs vedtægter, §§ 25 og 26, jf. bilag 13, har revisionsvirksomheder og revisorer, der er medlemmer af FSR, pligt til at underkaste sig kvalitetskontrol.

⁶⁷ Revisorloven § 14.

⁶⁸ Frakendelsen kan ske fra 6 måneder til 5 år eller indtil videre.

Ovenstående vidtgående sanktion gælder som skrevet kun, hvis revisor tilsidesætter pligter som fremgår direkte af lovgivningen – og dermed ikke af de etiske regler. Dog, som det også vil fremgå af det senere kapitel 7 omkring revisors uafhængighed, vil flere af principperne, som kræves overholdt i de etiske regler, gå igen i Revisorloven og med den begrundelse bringer vi sanktionerne i dette afsnit.

5.2.3 International Standards on Audition – ISA

International Standards on Auditing⁶⁹ udstedes af IFAC og udarbejdes med et ønske om at fremme udviklingen og styrkelsen af revisorprofessionen med henblik på, i offentlighedens interesse, at levere ydelser af ensartet og høj kvalitet.⁷⁰ I denne forbindelse har rådet for IFAC således nedsat IAASB⁷¹ som, på rådets vegne, udvikler og udgiver standarderne (og udtalelser) vedrørende revision og beslægtede opgaver. ISAer anvendes således for revision af historiske finansielle oplysninger. Der er efterhånden udsendt mange standarder indenfor revision og IAASB mener, dette vil øge harmoniseringen af revision og hertil beslægtede opgaver over hele verden. Nye standarder er konstant under udvikling ligesom opdateringer af de eksisterende, også ofte finder sted.

FSR samt FRR⁷² er, gennem medlemskabet af IFAC, forpligtet til at understøtte IFAC. FSR og FRR skal således udsende revisionsstandarder⁷³, der er i overensstemmelse med ISA'erne, hvilket varetages af REVU⁷⁴.

REVU sender udkast til nye eller reviderede revisionsstandarder ud til alle FSRs og FRRs medlemmer til høring med mindst tre måneders frist til at fremsætte bemærkninger. Det er desuden muligt for REVU at udsende udkastet til andre interessegrupper, hvis dette findes givtigt. Herefter gennemgår udvalget udkastet og såfremt mindst 5 af udvalgets medlemmer godkender udkastet udsendes standarden som en gældende RS. Revisionsstandarderne tilpasses dansk lovgivning, hvis det er nødvendigt. Dette vil dog, kun ske i tilfælde, hvor den danske lovgivning er skærpende i forhold til den internationale standard – det er således ikke tilladt at slække på kravene, da dette ville udviske

---

⁶⁹ Herefter ISA.

⁷⁰ Revisionsstandard – forord (ajourført), afsnit I.

⁷¹ International Auditing and Assurance Standards Board.

⁷² Foreningen af Registrerede Revisorer.

⁷³ Herefter RS.

⁷⁴ Revisionsteknisk Udvalg.

relevansen af IFACs m.fl. arbejde for at harmonisere revision i et internationalt perspektiv. Sådanne tilpasninger vil være tydeligt markeret i RS'erne.

Statsautoriserede og registrerede revisorer forventes at overholde RS'er og åbenbare overtrædelser heraf kan resultere i indbringelse for de disciplinære instanser.⁷⁵ Se evt. ovenstående gennemgang af de disciplinære sanktionsmuligheder. I undtagelsestilfælde kan revisor finde, at det er nødvendigt at afvige fra et grundlæggende princip eller metode i en af standarderne, for mere effektivt at opnå målet med revisionsopgaven. I sådanne tilfælde, skal revisor være forberedt på at begrunde afvigelsen.⁷⁶

5.2.4 RS 610 - Stillingtagen til intern revisions arbejde

Nedenstående er en gennemgang af RS 610 – Stillingtagen til intern revisions arbejde, som trådte i kraft for revision af regnskaber for perioder, der begynder den 1. august 2006 eller senere. Standarden erstatter Revisionsvejledning 20 om ekstern revisions anvendelse af intern revisions arbejde. RS 610 indeholder dog ingen væsentlige ændringer set i forhold til Revisionsvejledning 20. RS 610 er udarbejdet på baggrund af ISA 610, som er en forholdsvis gammel standard. Dette betyder formentlig, at vi vil se en revidering af ISA'en i den nærmeste fremtid. RS 610 er udarbejdet på dansk af REVU, som har til opgave at udarbejde danske revisionsstandarder for at understøtte god revisionspraksis.

RS 610 udstikker retningslinier for ekstern revisions håndtering af intern revisions arbejde. Det pointeres i standarden, at denne kun kræves anvendt ved intern revisions opgaver vedrørende revision af regnskaber. Dvs. standarden kræves ikke anvendt i tilfælde, hvor ansatte i intern revision assisterer den eksterne revision med udførelse af andre opgaver.⁷⁷

Intern revision bliver i RS 610 defineret som en, af ledelsen, etableret funktion, som skal undersøge, vurdere og overvåge tilstrækkeligheden samt effektiviteten af både de regnskabsmæssige og de interne kontrolsystemer.⁷⁸ I nærværende speciale lægger vi dog mest vægt på udførelsen af den *finan-*

---

⁷⁵ Indledning til danske revisionsstandarder.

⁷⁶ Forord til standarder for kvalitetskontrol, revisionsopgaver, erklæringsopgaver med sikkerhed og beslægtede opgaver (ajourført), pkt. 17.

⁷⁷ RS 610, afsnit 1.

⁷⁸ RS 610, afsnit 3.

sielle revision og dermed på revisionen af årsrapporten, som aflægges af bestyrelsen. RS 610 er ikke udarbejdet udelukkende med finansiell revision for øje, men nedenstående gennemgang vil, jf. vores problemformulering, koncentrere sig herom.

I Danmark er traditionen, at det er intern revision, der udfører hovedparten af den finansielle revision.⁷⁹ Samtidig er det et krav, at der, på trods af eksistensen af en intern revision, skal foretages revision af årsrapporten - af en uafhængig ekstern revision.⁸⁰

Den eksterne revision skal, efter endt revision, påtage årsrapporten⁸¹ og har således også ansvaret for indholdet af påtegningen. Ekstern revision skal tilrettelægge revisionen således, at årsrapporten kan aflægges med en høj grad af sikkerhed for, at denne ikke er behæftet med væsentlig fejlinformation. Ekstern revision skal derfor, i forbindelse med planlægningen af revisionen, fastlægge art, omfang og tidsmæssig placering af de nødvendige handlinger⁸², for at revisionen kan munde ud i en konklusion med høj grad af sikkerhed. Her vil der, i sagens natur, ofte være fordele i at benytte dele af intern revisions arbejdsmateriale, idet intern revision både vil have opnået indgående kendskab til virksomheden og ligeledes oftest have udført store dele af den finansielle revision.

Nærværende speciale beskæftiger sig, som tidligere nævnt, hovedsageligt med finansiell revision, som er rettet mod aflæggelse af årsrapporten. Opgaverne for henholdsvis ekstern og intern revision, vil således, i denne relation, være ensartede, idet der er tale om revision af de samme historiske finansielle oplysninger. Af samme grund, vil arbejdshandlingerne, til at nå målet for revisionen, være ensartede og det vil derfor være nyttigt for ekstern revision at anvende dele af intern revisions arbejde.⁸³

Problemstillingen vedrørende ekstern revisions anvendelse af intern revisions arbejdsmateriale er, at intern revision aldrig vil kunne opnå samme grad af uafhængighed, som kræves af ekstern revision jf. Revisorloven og de etiske regler.⁸⁴ Dette begrundes i, at medarbejderne i intern revision er ansat direkte i virksomheden og heraf følger et vist afhængighedsforhold, hvilket ikke er tilfældet for eks-

---

⁷⁹ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, s 33

⁸⁰ FiL § 193 – dog skal supplerende oplysninger ikke revideres.

⁸¹ Se kapitel 8 omkring Intern revisions påtegning.

⁸² RS 610, afsnit 4.

⁸³ RS 610, afsnit 7.

⁸⁴ RS 610, afsnit 8.

tern revision. Dette vil være tilfældet uanset, hvor meget vægt, der lægges på uafhængighed fra intern revision og ledelsens side. Når ekstern revision påtegner årsrapporten, giver denne til kende, at revisionen er udført med tilstrækkelig uafhængighed og det vil derfor give problemer, hvis det anvendte arbejde udført af intern revision, ikke er udført med den højeste grad af uafhængighed mulig for intern revision.

Af samme grund er ekstern revision eneansvarlig for revisionspåtegningen og kan derfor ikke afgive en fælles påtegning med intern revision, ligesom der ikke kan henvises til intern revisions arbejde. Dette betyder, at ekstern revision ikke på noget tidspunkt kan begrænse sit ansvar for revisionen ved at henvise eller uddelegere arbejde til intern revision.⁸⁵

Forståelse og indledende vurdering af intern revision

Ekstern revision skal, i forbindelse med revisionsplanlægningen, opnå en forståelse af intern revisions opgaver. Dette skal medvirke til at sikre den mest effektive fremgangsmåde ved selve revisionen.⁸⁶ Hvis det er tilfældet, at ekstern revision kan drage nytte af intern revisions arbejde, vil det oftest betyde en reduktion i omfanget af revisionshandlinger fra ekstern revisions side.⁸⁷

Ekstern revision skal vurdere fire væsentlige forhold i relation til intern revisions struktur inden benyttelse af dennes arbejds papirer:

- Organisatorisk placering
- Funktionens omfang
- Faglig kompetence
- Omhu ved det udførte arbejde

Ekstern revision skal i forbindelse med den *organisatoriske placering* vurdere om intern revision som krævet i Revisionsbekendtgørelsen refererer til bestyrelsen eller om den reelt set refererer til den daglige ledelse. Desuden skal ekstern revision vurdere om intern revision kan kommunikere frit

---

⁸⁵ RS 610, afsnit 8.

⁸⁶ RS 610, afsnit 9.

⁸⁷ RS 610, afsnit 10.

og ubegrænset med ekstern revision.⁸⁸ Dette er, med andre ord, en vurdering af intern revisions uafhængighed af virksomheden og den daglige ledelse.

Herefter skal ekstern revision vurdere *funktionens omfang* – dvs. hvilke opgaver (og omfanget heraf), intern revision bliver pålagt af ledelsen.⁸⁹ Dette skal nedfældes i den lovpligtige funktionsbeskrivelse jf. Revisionsbekendtgørelsen § 14, stk. 1, pkt. 1 og bør derfor ikke, i hvert fald teoretisk set, volde problemer for ekstern revisor, da denne har adgang til at se indholdet heraf. Ekstern revision skal ligeledes vurdere om ledelsen efterlever de anbefalinger, der måtte komme fra intern revisions side, i løbet af året.⁹⁰

De ansatte i intern revision skal naturligvis besidde en tilstrækkelig *faglig kompetence* i form af uddannelse og erfaring som interne revisorer.⁹¹ Dette skal ligeledes nedfældes i funktionsbeskrivelsen - jf. Revisionsbekendtgørelsen § 14, stk. 1, pkt. 2. Selvom den interne revisionschef udarbejder en funktionsbeskrivelse og bestyrelsen herefter godkender denne, giver dette ikke i sig selv en sikkerhed for, at de ansatte i intern revision, er kvalificerede til at bestride stillingen. Af denne grund er det vigtigt, at ekstern revision gennemgår virksomhedens politikker for ansættelse og uddannelse af medarbejdere. I tilfælde, hvor intern revisions arbejds materiale er udarbejdet af medarbejdere uden den tilstrækkelige faglige kompetence, vil revisionsbevisets værdi være usikkert og ekstern revision skal tilrettelægge revisionen herefter.

Sidste kriterium, som ekstern revision skal vurdere, er intern revisions *omhu ved det udførte arbejde*. Ekstern revision skal således vurdere, hvorvidt den interne revision er ordentligt planlagt og om arbejde udført af intern revision er tilstrækkeligt dybdegående og dokumenteret. Ligeledes skal ekstern revision efterse om revisionsmanualer, arbejdsinstrukser og arbejds papirer er udarbejdet og tilstrækkelige.⁹²

Ekstern revision kan herefter, ud fra disse overvejelser, beslutte, i hvilket omfang, intern revisions arbejds materiale vedrørende den finansielle revision, kan anvendes af ekstern revision.

---

⁸⁸ RS 610, afsnit 13 (a).

⁸⁹ RS 610, afsnit 13 (b).

⁹⁰ RS 610, afsnit 13 (b).

⁹¹ RS 610, afsnit 13 (c).

⁹² RS 610, afsnit 13 (d).

Tidsmæssig placering af kontakt og koordination

Standarden foreskriver endvidere en gennemgang af intern revisions revisionsplan, før ekstern revision påbegynder revisionsarbejdet. Hvis ekstern revision ønsker at anvende intern revisions arbejdsmateriale er det hensigtsmæssigt at få fastlagt den tidsmæssige placering af revisionsopgaven, stikprøvestørrelser og procedurer for rapportering for henholdsvis ekstern og intern revision - inden ekstern revision benytter intern revisions arbejde.⁹³ Dette synspunkt er desuden Løbende kommunikation mellem ekstern og intern revision vedrørende væsentlige forhold skal være en selvfølge – ligesom løbende kommunikation af resultatet af det udførte arbejde.⁹⁴ Ekstern revision har krav på adgang til alle relevante revisionsnotater, mens intern revision ikke kan kræve at få udlevet ekstern revisions notater. Dog informerer ekstern revision sædvanligvis intern revision omkring alle betydelige forhold, der kan have betydning for intern revision.⁹⁵

Vurdering og kontrol af intern revisions arbejdsmateriale

Ekstern revision skal altid gennemgå samt vurdere intern revisions arbejde for at kunne vurdere tilstrækkeligheden af materialet.⁹⁶ Først og fremmest skal ekstern revision efterse om den indledende vurdering af interne revision stadig er tidssvarende. Det skal ligeledes vurderes om der er indhentet tilstrækkelige og egnede revisionsbeviser, om arbejdet er udført af personale med tilstrækkelig kompetence og om revisionsbeviserne udgør et rimeligt grundlag for konklusionerne på området. Ekstern revision skal efterse, at der er overensstemmelse mellem de udarbejdede notater og resultaterne af det udførte arbejde, ligesom afvigelser eller andre usædvanlige forhold, som intern revision har fundet under gennemgangen af regnskabsmaterialet, skal være tilfredsstillende behandlet og fulgt op på.⁹⁷

Under punkt 16 i RS 610, står det skrevet, at i tilfælde, hvor ekstern revisor har til hensigt at anvende konkret arbejde udført af intern revision, *skal den eksterne revision vurdere og efterprøve* det pågældende arbejde for at bekræfte tilstrækkeligheden for opfyldelsen af ekstern revisions formål. Spørgsmålet om risiko og væsentlighed spiller altid ind i vurderingen af om intern revisions arbejde er tilstrækkeligt udførligt og det er således ekstern revisions opgave at foretage denne vurdering

---

⁹³ RS 610, afsnit 14.

⁹⁴ RS 610, afsnit 15.

⁹⁵ RS 610, afsnit 15.

⁹⁶ RS 610, afsnit 16.

⁹⁷ RS 610, afsnit 17.

inden anvendelse af materialet.⁹⁸ Med formuleringen ”skal den eksterne revision vurdere og efterprøve” kræver standarden således, at der, uden undtagelse, bliver taget stikprøver på intern revisions arbejde - eller udført yderligere arbejdshandlinger på området. Hvis poster i regnskabet vurderes ikke at være væsentlige eller særligt risikofyldte, vil ekstern revision kunne vurdere, at selve efterprøvningen skal minimeres - men en efterprøvning vil altid være påkrævet.

Ekstern revision er eneansvarlig for påtegningen af årsrapporten og garanterer, i den forbindelse, en høj grad af sikkerhed for, at årsrapporten ikke er behæftet med væsentlig fejlinformation. Denne sikkerhed skabes i form af revision af de historiske finansielle tal i regnskabet aflagt af bestyrelsen.

Ekstern revision kan, hvor det er givent, anvende intern revisions arbejdsmateriale i forbindelse med revisionen. Dog skal ekstern revision sikre sig, at kvaliteten af arbejdet ligger på niveau med det, som kræves af ekstern revision. Hvis intern revisions arbejde ikke er udarbejdet med den fornødne omhu, er udført af ukvalificerede medarbejdere eller der ikke er tilstrækkelig uafhængighed mellem den interne revision og virksomheden, vil ekstern revisions anvendelse af arbejdsmaterialet være problematisk. RS 610 forskriver derfor, at ekstern revision, til stadighed, skal vurdere og efterprøve intern revisions arbejde inden anvendelse heraf. Dette kan fx ske ved hjælp af stikprøver eller observation af intern revisions handlinger.

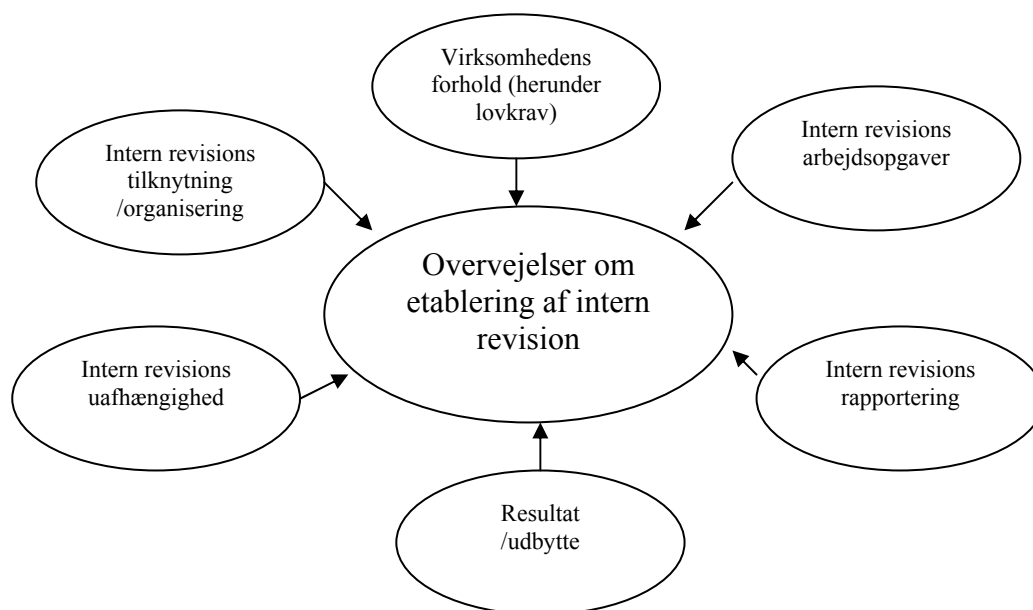
---

⁹⁸ RS 610, afsnit 18.

6 Etablering af intern revision

Der er, som nævnt i problemformuleringen, en hel del overvejelser forbundet med etablering af intern revision, ligegyldigt om dette sker på baggrund af et lovkrav eller et særskilt ønske fra den øverste ledelse. Vi vil derfor forsøge at belyse, hvilke forhold, der skal tages hensyn til når intern revision skal etableres. Vi vil dog hovedsageligt forholde os til de overvejelser, der er rettet mod opfyldelsen af de krav Revisionsbekendtgørelsen opstiller i forhold til pengeinstitutter.

Det afgørende for, at bestyrelsen overhovedet begynder at overveje etableringen af intern revision, er, at der er sket en ændring i virksomhedens forhold, således at tiltag mod yderligere revision er påkrævet. Nedenstående figur illustrerer de forhold, bestyrelsen nødvendigvis må overveje, i forbindelse med etableringen af intern revision. Der er dog tale om overvejelser, det kan være givtigt også at fortage løbende efter den interne revision er etableret.

Figur 3 - Jens Bredo & Casper Møller: Intern revision

6.1 Virksomhedens forhold

Der kan være flere forskellige forhold i virksomheden, der taler for, at virksomheden etablerer intern revision. For de danske pengeinstitutter gælder der dog helt eksplicitte regler og i dag følger det således af lovkrav, at pengeinstitutter *skal* have intern revision, såfremt visse størrelser indenfor

balancesum og antal ansatte er nået. Vælger et pengeinstitut, der ikke lovmæssigt er det pålagt, at etablere intern revision, skal dette også ske i henhold til reglerne i Revisionsbekendtgørelsen.

I den angelsaksiske revisionslitteratur⁹⁹ er der flere gange blevet oplyst en række forhold, som anses for at være indikatorer for et latent behov for intern revision. Herunder er der flere interne forhold i virksomheden som fx styrken af de interne kontroller, virksomhedens størrelse/udvikling, kompleksiteten samt ledelse og personale.

For så vidt gælder de interne kontroller er det som bekendt bestyrelsens ansvar, at der føres tilsyn med de interne kontroller, mens det er direktionens ansvar at etablere kontrollerne. Intern revision kan hjælpe bestyrelsen med varetagelsen af tilsynet med de interne kontroller, men må på ingen måde etablere eller på anden måde være involveret heri.

Virksomhedens størrelsesforhold er ofte meget afgørende for etableringen af intern revision. Størrelsen dækker over et flertal af talstørrelser som fx omsætning, balancesum, egenkapital og antal medarbejdere. En virksomhed i kraftigt udvikling vil ofte risikere at vokse ud af bestyrelsens reelle kontrol, med mindre bestyrelsen ansætter hjælp til at varetage dennes interesser. Et godt bud på en sådan hjælp er etablering af intern revision.

Ofte vil direktionen i store virksomheder være tillagt høj grad af beslutningskompetence af bestyrelsen. Der er derfor et stort behov for at bestyrelsen fører tilsyn med direktionens arbejde, herunder at vedtagende og etablerede forretningsgange bliver overholdt. Igen vil det være relevant og udbytterigt for bestyrelsen at etablere en intern revision til at bistå med denne tilsynsopgave.

Sammenfattende kan det konstateres, at der er en lang række forhold i relation til virksomhedens interne kontrolmiljø, dens størrelse og udvikling, kompleksiteten i virksomhedens forretninger samt ledelsen og personalet, som intern revision kan overvåge på vegne af bestyrelsen.

Det altovervejende og tungeste kriterium i forhold til, hvornår og om virksomheder vælger at etablere intern revision er virksomhedens risiko for tab samt væsentligheden af sådanne tab. Risikoen for tab hænger ofte sammen med virksomhedstypen, mens væsentligheden hænger sammen med

---

⁹⁹ Bl.a. i Manual of Internal Audit Practice, Stearn & Impey, side 31.

størrelsen af de tab, der kan forventes, hvis de interne kontroller ikke lever op til det forventede. I pengeinstitutter er varen nemt omsættelig, idet der er tale om likvider – desuden har hensynet til indskyderne såvel som øvrige offentlige interesser betydet at risiko- og væsentlighedsmomentet har været udslagsgivende for det lovbestemte krav om intern revision i større pengeinstitutter.

6.2 Intern revisions organisering

Intern revision skal i henhold til Revisionsbekendtgørelsen etableres som en funktion direkte under bestyrelsen – og ikke som de øvrige funktioner, der sædvanligvis er underlagt direktionen. Det vil derfor ofte være en meget atypisk organisatorisk tilføjelse, når der etableres en sådan funktion. Under hensyntagen til denne atypiskhed, skal bestyrelsen overveje et flertal af punkter, for at sikre den mest optimale interne revisionsfunktion.

Indledningsvis bør bestyrelsen overveje hvilket formål intern revision skal have. Det er vigtigt at holde for øje, at intern revision ikke blot skal opfattes som værende et myndighedsbestemt onde, der trækkes ned over pengeinstitutterne, men at pengeinstituttet bør overveje nøje, hvad virksomheden ønsker at den interne revision mere specifikt skal bidrage med. Et af de mest centrale spørgsmål er her, om den eksterne revision forventes at skulle basere størstedelen af sin revision på intern revisions arbejde. Er dette tilfældet vil kravene til intern revisions faglige ekspertise som minimum være, at denne skal kunne matche ekstern revisions arbejde – og endvidere skal den interne revision kunne matche de medarbejdere/funktioner, som den interne revisor reviderer.

Dernæst er det relevant at se på den organisatoriske placering af intern revision. Disse overvejelser hænger nøje sammen med intern revisions uafhængighed – en uafhængighed, der er helt central for, at den interne revision kan udføre sit hverv som kontrollant og assurance provider for bestyrelsen. Den organisatoriske placering af intern revision er således afgørende for, om medarbejderne i afdelingen er uafhængige af de områder, de reviderer.

Den optimale placering af intern revision er som tidligere nævnt, at den funktionsmæssigt underlægges bestyrelsen. Årsagen hertil er, at alene hvis der refereres til bestyrelsen, vil der opnås fuldstændig uafhængighed af hele den øvrige organisation. Dette er et krav, hvis intern revision skal kunne løse revisionsopgaver på alle niveauer i organisationen, herunder også revision af direktions handlinger.

6.3 Intern revisions uafhængighed

Uafhængighed er et af de essentielle forhold, når der tales om intern revision. Uafhængighed bevirker, at den interne revisor objektivt kan forholde sig til de områder og personer, der revideres, og dermed er i stand til at give en objektiv og neutral vurdering heraf. Det er derfor yderst relevant, at bestyrelsen overvejer, hvorledes den i videst muligt omfang kan sikre intern revisions afhængighed.

Overvejelserne bør foregå på to niveauer:

- Organisationsniveau (organisationsmæssig status)

Det er her relevant at bestyrelsen overvejer intern revisions organisations- og referenceforhold, således at intern revision sikres maksimal uafhængighed af driftsaktiviteterne.

- Personniveau (uafhængig gennem objektivitet)

Der tænkes her på den uafhængighed der knytter sig til den enkelte interne revisors personlige engagement. Det er således her relevant at tale om to forskellige slags uafhængighed, nemlig den økonomiske - og den ikke-økonomiske uafhængighed.

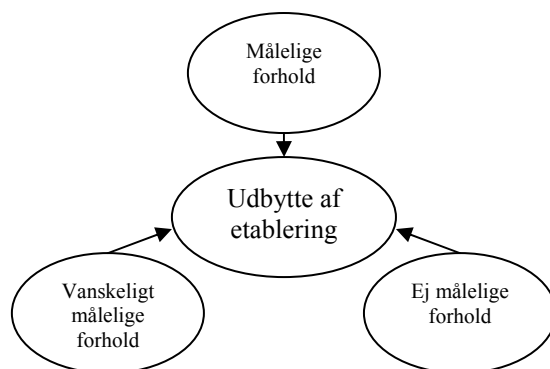
For de interne revisorer i pengeinstitutter forsøges begge typer uafhængighed sikret gennem bestemmelserne i Revisionsbekendtgørelsen.

6.4 Udbyttet af en intern revision

Fandtes der ikke lovkrav for hvornår der skal etableres intern revision i pengeinstitutterne, ville det (som for alle andre virksomheder) være af afgørende betydning for etableringen af intern revision, hvilket svar der ville fremkomme af følgende spørgsmål:

”Får virksomheden et udbytte af intern revision, der modsvarer de omkostninger og ulemper, der er forbundet med etablering og drift?”

Udbyttet kan antage flere forskellige former, såvel økonomisk som ikke-økonomisk:

Figur 4 – Jens Bredo & Casper Møller: Intern revision

Virksomhederne kan som en hjælp til besvarelsen af dette spørgsmål udarbejde en såkaldt cost/benefit-analyse, der indeholder en række generelle forhold:

	Fordele	Ulemper
Let målelige forhold	<ul style="list-style-type: none"> • Besparelser på ekstern revision 	<ul style="list-style-type: none"> • Lønninger • Rejseomkostninger • Uddannelse • Investeringer • Kapacitetsomkostninger
Vanskeligt målelige forhold	<ul style="list-style-type: none"> • Rationaliseringsfordele (på personalesiden), som følge af mere effektive forretningsgange • Hurtig ”udrykning” ved akutte problemer • Formindskelse af risiko for potentielle tab • Bedre revision som følge af synergieffekt mellem intern og ekstern revision • Minimering af svind • Forbedret beslutningsgrundlag på grund af større sikkerhed omkring datas fuldstændighed og relevans • Kontrol af indkøbsprocedure • Minimering af risici ved kreditgivning 	<ul style="list-style-type: none"> • Afledte omkostninger som følge af bemærkninger fra den interne revisions arbejde
Ej målelige forhold	<ul style="list-style-type: none"> • Image • Sikkerhed for bestyrelsen om kvalitet og effektiviteten af de interne kontroller 	<ul style="list-style-type: none"> • Bureaukrati i virksomheden • Kontrol for kontrollens skyld • Almen irritation over intern revisions tilstedeværelse

Figur 5 - Jens Bredo & Casper Møller: Intern revision

I tilfælde, hvor en helhedsvurdering viser, at de samlede fordele er større end ulemperne, må det formodes, at bestyrelsen vil støtte etablering af intern revision.

6.5 Intern revisions funktion og arbejdsopgaver:

Det er særdeles relevant at bestyrelsen beslutter, hvad der skal være intern revisions funktion i virksomheden og hvilke arbejdsopgaver det er forventet at intern revision varetager.

Ifølge Revisionsbekendtgørelsen, der beskriver udstrækningen og begrænsningen af intern revisors arbejdsområde, er det pointeret, at intern revision ikke må deltage i andet arbejde end revision. Der skal udarbejdes en omfattende funktionsbeskrivelse der er godkendt af bestyrelsen. Endvidere skal revisionsarbejdet udføres i overensstemmelse med god revisionskik og desuden i henhold til den mellem revisionschefen og ekstern revisor indgåede revisionsaftale, der er krævet jfr. Revisionsbekendtgørelsen § 15. Såfremt revisionschefen påtegner årsrapporten skal det i den omtalte revisionsaftale fremgå at revisionschefen deltager i revisionen af de væsentlige og risikofyldte områder.

Vi har dog valgt at lave en dybere behandling af arbejdsområderne, og vil derfor indledningsvist forsøge at afdække intern revisions rolle gennem et antal af definitioner på intern revision. Der findes i den danske litteratur flere definitioner herpå, men vi har valgt nedenstående, da vi mener disse dækker begrebet bedst muligt.

1. ”Intern revision er en kontrolfunktion, der er etableret som en servicefunktion i virksomheden. Dens funktionsområder omfatter blandt andet undersøgelse, vurdering og overvågning af tilstrækkeligheden og effektiviteten af de regnskabsmæssige og interne kontrolsystemer”¹⁰⁰.
2. ”En uafhængig vurderingsaktivitet indenfor organisationen, til kontrol af virksomhedens systemer, og som service for ledelsen”¹⁰¹.

Den internationale revisionslitteratur har ligeledes bidraget med flere gode definitioner, hvoraf vi ligeså har udvalgt de – efter vores mening – mest relevante. Dette har vi valgt på baggrund af, at den danske litteratur er meget tavs omkring intern revisions arbejdsområder. Det skal imidlertid ikke forstås som et udtryk for en udvidelse af specialet udover afgrænsningen til danske pengeinstitutter.

---

¹⁰⁰ Revisionsstandard (RS) 610, Stillingtagen til interne revisions arbejde, juli 2006.

¹⁰¹ Revision i teori og praksis, Ebbe Ravn, side 58.

3. I 1999 vedtog IIAs Board of Directors en ”ny” definition af intern revision, der skulle medvirke til at bringe professionen videre ind i det 21. århundrede. Denne definition lyder som følger: ”Internal auditing is an independent, objective assurance and consulting activity designed to add value and improve an organizations operations. It helps an organization accomplish its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to evaluate and improve the effectiveness of risk management, control, and governance processes”¹⁰².

4. ”Internal Audit is an assurance function that primarily provides an independent and objective opinion to the organization on the degree to which the internal control environment supports the achievement of the organization’s objectives. Internal audit is an independent assurance function established by management, to review the entire system of risk assessment, management and internal control. Its role is not to undertake risk evaluation or control functions but to review them. The board should not therefore seek to rely on internal audit to provide it with the assurances it needs to review and report on the effectiveness of the system of internal controls. Rather, the board should rely on management to provide these assurances and should seek an independent opinion on those assurances from internal audit”¹⁰³.

5. ”Internal audit is an appraisal activity established within an entity as a service to the entity. Its functions include, amongst other things, examining, evaluation and monitoring the adequacy and effectiveness of the accounting and internal control systems”¹⁰⁴.

Det kan ud fra ovennævnte definitioner slutes, at intern revision er en særlig funktion i virksomheden, der er ansat af ledelsen og er uafhængig af opdragsgiver. Det er dog iøjefaldende, at det primært er de internationale definitioner, der som sådan kommenterer intern revisions arbejdsområder. Således fremgår det af de internationale definitioner, at intern revisions arbejdsfelt omfatter gennemgangen af virksomhedens interne kontroller og risikostyring. For så vidt gælder de danske definitioner, bidrager Ebbe Ravn dog med en forklaring til sin danske definition i form af efterfølgende

¹⁰² The institute of Internal Auditors: ”Standards for the Professional Practice og Internal Auditing”.

¹⁰³ The Chartered Institute of Public Finance and Accountancy, www.cipfa.org

CIPFA is one of the leading professional accountancy bodies in the UK and the only one which specialises in the public sector. It is responsible for the education and training of professional accountants and for their regulation through the setting and monitoring of professional standards. Uniquely among the professional accountancy bodies in the UK, CIPFA has responsibility for setting accounting standards for a significant part of the economy, namely local government.

¹⁰⁴ International Federation af Accountants: ”International Standard on Auditing 610”, ”Considering the work of internal audit”

forklaring: ”Det fremgår af definitionen, at den interne revision er et ledelsesorgan, hvis funktion omfatter måling og vurdering af andre kontrolsystemers effektivitet”¹⁰⁵. Der kan dermed siges at være en form for konsensus (eller i hvert fald ikke modstrid) mellem de danske og de internationale definitioner med hensyn til intern revisions virkefelt, der især på baggrund af de internationale definitioner kan opsummeres som ”add value”, ”improve organization operations” og ”evaluate and improve the effectiveness of risk management, control, and governance processes”.

En gennemgang af de opgaver, som intern revision ifølge såvel den internationale som den nationale revisionslitteratur kan varetage, kan med henvisning til ”udstederen” opsummeres i følgende tabel:

	Danske lovbestemmelser om intern revision	Vejledninger og standarder fra Basel Komiteen	Udvalgte internationale standarder og kodeks
Arbejdsopgaver	<ul style="list-style-type: none"> • Begrænset angivelse af (specifikke) opgaver, • Opgaver skal aftales med ekstern revision, • Særopgaver skal fremgå af årsprotokollen 	Intern revisions væsentligste opgaver er: gennemgang og verificering af bankens: <ul style="list-style-type: none"> • Risikostyringssystem • Interne kontrolsystem • Informationssystemer og • Governance processer 	De væsentligste opgaver som knyttes til intern revision i den internationale revisionslitteratur er: <ul style="list-style-type: none"> • Overvågning af virksomhedens risikostyring • Gennemgang af interne kontrollers effektivitet • Informationssystemer og • Governance processer

Figur 6 - Per Kristensen, Intern revisions rolle i et Corporate Governance perspektiv. (Uddrag af tabel 3)

Den internationale revisionslitteratur refererer til risikostyring, intern kontrol og governance processer som de væsentligste arbejdsområder for intern revision, mens de danske lovbestemmelser, som hovedsageligt findes i Revisionsbekendtgørelsen kapitel 3, ikke indeholder en formaliseret stillingtagen til de interne revisorers arbejdsfelt, men sætter alene rammen herfor. Således forskrives blot, at intern revisions arbejde skal udføres i overensstemmelse med god revisionsskik og i henhold til en revisionsaftale mellem den eksterne revision og revisionschefen. Det er her påfaldende, at intern revisions arbejde skal foregå i overensstemmelse med ”god revisionsskik”, som i stort omfang er et begreb, der er bestemt til de eksterne revisorer. Der savnes derfor, i tillæg til de danske bestemmelser, en mere klar definition af, hvad god *intern* revisionsskik er. Det skal i den sammenhæng nævnes, at udviklingen indenfor intern revision har medført, at mange vælger at udføre revisionen efter de revisionsmetoder og -principper, der gælder for eksterne revisorer, hvilket måske også kan vise

¹⁰⁵ Revision i teori og praksis, Ebbe Ravn, side 58.

sig at være en nødvendighed, for at de eksterne revisorer kan basere sig på det af intern revision udførte arbejde.¹⁰⁶

Revisionsbekendtgørelsen begrænser intern revisions arbejdsområde til revisionsopgaver. Derudover fremgår det, at såfremt intern revision udfører særlige revisionsopgaver, må disse ikke bevirke, at revisionschefen kommer i en situation, hvor vedkommende erklærer sig eller oplyser om forhold og dokumenter, som revisionschefen eller ansatte i den interne revision har udarbejdet grundlaget for.

Det fremgår imidlertid af den danske revisionslitteratur, at den interne revisions arbejdsområder kan omfatte udførelsen af såvel operationel revision, finansiell-/forvaltningsrevision, IT-revision og budgetrevision. Desuden kan intern revision fungere som servicefunktion for bestyrelsen.¹⁰⁷ Det skal her nævnes, at på trods af at de potentielle arbejdsopgaver favner meget bredt, kan området for den konkrete interne revision være betydeligt mere snævert, da udstrækningen heraf netop er afgjort af bestyrelsen.

6.5.1 Finansiell revision

I Danmark er det i de fleste pengeinstitutter en af hovedopgaverne for den interne revision at deltage i den finansielle revision.¹⁰⁸

Begrebet finansiell revision dækker over revision af den finansielle rapportering til virksomhedens eksterne interessenter, herunder om denne rapportering er retvisende og i overensstemmelse med lovkravene. Desuden skal revisionen omfatte de forretningsgange og kontroller, der knytter sig til rapporteringen. Retningslinierne for udførelsen af finansiell revision findes i de internationale ISA'er, der med en dansk tilpasning udgives som revisionsstandarder.

I relation til den finansielle revision har det fra primo 2005 været op til bestyrelsen i det enkelte pengeinstitut, hvorvidt revisionschefen skal påtage årsrapporten eller ikke.¹⁰⁹ Såfremt bestyrelsen ønsker revisionschefens påtegning er det en forudsætning, at denne deltager i revisionen af væsent-

---

¹⁰⁶ Revisionsorientering A 1.8 Intern Revision, Revisionschef og Statsautoriseret revisor Claus Okholm.

¹⁰⁷ Intern revision, Jens Bredo og Casper Møller, side 175.

¹⁰⁸ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, side 33.

¹⁰⁹ Revisionsbekendtgørelsen § 11, stk. 4.

lige og risikofyldte områder.¹¹⁰ Det er derfor i sådanne tilfælde et krav, at den interne revisions arbejdsområder indbefatter omfattende arbejdshandlinger indenfor finansiel revision.

Den finansielle revision er en vigtig faktor for ledelsen, da den medvirker til at skabe en højere grad af sikkerhed og tillid til de regnskabsinformationer, der udarbejdes i økonomiafdelingen.

Som bekendt er fokus i dette speciale lagt på finansiel revision, men en tilstrækkelig gennemgang af nærværende afsnit, mener vi tillige kræver en kort gennemgang af begrebet operationel revision og de arbejdsområder der henhører herunder.

6.5.2 Operationel revision

Ved operationel revision forstås revision med henblik på at vurdere det interne kontrolsystem. Operationel revision omfatter almindeligvis revision af virksomhedens forskellige forretningsområder for at konstatere, om der er etableret tilstrækkelige interne kontroller, om disse fungerer i praksis, og om de af ledelsen udstukne retningslinier omkring disponeringsrammer mv. overholdes¹¹¹.

I marts 2006 udgav IIA ”Tone at the Top” hvori det fremgår, at ”Operational auditing focuses on here and now, with a clear perspective on the possibilities for the future. It is closely aligned with the organization’s mission, vision and objectives. It also evaluates the effectiveness (ensuring the right things are done), efficiency (ensuring things are done the right way), and the economy (ensuring cost-effectiveness) of operations. This mindset includes such areas as product quality, customer service, revenue maximization, expense minimization, fraud prevention, asset safeguarding, corporate social responsibility and citizenship, streamlined workflows, safety, and planning for the future. With an eye on the horizon, it concentrates on what’s working and what’s not, and the many opportunities for improvement tomorrow and beyond”.

Typisk operationel revision (ifølge danske termer) fokuserer på, hvorvidt der handles i overensstemmelse med de af ledelsen udstukne retningslinier, hvorimod kontrol af, hvorvidt de foretagne beslutninger om pengeinstituttets ressourcer er hensigtsmæssige og giver det krævede/forventede pay-off, mere ligner forvaltningsrevision. Forvaltningsrevisionen har dog (også i den danske traditi-

---

¹¹⁰ Revisionsbekendtgørelsen § 15, stk. 2.

¹¹¹ Intern revision, Jens Bredo og Casper Møller.

on) ofte ligget i naturlig forlængelse af den operationelle revision. Med ovenstående udmelding fra IIA ser det imidlertid ud til, at disse forvaltningsrevisions-relaterede opgaver henhører under den operationelle revision, som derfor fremover indebærer særlig undersøgelse af driftens lønsomhed og effektivitet eller af styringsredskaberne i pengeinstituttet.

Det er utroligt centralt, at medarbejdere i intern revision, ved udførelsen af operationel revision sikrer sig, at der reelt er tale om *revision af* det interne kontrolsystem og ikke udførelse af opgaver, der er *en* del af det interne kontrolsystem. Grunden hertil er, at det kan være problematisk, hvis den interne revision i forbindelse med den operationelle revision bliver en del af kontrolsystemet, da dette kan resultere, i at der ikke længere er tale om revision, men udførelse af egentlig kontrol, hvilket tillige giver risiko for selvrevision.¹¹² I henhold til Finanstilsynets rapport om den interne revision i den finansielle sektor, kan der opstå problemer med visse arbejdsopgaver inden for operationel revision. Intern revision i Danmark skal således være opmærksom på grænsefladen til henholdsvis risk management og compliance, herunder især at der ikke udføres opgaver, som ikke er revisionsopgaver.

Der kan opstå situationer indenfor intern revisions operationelle revision, hvor der er risiko for at intern revisor sætter uafhængigheden på spil. I relation hertil fremgår det af Finanstilsynets rapport, at udførelsen af opgaver indenfor operationel revision ikke må bevirke:

- At intern revision er med til at træffe beslutninger
- At intern revision bliver en del af det interne kontrolsystem
- At intern revisions ”konsulentfunktion” bliver mere end en accessorisk funktion til intern revisions grundlæggende funktion.

Vi har dog, som tidligere omtalt i afgrænsningsafsnittet valgt at koncentrere nærværende afhandling om den finansielle revision.

---

¹¹² Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, side 35.

6.5.3 Kompetence

Den interne revision ledes af en revisionschef, som dybest set er den eneste eksplicit krævede medarbejder i den interne revision. Det er revisionschefen, der som minimum godkender alle ansættelser af medarbejdere i afdelingen og desuden skal revisionschefen godkende medarbejdernes uddannelser. Vi mener derfor, det er meget centralt at revisionschefens egne kompetencer er i orden. Her mener vi ikke alene de faglige kvalifikationer, men også de ledelsesmæssige og menneskelige kvalifikationer.

Revisionsbekendtgørelsen stiller følgende, meget begrænsede, krav til revisionschefen:¹¹³

- For det første skal der være tale om en teoretisk uddannelse svarende til, hvad der kræves for at blive statsautoriseret eller registreret revisor.
- For det andet skal revisionschefen ved ansættelsen have deltaget i praktisk revisionsarbejde i mindst 3 år inden for de seneste 5 år.

Om de krav er tilstrækkelige er tvivlsomt, eftersom en cand.merc.aud., der *alene* har 3 år revisionserfaring næppe har den fornødne kompetence til at være revisionschef i et større dansk pengeinstitut. Vi vil derfor forsøge at komme med bud på, hvad en revisionschef i en sådan virksomhed bør have af yderligere kvalifikationer.

Under de faglige kvalifikationer er det således meget selvfølgeligt, at revisionschefens kompetencer bør stå mål med de opgaver, det forventes af bestyrelsen, at intern revision skal løfte. Desuden mener vi, det er hensigtsmæssigt, at revisionschefen har ledelsesmæssig erfaring, såfremt denne skal have medarbejdere under sig. Det er i så fald centralt, at revisionschefen besidder kvalifikationer, der gør at vedkommende selvstændigt er i stand til at lede en afdeling. Afslutningsvis føler vi os overbeviste om, at der stilles ganske særlige menneskelige kvalifikationer til en revisionschef, der skal have en markant gennemslagskraft overfor såvel direktionen som bestyrelsen, men som også skal kunne samarbejde på praktisk talt alle niveauer i organisationen.

For så vidt gælder de øvrige medarbejdere i den interne revision, synes det (alt efter afdelingens og pengeinstitutts størrelse) som om, at der er behov for et bredt spektrum af kvalifikationer i afde-

---

¹¹³ Revisionsbekendtgørelsen § 10, stk. 2 og 3.

lingen. Ud over det indlysende behov for kompetencer indenfor såvel revision som den finansielle sektor, er det mest iøjefaldende behovet for ekspertise inden for finansiell informationsteknologi. Er kompetencerne ikke i afdelingen, kan den eksterne revisions specialfunktioner som regel anvendes.

6.6 Intern revisions rapportering

I naturlig forlængelse af, at den interne revision gennemfører sin revision, vil en større eller mindre mængde bemærkninger skulle rapporteres til udvalgte modtagere. Det er derfor centralt at bestyrelsen overvejer hvilke rapporteringsformer, den interne revision skal anvende og hvorledes denne rapportering skal foregå. I dag er også disse overvejelser godt hjulpet på vej af regelsættet i Revisionsbekendtgørelsens kapitel 3 og 4.¹¹⁴

1. Intern revisionsprotokol:

Intern revision skal på samme måde som ekstern revision føre en detaljeret protokol. Kravene er stort set de samme, som til ekstern revisors protokol. Dog skal revisionschefen i et særskilt afsnit bekræfte, ikke at have været i en situation, hvor denne har måttet oplyse eller erklære sig på baggrund af eget udført arbejde.

2. Påtegning af årsrapporten

Bekendtgørelsen indeholder udtrykkelige regler ved revisionspåtegningen. Påtegningen på årsrapporten skal ifølge disse afgives efter bestemmelserne i lov om statsautoriserede og registrerede revisorer og de deraf følgende forskrifter. Revisionschefen skal påtegne årsrapporten såfremt pengeinstituttets bestyrelse har besluttet dette. Denne interne påtegning betyder, at revisionen er foretaget i henhold til revisionsaftalen mellem revisionschefen og ekstern revision. Påtegningen skal indeholde en kort beskrivelse af den udførte revision samt konklusionen herpå og det skal naturligvis fremgå tydeligt såfremt der er forbehold eller supplerende oplysninger.

3. Øvrige arbejdsrapporter og - erklæringer mv.

Der henvises her til diverse arbejdsrapporter samt erklæringer, hvorom Revisionsbekendtgørelsen dog er tavs.

---

¹¹⁴ For yderligere behandling, se afsnit 5.1.2. Revisionsbekendtgørelsen.

Herunder er forsøgt skematiseret, hvilke adressater, den enkelte rapporteringsform bidrager til:

	Interessegrupper	Ekstern revision	Bestyrelse / revisionskomite	Direktion	Organisationsenheder	Kontrolmyndighed
Påtegning af årsrapporten	X	X				X
Intern revisionsprotokol		X	X	X		
Øvrige arbejds papirer		X	(X)	X	X	
Øvrige erklæringer	X	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)

Figur 7 - Jens Bredo & Casper Møller: Intern revision

Det er således relevant for bestyrelsen at foretage vurderingen af, hvilke oplysninger (ud over de lovbestemte), man ønsker, de forskellige adressater skal modtage.

Sammenfatning

Der er, som det fremgår af afsnittene ovenfor, adskillige forhold, som bestyrelsen skal være opmærksom på, når det kommer til spørgsmål om etablering af en intern revision.

For pengeinstitutter er det ganske vist centralt at have fokus på de lovbestemte krav, men det er ikke ensbetydende med, at dette alene bør være den afgørende årsag til, hvorvidt der bør etableres en intern revision. Forhold som virksomhedens etablerede kontrolmiljø, virksomhedens størrelse, kompleksiteten i virksomhedens struktur mm. er blandt de overvejelser, en bestyrelse altid bør gøre sig. Herefter kan det besluttes om der er behov for en intern revision, selvom der ikke er et decideret lovmæssigt krav herom.

For mange pengeinstitutter vil en cost benefit analyse vise, om fordelene ved etablering vil opveje ulemperne. Der er i den relation ingen tvivl om, at såvel organisatorisk placering og funktionsbeskrivelsen for den interne revision er afgørende for, hvor stor nyttevirkning en intern revision bidrager med både internt i virksomheden og overfor regnskabslæser.

I tilfælde, hvor det besluttes at etablere en intern revision, skal bestyrelsen og direktionen være opmærksomme på, at der er visse begrænsninger i arbejdsområdet for den interne revision. Revisionsbekendtgørelsen foreskriver, at intern revision ikke må udføre andet arbejde end revision og arbejdets skal ske i overensstemmelse med god revisionskik. Definitionen på god revisorskik for interne revisorer er ikke klar og tendensen er derfor, at de interne revisorer udfører revisionen ud fra de principper, som gælder for eksterne revisorer.

7 Uafhængighed

Som pointeret i problemformuleringen er revisors uafhængighed i forhold til erklæringsobjektet en yderst central forudsætning for, at interessenter kan forlade sig på årsrapporten og påtegningen herpå. Begrebet uafhængighed bliver i høj grad behandlet i litteraturen, men lovgivningen svæver lidt på området for de interne revisorer. Allerede som konsekvens af, at interne revisorer er ansat i virksomheden, er der risiko for at uafhængigheden svækkes og vores spørgsmål er derfor, hvilken lovgivning eller retningslinier på området, der eksisterer for interne revisorer. Er det, udover problemstillingen ved den interne revisors ansættelse i virksomheden, de samme regler, som gælder for eksterne revisorer?

Den mest direkte behandling af interne revisors uafhængighed, foregår gennem medlemskab af IIA. Foreningen har, i lighed med FSR og FRR, udarbejdet et ”Code of Ethics” gældende for de interne revisorer. Disse etiske regler vil blive gennemgået nedenfor. Ligeledes har IIA udstedt flere standarder omhandlende uafhængighed for interne revisorer og vi vil gennemgå de mest relevante af disse. Som tidligere gennemgået er der ikke tale om lovbestemmelser, men i stedet retningslinier, som interne revisorer forventes at følge.

Lovmæssigt er der bestemmelser i Revisionsbekendtgørelsen som også gælder for interne revisorer. Disse bestemmelser vil blive behandlet og vi vil efterfølgende, i flere tilfælde, vælge en analog anvendelse af lovgivning – her tænkes på henholdsvis 8. direktiv¹¹⁵ og Revisorloven - samt retningslinier vedrørende de eksterne revisorer, idet anvendelse af disse bestemmelser vil kunne bidrage til en styrkelse af intern revisions uafhængighed, i tilfælde, hvor denne, efter vores opfattelse, ikke er behandlet fyldestgørende. Det vil fremgå af de enkelte afsnit, hvorvidt vi anvender en analog tilgangsvinkel, eller om der er tale om regulering, direkte møntet på interne revisorer.

Hvorfor krav om uafhængighed?

Ekstern revisions primære opgave, ved en revision, er at forsyne årsrapporten med en revisionspåtegning. Dette skal ske, under hensyntagen til, at opgaven som offentlighedens tillidsrepræsentant

---

¹¹⁵ 8. direktiv, kap. X, art. 42, pkt. 2.

Direktivet er endnu ikke implementeret i Danmark, men dette skal ske 29. juni 2008 og vi har derfor valgt at inddrage materiale upåagtet den afventende implementering.

varetages.¹¹⁶ Hvis den eksterne revision har et sådan tilhørsforhold til den omhandlede virksomhed, at der er risiko for, at dette smitter af på indholdet af påtegningen, vil opgaven som offentlighedens tillidsrepræsentant ikke længere være varetaget med den omhu, Revisorloven påkræver. Der er behov for en reel uafhængighed mellem revisor og den virksomhed, som revisor udtaler sig om i påtegningen.

Intern revision er ikke, på samme måde som ekstern revision, offentlighedens tillidsrepræsentant. Dog er der mulighed for, at intern revision kan påtage årsrapporten, hvis dette er ønsket af bestyrelsen jf. Revisionsbekendtgørelsen § 11, stk. 4.¹¹⁷ I sådanne tilfælde er det vores umiddelbare forventning, at intern revision, på lige fod med de eksterne revisorer, skal leve op til de høje krav om uafhængighed af revideringsobjektet. Ligeledes vil det oftest være sådan, at ekstern revision benytter arbejds materiale udarbejdet af intern revision – og dermed, til dels, på baggrund heraf, afgiver en påtegning på eksempelvis årsrapporten. Vi mener, at det vil være meget problematisk for ekstern revision at gøre brug af intern revisions arbejde, hvis ikke det er samme niveau af uafhængighed, der ligger bag.¹¹⁸

Fordelene, ved at bevare revisorerens uafhængighed intakt, er store. Først og fremmest mindskes usikkerheden omkring regnskabernes indhold. Dette giver igen fordele for bl.a. investorer, da en uafhængig revisors udtalelser tilfører, eksempelvis årsrapporten, en forøgelse af troværdigheden og får herved markederne til at fungere mere optimalt ved netop at øge årsrapporters integritet og effektivitet.

Definitionen af uafhængighed

Uafhængighed er et begreb, som umiddelbart synes som let forståeligt, da alle mennesker har en mening om, hvad ordet betyder. Inden for revisionsbranchen er det desværre på samme måde – alle har en mening om, hvad der skal lægges i ordet. Nedenstående er derfor et forsøg på at belyse begrebet, ud fra den tilgængelige litteratur i skrivende stund. Der er tale om en retlig standard der, qua sin udformning, vil ændres i takt med samfundets udvikling. Om 20 år vil der således formentlig ligge noget andet i begrebet uafhængighed, end der gør i dag.

---

¹¹⁶ Revisorloven § 2, stk. 1

¹¹⁷ Se kapitel 8 for en diskussion af relevansen af intern revisions påtegning af årsrapporten

¹¹⁸ Birgitte Svenningsen (B.S.) fra Danske Bank støtter dette postulat, idet hun i Foreningsbladet Info nr. 23, april 2003 skriver, at traditionen er, at intern revision anvender FSR's revisionsvejledninger (nu oftest standarder) når der revideres op mod årsrapporten. Dette gælder jf. B.S. specielt i den finansielle sektor.

Gælder der to forskellige definitioner af uafhængighed for henholdsvis interne og eksterne revisorer? Vores umiddelbare forventning er, jf. ovenstående afsnit, at i tilfælde, hvor ekstern revision ønsker at basere sin påtegning, til dels på baggrund af arbejde udformet af intern revision, at der i sådanne tilfælde vil gælde et tilnærmelsesvist ens uafhængighedskrav for både interne og eksterne revisorer.

I 2002 afgav EU-Kommissionen en henstilling¹¹⁹ omkring uafhængighed og en definition heraf.¹²⁰ Baggrunden herfor var, at Kommissionen mente, medlemsstaternes nationale regler om revisorers uafhængighed var forskellige i flere henseender. Denne situation gjorde, at det var vanskeligt at give investorer og andre interessenter, i virksomheder indenfor EU, en garanti for, at revisor udfører sit arbejde ensartet med iagttagelse af samme uafhængighedsbegreb indenfor EU. I Revisorloven findes der ligeledes bestemmelser omkring uafhængighed.¹²¹ Disse bestemmelser bygger netop på denne henstilling.¹²² Herefter udsendte EU i maj 2006 et revideret 8. direktiv omkring lovpligtig revision af årsregnskaber, og herunder bestemmelser om uafhængighed, som skal implementeres i alle medlemslande. Dette har resulteret i en betænkning¹²³ med forslag om ændringer i den danske lovgivning, herunder Revisorloven.¹²⁴ Vedrørende uafhængighedsbestemmelserne i Revisorloven afventes et udspil, som i skrivende stund er iværksat af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Herunder vil bestemmelserne omkring nærtstående personer i forhold til revisor samt eventuelle opstillede sikkerhedsforanstaltninger blive behandlet.¹²⁵

Tidligere talte man om både *generel* og *konkret* uafhængighed i Revisorloven. Den generelle uafhængighed skulle forstås således, at statsautoriserede samt registrerede revisorer ikke måtte drive anden erhvervmæssig virksomhed. Den seneste revidering af Revisorloven, gjorde op med næsten 100 års forbud mod, at disse revisorer beskæftigede sig med andre erhverv end revision og kravet

---

¹¹⁹ Defineres i EU som en retsakt, der ikke er retligt bindende.

¹²⁰ Kommissionens henstilling 2002/590/EF af 16. maj 2002: "Revisorers uafhængighed i EU: grundlæggende principper, pkt. (5).

¹²¹ Lov nr. 302 af 30. april 2003 om statsautoriserede og registrerede revisorer

¹²² Info, nr. 25, december 2003, s. 16

¹²³ Betænkning nr. 1478 om Revisorlovgivning - I internationalt perspektiv, oktober 2006.

Betænkningen vedrører forslag til gennemførelse af EU's 8. direktiv i dansk revisorlovgivning.

¹²⁴ 8. direktiv kræver fx etablering af en revisionskomité i virksomheder af særlig offentlig interesse som består af følgende: børsnoterede selskaber, statslige aktieselskaber, virksomheder, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet, samt virksomheder, der i to på hinanden følgende år overskrider to eller flere af følgende kriterier: 2.500 ansatte, balancesum på 5 mia. DKK, nettoomsætning på 5 mia. DKK.

¹²⁵ Erhvervs- og Selskabsstyrelsens hjemmeside: <http://www.eogs.dk/sw20978.asp>.

om generel uafhængighed ophørte hermed. Formålet bag denne ændring kan til dels tilskrives et ønske om at opnå en konkurrencemæssig ligestilling med fx konsulent- og advokatbranchen. Ligeledes var der ikke nær så snævre begrænsninger for revisorer i udlandet og der var derfor et ønske om tilnærmelse til reguleringsgrundlaget for kolleger i udlandet.¹²⁶ Herefter er der utrolig mange muligheder for revisorer til at videreformidle den ekspertise, som en revisor nærmest uundgåeligt vil opnå, som følge af den daglige gang i mange forskellige typer virksomheder.¹²⁷ Samfundet vil således kunne drage fordel af en stor viden og kompetence hos revisorer. Denne accept af, at revisor påtager sig andre opgaver, medfører imidlertid, at revisor fremover skal foretage overvejelser i forbindelse med enhver opgave, virksomhed eller ansættelse og om hvorvidt, en sådan forbindelse, vil kunne bringe ham i en situation, hvor han eller revisionsfirmaet, ikke vil kunne afgive en erklæring.

I modsætning hertil, må en intern revisor ikke deltage i andet arbejde i virksomheden eller koncernen end revision, jf. Revisionsbekendtgørelsen § 12, stk. 2. Definitionen af revision, i denne sammenhæng, skal formentlig fortolkes forholdsvis bredt, idet intern revisions arbejdsopgaver ellers ville være meget restriktivt reguleret og værdiforøgelsen ved oprettelse af en intern revision ville hurtigt blive udvisket. Dette kunne give stof nok til endnu et speciale, og vi har derfor valgt den brede fortolkning af revisionsopgaver for intern revision. Dog koncentrerer vi os i nærværende speciale om den finansielle revision.

Den konkrete uafhængighed eksisterer stadigvæk, da der her er tale om uafhængighed af erklæringsobjektet - dvs. af virksomheden, som ønsker erklæringen udformet. Det er således denne type uafhængighed, vi vil behandle i dette speciale.

Revisors konkrete uafhængighed

Hvordan konkluderer man på, om revisor er uafhængig? Den fysiske del - fx placering og ansættelsesforhold - er til at få øje på, men hvad med det enkelte individs mere personlige og følelsesmæssige tilhørsforhold til virksomheden? Er det overhovedet muligt at undgå at skabe et vist tilhørsforhold til virksomheden og dens ansatte?

---

¹²⁶ Betænkning over Forslag til lov om statsautoriserede og registrerede revisorer.

¹²⁷ Revisor – regulering og rapportering, Lars Bo Langsted, Kim Fücksel, Jens Skovby & Peter Gath, s. 64 ff.

Nedenfor vil følge en gennemgang af henholdsvis kravene i den danske Revisionsbekendtgørelse, IIAs ”Code of Ethics” samt IIA-standarderne omkring uafhængighed. De interne revisorers uafhængighed er fortrinsvis reguleret gennem medlemskabet af IIA. Afslutningsvis vil vi være nødsaget til at inddrage retningslinier for de eksterne revisorers etiske adfærd samt den gældende lovgivning omkring eksterne revisorers uafhængighed, idet IIAs etiske regler, efter vores mening, burde være mere uddybende end tilfældet er i dag.

7.1 Interne revisorers uafhængighed

Interne revisorer skal, ligesom de eksterne revisorer, være uafhængige, før deres arbejdsmaterialer kan generere en værditilvækst til regnskabet. Uafhængighed opnås gennem organisatorisk placering og objektivitet. Spørgsmålet er nu, hvilke konkrete krav, der stilles til de interne revisorers uafhængighed.

7.1.1 Revisionsbekendtgørelsen

Revisionsbekendtgørelsen, som vedrører både eksterne som interne revisorer, stiller krav om, at intern revision skal udføre arbejdet i overensstemmelse med *god revisionskik*.¹²⁸ Kravet betyder, at revisors arbejde skal udføres som en god og kompetent gennemsnitsrevisor ville udføre det tilsvarende arbejde. Målestokken er således hverken den højt specialiserede ekspertrevisor inden for et bestemt område, eller den standard, som man vil kunne finde hos en dårlig og sjusket revisor. Den konkrete udfyldning af begrebet god revisorskik foretages af revisorstanden – fx af FSR’s og FRR’s resposumudvalg og Disciplinærnevnet.¹²⁹

Herudover behandles begrebet uafhængighed indirekte og der bliver således stillet krav om, at interne revisorer skal være opmærksomme på trusler som egeninteresse, egenkontrol og intimidering.

Revisionsbekendtgørelsen § 13 omhandler risikoen for *egeninteresse*. Revisions- og vicerevisionschefer må, efter denne bestemmelse, ikke have økonomiske interesser i den virksomhed eller koncern, som de er ansat i. På denne måde sikres det, til en vis grad, at revisionschefen fx ikke fristes til at overse en ledelsesmanipulation.¹³⁰

---

¹²⁸ Revisionsbekendtgørelsen § 15, stk. 1.

¹²⁹ Betænkning nr. 1478 Revisorlovgivning – I internationalt perspektiv, s. 117

¹³⁰ Fx kan der være tale om regnskabsmanipulation fra bestyrelsen side.

§ 12, stk. 2 fremhæver, at revisionschefen samt medarbejderne i den interne revision, ikke må deltage i andet arbejde i virksomheden eller koncernen end revision, for at modvirke risikoen for *egenkontrol*. Dette virker, på trods af risikoen for egenkontrol, umiddelbart som en meget skarp afgrænsning af intern revisions mulige opgaver. Betyder dette, at intern revision ikke kan deltage i fx vurdering af effektivitet af en specifik afdeling i pengeinstituttet? Eller kan dette siges stadig at være en del af den operationelle revision? Hvis revisionsopgaver defineres restriktivt, vil en meget stor del af intern revisions kompetencer ikke blive udnyttet.

En intern revision vil alt andet lige, i forbindelse med den daglige gang i alle pengeinstituttets afdelinger, komme i besiddelse af en stor viden, som pengeinstituttet vil kunne drage både økonomisk og organisatorisk nytte af. Afskæres pengeinstituttet fra disse klare fordele, vil den interne revision formentlig miste en del af sin berettigelse - i hvert fald i de mindre pengeinstitutter. Vi mener derfor, at der med ordet revision, i denne sammenhæng, lægges op til en bred fortolkning. Naturligvis kræver dette, til stadighed, at intern revision skal vurdere om påtagelsen af opgaver kan medføre en svækket uafhængighed ved en senere revision heraf. I bekræftende fald, må intern revision vurdere, om der evt. kan blive tale om en outsourcing til en tredjepart - eller om det kan aftales med ekstern revision, at denne reviderer området efterfølgende.

Retningslinierne, for en fordeling af arbejdsopgaver, skal fremgå af revisionsaftalen mellem ekstern og intern revisor jf. bekendtgørelsen § 15. I revisionsaftalen skal det fremgå, hvilke revisionsopgaver, der skal udføres af henholdsvis ekstern eller intern revision.¹³¹ Under udformningen af en sådan revisionsaftale, er det muligt for intern revision at aftale med ekstern revision, hvilke områder, der udelukkende skal revideres af den eksterne revision som følge af en identificeret risiko for svækket uafhængighed blandt intern revisions ansatte.

Det står ikke skrevet i lovgivningen, at der skal være en skarp optrukket afgrænsning mellem intern revision og den daglige ledelse. Udvalget under Finanstilsynet, som har udarbejdet rapporten vedrørende den interne revision i den finansielle sektor, har derfor diskuteret, om det ville være en fordel at få dette præciseret direkte i lovtæksten, men kommer til den konklusion, at den bedste måde at sikre uafhængighed på er, at den interne revision refererer direkte til bestyrelsen – og ikke til den

---

¹³¹ Revisionsbekendtgørelsen § 15, stk. 1, pkt. 1-3

daglige ledelse.¹³² Dette er imødekommet i bekendtgørelsens § 17, hvori det fastslås, at intern revision, *til brug for bestyrelsen*, skal udarbejde en revisionsprotokol. På denne måde sikres det bedst muligt, at interne revisorer ikke føler sig *intimideret* af fx den daglige ledelse.

I Revisionsbekendtgørelsen § 5, stk. 2, nr. 1 fastslås det desuden, at der, i ekstern revisors revisionsprotokollat vedrørende årsrapporten, skal oplyses omkring, hvorledes intern revision fungerer, om de aftalte revisionsopgaver er udført af intern revision og til sidst om ekstern revision er enige i indholdet af alle de punkter, som intern revision har ført i den interne revisionsprotokol. Det må i den forbindelse, også være en del af ekstern revisions opgave at vurdere om intern revision besidder den fornødne uafhængighed til, at ekstern revision kan gøre brug af revisionsmateriale udarbejdet af intern revision. En vurdering af, hvorledes intern revision fungerer, må alt andet lige, inkludere en objektiv vurdering af de ansattes tilhørsforhold til selve virksomheden og til de andre ansatte i virksomheden.¹³³ Dog foreslår udvalget under Finanstilsynet, at følgende ændring indføres i Revisionsbekendtgørelsen § 5, stk. 2:

I virksomheder, der har intern revision, skal det i den eksterne revisions protokollatet vedrørende årsrapporten oplyses, ”...at den eksterne revision ikke er blevet bekendt med forhold, der afkræfter, at den interne revision fungerer uafhængigt af den daglige ledelse, og...”¹³⁴

Denne tilføjelse til Revisionsbekendtgørelsen vil, i fald den bliver gennemført, fungere som en erklæring fra ekstern revisions side om, at intern revision fungerer uafhængigt af den ledelse. Der er dog tale om en erklæring med begrænset sikkerhed, idet den negative formulering ”...er ikke blevet bekendt med forhold der afkræfter...” altid vil betyde begrænset sikkerhed, hvorimod en positiv formulering vil betyde, at revisor erklærer sig med høj grad af sikkerhed.

7.1.2 IIA

Nedenstående afsnit er udarbejdet i et forsøg på at finde mere direkte bestemmelser for interne revisorer vedrørende uafhængighed. IIA¹³⁵ er en international forening, som regulerer medlemmernes

---

¹³² Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv , s. 21.

¹³³ Se hertil også gennemgangen af RS 610 i afsnit 5.2.3 for en dybere gennemgang af, hvorledes ekstern revision skal forholde sig til intern revisions arbejde.

¹³⁴ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, afsnit 5.2, forslag 3.

¹³⁵ The Institute of Internal Auditors.

virke som interne revisorer. IIA har, som tidligere nævnt, udgivet Professional Practices Framework, hvilket netop fungerer som et overordnet rammeværk for interne revisorer - hvorunder uafhængighed bliver behandlet.¹³⁶ Det skal igen pointeres, at bestemmelser udstukket af IIA, udelukkende er møntet på medlemmer af IIA og at der, på ingen måde, er en lovmæssig pligt til at efterleve standarder udarbejdet af IIA.

PPF er opdelt i tre niveauer – hvoraf det *første niveau* er obligatorisk for alle medlemmer af IIA. På dette niveau defineres begrebet intern revision. De etiske regler - ”Code of Ethics” er også gengivet, ligesom det er her standarderne er at finde.

7.1.2.1 Code of Ethics

I første niveau af PPF finder man, som ovenfor nævnt, IIAs etiske regler. Heri opstilles følgende principper, som interne revisorer altid forventes at opretholde: integritet, *objektivitet*, fortrolighed og kompetence. I denne forbindelse vurderer vi, at det er objektivitetsbegrebet, der er vigtigst for vores speciale.¹³⁷ Dette underbygges af, at den overordnede standard på området - Attribute Standard 1100 - Independence and Objectivity - netop sammenkæder begreberne uafhængighed og objektivitet.

Objektivitet defineres jf. IIA som følgende:

”Internal auditors exhibit the highest level of professional objectivity in gathering, evaluating, and communicating information about the activity or process being examined. Internal auditors make a balanced assessment of all the relevant circumstances and are not unduly influenced by their own interests or by others in forming judgements.”

Det kræves således, at den interne revisor udviser den højest mulige objektivitet under selve processen, som omfatter både indsamling, evaluering samt videreformidling af resultatet - ligesom det pointeres, at den interne revisor ikke må være uretmæssigt påvirket, af hverken dennes egen eller andres interesser i forbindelse med bedømmelsen af området.

---

¹³⁶ Se afsnit 5.2.2.1 for overordnet gennemgang af PPF

¹³⁷ Dette er i overensstemmelse med de etiske regler for eksterne revisorer – specifikt vedrørende uafhængighed.

Under ”Rules of Conduct” beskrives det herefter kort, hvordan interne revisorer skal forholde sig til ovennævnte fire principper. Igen vil vi koncentrere os omkring objektivitet:

Internal auditors:

2.1. Shall not participate in any activity or relationship that may impair or be presumed to impair their unbiased assessment. This participation includes those activities or relationships that may be in conflict with the interests of the organization.

2.2 Shall not accept anything that may impair or be presumed to impair their professional judgment.

2.3 Shall disclose all material facts known to them that, if not disclosed, may distort the reporting of activities under review.

Disse ”Rules of Conduct” beskriver, hvorledes revisor forventes at agere. Reglerne er ment som en hjælp til at fortolke principperne i praksis og således guide revisor i dennes etiske adfærd.

7.1.2.2 IIA standarder

Standarderne, ligeledes i første niveau af PPF, er opdelt i tre elementer – Attribute, Performance og Implementation standarder, hvoraf vi dog udelukkende beskæftiger os med førstnævnte. Attribute Standards uddyber kravet om uafhængighed og objektivitet og vil derfor blive gennemgået nedenfor. Der vil udelukkende være tale om en gennemgang af de punkter i IIAs standarder, som afviger eller eventuelt uddyber emnet uafhængighed yderligere i forhold til ovenstående gennemgang - for at undgå gentagelser.

Den overordnede Attribute Standard 1100 - Independence and Objectivity, som medlemmer af IIA forpligter sig til at efterleve, lyder som følger:

”The internal audit activity should be independent, and internal auditors should be objective in performing their work.”

Under denne overordnede standard følger yderligere Attribute Standards 1110 - vedrørende organisatorisk uafhængighed, 1120 - vedrørende individuel objektivitet samt 1130 - vedrørende trusler mod uafhængighed og objektivitet.

I de, til Attribute Standards hørende, ”Practice Advisory” bliver begreberne i de overordnede standarder yderligere specificeret og eksemplificeret.

Practice Advisory 1100-1 – Independence and Objectivity omhandler således, hvorledes uafhængigheden bedst opnås og det statueres herefter, at organisatorisk status samt objektivitet er vigtigt i denne sammenhæng.

Opfølgningen på ovenstående Practice Advisory sker i Practice Advisory 1110-1 – Organizational Independence, hvor netop den organisatoriske uafhængighed behandles. Det pointeres, at kommunikation mellem revisionschef og bestyrelsen er ideel ved *funktionsmæssig rapportering*, mens den *administrative rapportering* i stedet bør ske til den administrerende direktør.¹³⁸ Revisionschefen bør desuden deltage regelmæssigt i bestyrelsesmøder og IIA mener, at revisionschefen bør mødes med bestyrelsen – uden den daglige ledelse - mindst én gang om året. På dette område er der overensstemmelse mellem IIAs retningslinier og de danske regler i revisionsbekendtgørelsen.

Afslutningsvis i pkt. 6 i denne Practice Advisory står det skrevet, at uafhængigheden forstærkes, når bestyrelsen *er enig* i ansættelsen og afskedigelsen af revisionschefen. Dette står i kontrast til de danske regler på området, hvor revisionschefen udelukkende kan ansættes og afskediges *direkte* af bestyrelsen. Vi mener da også, at sidstnævnte, alt andet lige, må give den højeste sikkerhed for revisionschefen. Ellers er der risiko for, at revisionschefen vil være tilbageholdende med kritik af den daglige ledelse eller andre med tæt tilknytning hertil.

Practice Advisory 1110-2 – Chief Audit Executive (CAE) Reporting Lines uddyber, hvad der skal forstås ved optimale rapporteringslinier. Der er udformet otte punkter, som gennemgår, hvorledes revisionschefen kan opnå den bedst mulige kommunikationslinie med henblik på at bibeholde den højeste grad af uafhængighed. IIA påpeger, som tidligere nævnt, at det er meget vigtigt, at revisionschefen funktionsmæssigt rapporterer direkte til revisionskomiteen eller dens pendant – i Dan-

---

¹³⁸ Disse begreber behandles nedenfor i Practice Advisory 1110-2 – Chief Audit Executive (CAE) Reporting Lines

mark bestyrelsen. Med hensyn til den administrative kommunikation, bør denne, ifølge IIA, foregå til den administrerende direktør (CEO)¹³⁹ eller lignende i virksomheden.¹⁴⁰

Funktionsmæssig rapportering er, som før omtalt, ifølge IIA, den ultimative kilde til uafhængighed for intern revision. Denne type rapportering foregår, når revisionschefen kommunikerer revisionsresultater eller andre informationer, som denne mener, er vigtige, videre til revisionskomiteen eller bestyrelsen. Det nævnes desuden, at funktionsmæssig rapportering vedrører vurdering af, om der er afsat tilstrækkelige økonomiske midler til, at intern revisions opgaver kan udføres i overensstemmelse med planlægningen og på det ønskede kvalitetsniveau. Det er ligeledes af yderste vigtighed, at der til stadighed er de nødvendige og tilstrækkeligt kvalificerede medarbejdere ansat i intern revision.¹⁴¹

Administrativ rapportering vedrører day-to-day gøremål for intern revision. IIA nævner bl.a. budgetopfølgning, personaleevaluering, vurdering af interne kommunikationslinier samt administrationen af virksomhedens interne procedurer.¹⁴² Her kan således siges at være tale om konkrete opgaver, hvorom der skal rapporteres.

Herudover giver standarden ikke en fyldestgørende definition på forskellen mellem funktionel og administrativ rapportering. Dette kan synes noget mangelfuldt, da det samtidig påpeges, hvor vigtig opdelingen mellem de to typer rapportering er.

I de danske retningslinier er der ikke denne opdeling i flere typer kommunikation. Her påpeges det i stedet, at rapportering bør ske til bestyrelsen gennem protokoller jf. revisionsbekendtgørelsen § 17. I Danmark antages således en anden tilgang til kommunikation, end gennem standarder udstedt af IIA. Igen mener vi, at det er de danske bestemmelser, der skaber den højeste grad af uafhængighed. Hvis der altid skal sondres mellem, hvilken type information intern revision besidder – altså om det er af funktionsmæssig eller administrationsmæssig art – vil det uvægerligt kunne skabe unødige problemstillinger. Vi mener derfor, det er mere formålstjenstligt, at intern revision kun rapporterer til én funktion, nemlig bestyrelsen.

---

¹³⁹ Chief executive officer.

¹⁴⁰ Practice Advisory 1110-2, s. 56, pkt. 1

¹⁴¹ Practice Advisory 1110-2, s. 56, pkt. 1

¹⁴² Practice Advisory 1110-2, s. 56, pkt. 1

I Practice Advisory 1110-2 bliver det, i pkt. 4, dog gjort klart, at det er op til revisionschefen at vurdere om vedkommende, som denne rapporterer administrativt til (fx den administrerende direktør), nu også er i besiddelse af tilstrækkelig autoritet og gennemslagskraft til at sikre effektivitet i forhold til informationer fra intern revision. Det er vigtigt, at den administrerende direktør også har tid og interesse i at assistere intern revision optimalt. Når dette er sagt, er vores ovenstående kritik af opdelingen i to typer kommunikation måske overdrevet. Revisionschefen skal jo selv vurdere, ud fra sin bedste overbevisning, om vedkommende, i den anden ende af den administrative kommunikationslinie, er den rette til at modtage informationerne. Hvis revisionschefen ikke føler sig tryk ved denne kommunikationslinie, er denne forpligtet til at finde en bedre løsning.¹⁴³ Dette kan siges at være en urimelig situation at sætte revisionschefen i. Det er ikke behageligt at skulle evaluere sin kollega på den vis. Vi mener dog stadig, at denne usikkerhed kan elimineres let, ved ikke at opdele i kommunikationstyper. Bestyrelsen vil også, efter vores mening, være bedst tjent med at kende til alle problemstillinger fundet af intern revision – og således ikke kun de funktionelle.

I Practice Advisory 1120-1 – Individual Objectivity defineres objektivitet som en uafhængig mental tilstand, som alle interne revisorer bør opretholde i forbindelse med arbejdet. Interne revisorer må derfor selvsagt ikke koordinere deres bedømmelse med andres og der må ikke gås på kompromis med kvaliteten af arbejdsrapporter mv. Det er vigtigt, at interne revisorer ikke kommer i en situation, hvor de føler, det er umuligt at foretage objektive professionelle vurderinger.¹⁴⁴

I denne Practice Advisory anbefales det at iværksætte jævnlig rotation af opgaverne mellem de interne revisorer. Dette gøres for at hindre en for stærk tilknytning til et område samt personalet, som er knyttet hertil.¹⁴⁵ Basel Komiteen¹⁴⁶ foreslår også denne rotation blandt medarbejderne i intern revision for at undgå interessekonflikter. I rapporten om den interne revision i den finansielle sektor¹⁴⁷, gives der også udtryk for en positiv holdning hertil, dog efterfulgt af en konstatering af, at det

---

¹⁴³ Practice Advisory 1110-2, s. 58, pkt. 4.

¹⁴⁴ Practice Advisory 1120-1, s. 63, pkt. 1+2.

¹⁴⁵ Practice Advisory 1120-1, s. 63, pkt. 5.

¹⁴⁶ Basel komiteen arbejder med retningslinierne for internationalt opererende banker. Disse retningslinier bliver i et samarbejde med EU til regler, der bliver til lov i de enkelte medlemslande.

¹⁴⁷ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv.

sjældent vil kunne lade sig gøre i Danmark, idet afdelingerne for intern revision er forholdsvis små.¹⁴⁸

Ligeledes fremgår det, at interne revisorer, ikke må modtage gaver eller lignende fra andre ansatte, kunder, leverandører osv. I sådanne tilfælde vil der være risiko for, at revisoren ikke kan bevare sin uafhængighed intakt. I tilfælde, hvor sådanne tilbud gives, skal den interne revisor indberette det øjeblikkeligt til den nærmeste leder.¹⁴⁹

Practice Advisory 1130-1 – Impairments to Independence or Objectivity omhandler, hvorledes der skal handles, i tilfælde, hvor den interne revisors uafhængighed eller objektivitet er skadet eller er i risiko herfor. I den sammenhæng også, hvem revisoren skal henvende sig til. Den interne revisor skal naturligvis henvende sig til revisionschefen og den ansatte bør herefter flyttes til en anden revisionsopgave.¹⁵⁰

I tilfælde af begrænsninger i intern revisions arbejde – såsom hindring af udførelse af arbejde specificeret i revisionsplanen - bør både benævnelse af hindringen, samt effekten heraf, skriftligt rapporteres til bestyrelsen. Denne skal herefter tage stilling hertil.¹⁵¹ Dette stemmer også overens med Revisionsbekendtgørelsen § 12 som bestemmer, at intern revision skal have adgang til alle nødvendige oplysninger. Eftersom intern revision, i Danmark rapporterer til bestyrelsen, må omstændighederne omkring tilbageholdte oplysninger, ligeledes blive kommunikeret videre til bestyrelsen.

Practice Advisory 1130.A1-1 – Assessing Operations for Which Internal Auditors Were Previously Responsible påpeger, at interne revisorer (også midlertidigt ansatte i afdelingen for intern revision) ikke bør udføre arbejde på områder, hvor de, i en tidligere jobfunktion, har haft ansvaret, indenfor et år.¹⁵² Den danske Revisorlov stiller igen strengere krav, idet der her er forbud mod, at revisor beskæftiger sig med sit tidligere arbejdsområde indenfor en periode på to år.¹⁵³

---

¹⁴⁸ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, s. 19

¹⁴⁹ Practice Advisory 1120-1, s. 63, pkt. 5

¹⁵⁰ Practice Advisory 1130-1, s. 65, pkt. 1

¹⁵¹ Practice Advisory 1130-1, s. 66, pkt. 2+3

¹⁵² Practice Advisory 1130-A1-1, s. 67, pkt. 1+3

¹⁵³ Revisorloven § 11, stk. 2, pkt. 3. Vi anvender denne bestemmelse analogt på interne revisorer.

I tilfælde, hvor en intern revisor bliver bedt om at udføre ikke-revisionsopgaver, skal det ifølge IIA gøres tydeligt, at vedkommende ikke udfører arbejdet i sin funktion som intern revisor.¹⁵⁴ I den danske lovgivning står det, klart og tydeligt, i Revisionsbekendtgørelsen § 12, stk. 2, at hverken revisionschefen, eller øvrige medarbejdere i intern revision, må beskæftige sig med andet arbejde end revision. Det er her vigtigt at pointere, at det er den danske lovgivning, der ”over-ruler” IIAs standarder, idet disse ikke er gældende lov.

I Practice Advisory 1130.A1-2 – The Internal Auditor’s Responsibility for Other (Non-audit) Functions bliver det påpeget, at i tilfælde, hvor ledelsen anmoder interne revisorer om assistance på områder, som senere skal revideres af intern revision, skal den enkelte revisor vurdere selve opgaven ud fra flere kriterier. Her nævnes bl.a. at den interne revisor skal leve op til IIAs Code of Ethics, hvorefter revisor bør undlade at påtage opgaver, som er udsat for tilbagevendende revision. Formodede forventninger fra interessenter skal tages i betragtning, problemstillingen kan vendes med enten bestyrelsen eller revisionskomiteen og opgavens vigtighed for og påvirkning på virksomheden vurderes.¹⁵⁵ Varigheden af opgaven er også et vigtigt kriterium – en dagsopgave vil ofte, alt andet lige, have mindre indflydelse på virksomhedens end en opgave, der tager en måned. Ved selve revisionen af området, skal det vurderes, hvorvidt uafhængigheden og objektiviteten er blevet mindsket.¹⁵⁶ Derefter bliver det foreslået, at revisionen af det pågældende område, kan outsources eller udføres af ekstern revision.¹⁵⁷ Dette vil minimere risikoen for en mindsket uafhængighed. Da ekstern revision i forvejen skal revidere virksomhedens regnskab, vil det oftest være denne mulighed, der ligger lige for.

Efter vores mening er IIAs etiske regler noget overfladiske i forhold til de etiske regler, der er udformet af IFAC/FSR.¹⁵⁸ Sidstnævnte giver revisor mange brugbare eksempler på tilfælde, hvor uafhængigheden kan blive truet og herefter eksempler på, hvordan revisor bør forholde sig til truslerne. Der opstilles sikkerhedsforanstaltninger, som revisor altid skal benytte for at mindske risikoen for kompromittering af dennes uafhængighed, hvilket ikke eksisterer i IIAs etiske regler. Vi har derfor

---

¹⁵⁴ Practice Advisory 1130-A1-1, s. 68, pkt. 1

¹⁵⁵ Practice Advisory 1130.A1-2, s. 72, pkt. 2+3

¹⁵⁶ Practice Advisory 1130.A1-2, s. 73, pkt. 3 D

¹⁵⁷ Practice Advisory 1130.A1-2, s. 74, pkt. 3 E

¹⁵⁸ International Federation of Accountants (IFAC) har tilpasset de tidligere gældende retningslinier for etisk adfærd for revisorer: ”Code of Ethics for Professional Accountants”. Det er på baggrund heraf, at FSR har udformet de danske retningslinier for revisors etiske adfærd. FSR er forpligtet til at søge, de af IFAC udarbejdede retningslinier, standarder mm., gennemført i Danmark. De nyeste retningslinjer træder i kraft den 1. januar 2007.

valgt at medtage brudstykker af retningslinierne for revisors etiske adfærd for eksterne revisorer som et supplement til IIAs ovenstående standarder og etiske regler. Dog vil vi indlede med en gennemgang af den reelle *lovmæssige regulering* af uafhængighed for eksterne revisorer. Vi mener, denne struktur af afsnittene, vil give et bedre overblik over reguleringen af uafhængighed for eksterne revisorer. Vi vil således indlede med en kort introduktion af 8. direktiv, efterfulgt af en gennemgang af Revisorlovens bestemmelser. Afslutningsvis følger en fremstilling af FSR's retningslinier for revisors etiske adfærd.

7.1.3 8. Direktiv

Direktivet fastlægger reglerne for den *lovpligtige* revision af årsregnskaber indenfor EU, og gælder således ikke umiddelbart for interne revisorer. Direktivet sætter dog den overordnede politik for eksterne revisorers uafhængighed og vi vil derfor inddrage direktivet med henblik på en analog anvendelse.

8. direktiv udstikker ikke konkrete retningslinier til, hvorledes størst mulig uafhængighed opnås. Der er kun tale om en påpegning af vigtigheden heraf og ligeledes en opremsning af de faresignaler, revisor skal være opmærksom på. Det er således de enkelte medlemsstater, der har ansvaret for *konkret* at udarbejde retningslinier (sikkerhedsforanstaltninger), der kan sikre, at revisor er uafhængig af den virksomhed, der revideres.

Jf. rotationsprincippet¹⁵⁹ i 8. direktiv er der krav om at udskifte den ledende revisionspartner¹⁶⁰, i mindst to år, i virksomheder af offentlig interesse¹⁶¹ efter max syv års virke. Dette princip er medtaget i Revisorloven § 10, stk. 2. Syv år er dog, efter vores mening, også rigeligt til at opbygge et tilidsforhold til ansatte i en virksomhed. Desuden er det sjældent den ledende revisionspartner, der reelt selv udfører revisionen. Det vil oftest være en ledende medarbejder¹⁶² der i følgeskab med en gruppe revisorer på forskelligt uddannelsesniveau, der udfører revisionen. Der er paradoksalt nok

---

¹⁵⁹ Artikel 42, uafhængighed, pkt. 2

¹⁶⁰ 8. direktiv, art. 42, pkt. 16 for definition af "ledende revisionspartner": a) den eller de revisorer, et revisionsfirma har udpeget til for en særlig revisionsopgave at være hovedansvarlig for at udføre den lovpligtige revision på revisionsfirmaets vegne, eller b) ved koncernrevision mindst den eller de revisorer, et revisionsfirma har udpeget til at være hovedansvarlig for at udføre den lovpligtige revision på koncernplan, og den eller de revisorer, et revisionsfirma har udpeget til at være hovedansvarlig på datterselskabsplan, eller c) den eller de revisorer, der underskriver revisionspåtegningen.

¹⁶¹ Virksomheder af særlig offentlig interesse: Børsnoterede selskaber, statslige aktieselskaber, virksomheder, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet, samt virksomheder, der i to på hinanden følgende år overskrider to eller flere af følgende kriterier: 2.500 ansatte, balancesum på 5 mia. DKK, nettoomsætning på 5 mia. DKK.

¹⁶² Formentlig på CMA-niveau el. med flere års erfaring indenfor revision af den konkrete type virksomhed.

ikke krav om udskiftning af denne bemanning på de enkelte revisionsopgaver, selvom det oftest er disse, der har den tætteste kontakt til personalet i virksomheden.

Dette princip giver anledning til tanker omkring en lignende rotation blandt de interne revisorer. Her tænkes dog ikke kun på revisionschefen, men også de øvrige ansatte i intern revision. Denne mulighed behandles i FSRs etiske regler. Her anbefales det netop, at partnere og ledende medarbejdere med længerevarende tilknytning til virksomheden, enten foretager rotation blandt medarbejderne medvirkende i revisionen – eller involverer en yderligere revisor, som kan gennemgå arbejdet udført af partneren eller ledende medarbejdere. Der er her tale om en *familiaritetstrussel*, og omfanget af truslen, vil afhænge af faktorer, som fx revisors funktion i revisionsteamet, længden af revisorens gang i virksomheden, arten af erklæringsopgaven.

Størrelsen, på de danske interne revisioner i pengeinstitutter, taget i betragtning, vil dette dog være urealistisk. Dette konkluderer udvalget, nedsat af Finanstilsynet, ud fra en spørgeskemaundersøgelse, udført af IIA, blandt revisionschefer i den finansielle sektor.¹⁶³ Af denne undersøgelse fremgår det, at i de finansielle virksomheder, der har under 500 ansatte, varierer antallet af ansatte i den interne revision mellem 1 og 3. I virksomheder, der har over 500 ansatte, ligger tallet mellem 1 og 165. Vi har efterfølgende indsamlet information omkring Danmarks 10 største pengeinstitutters antal af ansatte i interne revision og vi er ligeledes kommet frem til, at der er tale om forholdsvis små interne revisioner.¹⁶⁴ Det ville derfor heller ikke efter vores mening være givtigt med et lovmæssigt krav om rotering blandt medarbejderne i de danske pengeinstitutter.

De, i indledningen, omtalte faresignaler er nedskrevet i kapitel IV, artikel 22, pkt. 2 og her omtales flere eksempler på trusler mod revisors uafhængighed – således bliver selvrevision, egeninteresse, partiskhed, fortrolighed, tillid og intimidering nævnt. Revisor skal træffe sikkerhedsforanstaltninger for at mindske disse trusler mest muligt.¹⁶⁵ Sikkerhedsforanstaltninger skal være af et sådan omfang, at en tredjepart, med adgang til alle relevante informationer, vil komme til den konklusion, at revisor har gjort tilstrækkeligt til at sikre sin uafhængighed – samt, at der ikke eksisterer andre ikke-identificerede eller ikke-håndterede trusler mod revisors uafhængighed. Hvis uafhængigheden er

---

¹⁶³ 30 revisionschefer besvarede spørgeskemaet. Heraf var de 5 svar fra virksomheder, der beskæftiger sig både med forsikring og kredit. 19 var fra kreditinstitutter og de resterende 6 var fra forsikringsvirksomheder.

¹⁶⁴ Se bilag 1.

¹⁶⁵ Begreberne vil blive gennemgået i afsnit 7.1.5, FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd.

bragt i fare, på trods af anvendelse af sikkerhedsforanstaltninger, må revisor ikke udføre den lovpligtige revision eller afgive andre erklæringer.

For virksomheder af offentlig interesse udstikkes der, i 8. direktiv, yderligere retningslinier, vedrørende uafhængighed. Kapitel X, artikel 42, omhandlende særlige bestemmelser for lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden, giver yderligere bud på, hvorledes uafhængigheden sikres. Således skal den eksterne revision eksempelvis over for revisionskomiteen¹⁶⁶, i 8. direktiv kaldet revisionsudvalget, årligt tilkendegive, at der eksisterer en ulastelig uafhængighed af den reviderede virksomhed. Revisionskomiteen skal desuden modtage oplysning om alle andre ydelser, virksomheden har fået leveret, udover den udførte revision. Endelig skal den eksterne revision, med komiteen, diskutere eventuelle trusler mod deres uafhængighed samt de foranstaltninger, der er iværksat for at mindske disse trusler.

7.1.4 Revisorloven

Idet 8. direktiv kan siges udelukkende at kræve uafhængighed mellem revisor og virksomhed, uden konkret at fortælle, hvordan dette opnås, vender vi os mod Revisorloven¹⁶⁷, som også beskæftiger sig med emnet. Revisorloven omfatter betingelserne for statsautoriserede og registrerede revisors udførelse af revision samt afgivelse af erklæringer mm.¹⁶⁸ Selvom Revisorloven således ikke umiddelbart gælder for den interne revision jf. § 1, mener vi alligevel, at bestemmelserne vedrørende uafhængighed er udformet så generelt, at interne revisorer, uden problemer, vil og bør kunne efterleve disse. Vi mener således, at interne revisorer kan bruge Revisorlovens forskrifter til at overveje, hvorvidt der foreligger omstændigheder, der medfører, at intern revisions uafhængighed svækkes. Nedenstående paragraffer kan derfor, efter vores mening, anvendes analogt på den interne revision.

Revisorlovens generalklausul¹⁶⁹ i § 11, stk. 1 som omhandler revisors uafhængighed lyder som følgende:

---

¹⁶⁶ Revisionskomiteer behandles i afsnit 10.1.1. I Danmark er der mulighed for, at revisionskomiteen udelukkende består af bestyrelsesmedlemmer.

¹⁶⁷ Lov nr. 302 af 30. april 2003 om statsautoriserede og registrerede revisorer.

¹⁶⁸ I resten af afsnittet omkring revisorloven omfatter betegnelsen ”ekstern revisor” statsautoriserede revisorer samt registrerede revisorer og ”intern revisor” er underforstået lig med den interne revisionschef.

¹⁶⁹ Revisorkommissionen foreslår i betænkning nr. 1478, oktober 2006, ingen ændringer i lovens § 11 vedrørende uafhængighed, da dette i stedet ved senere lejlighed skal vurderes i samarbejde med Erhvervs- og selskabsstyrelsen.

”Revisor må ikke udføre opgaver..., når der foreligger omstændigheder, der er egnet til at vække tvivl hos en velinformeret tredjemand om revisors uafhængighed”

§ 11, stk. 2 fortsætter med en opstilling af omstændigheder, der *altid* vil være egnet til at vække tvivl hos tredjemand. Her nævnes bl.a. familiemæssige bånd til personer, der bestrider ledelsesmæssige opgaver for virksomheden, som skal revideres. Dette vil altid forekomme ved ægteskab, ved faste samlivsforhold, ved adoptiv- eller plejeforhold og ved slægtskab i op- eller nedstigende linie til og med forældre og børn eller sidelinjen til og med søskende.¹⁷⁰

Hvis revisors ægtefælle, fast samlevende, forældre eller børn har *mere end en ubetydelig økonomisk interesse* i den virksomhed, om hvis forhold erklæringen ønskes afgivet, vil dette give uafhængighedsproblemer.¹⁷¹ I denne sammenhæng inkluderer Revisorloven således ikke, som ovenfor, søskende – dette er ikke i overensstemmelse med den personkreds, som defineres i EU-henstillingen af 16. maj 2002. Dette betyder, at den danske lovgivning opstiller en mere snæver afgrænsning af personkredsen, end det er påtænkt af EU-Kommissionen. Havde definitionen af personkredsen stået direkte i et direktiv, ville der være tale om overtrædelse af beføjelser for den danske lovgivningsmagt. Denne kan kun skærpe regler udstukket af EU – ikke slække på kravene i lovgivningen.

Med hensyn til definitionen af ”børn” er der ligeledes forskellige definitioner i henholdsvis Revisorloven og EU-henstillingen. Revisorloven er uklar omkring, hvorvidt ”børn” i lovens § 11, stk. 2, pkt. 2, i lighed med § 11, stk. 2, pkt. 1, også omfatter adoptiv- eller plejebørn. Henstillingen omfatter alle børn, for hvilke, der består en forsørgerpligt. I de etiske regler¹⁷² udstedt af FSR defineres nær familie og nært familiemedlem ud fra, om disse forsørges i lighed med EU-henstillingen. Revisorloven burde formentlig gøres mere klar på disse punkter.

Revisors tidligere ansættelse¹⁷³, i en anden funktion i virksomheden¹⁷⁴, som nu skal revideres, vil ligeledes pege i retning af svækket uafhængighed i forbindelse med den nye ansættelse som revisor.¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ Revisorloven § 11, stk. 2, pkt. 1.

¹⁷¹ Revisorloven § 11, stk. 2, pkt. 2.

¹⁷² FSRs etiske regler gennemgås i afsnit 5.2.2.1.

¹⁷³ ”Tidligere ansættelse” defineres i denne sammenhæng som indenfor de sidste to forgangne år.

¹⁷⁴ Det er også tilstrækkeligt, at revisor tidligere har deltaget i beslutningsprocessen – kan ende ud med egenkontrol.

¹⁷⁵ Revisorloven § 11, stk. 2, pkt. 3.

Hvis revisionsvirksomheden, revisor eller andre personer i revisionsvirksomheden, der enten er knyttet til opgaven eller kontrollerer dennes udførelse, har *nogen form for direkte eller indirekte økonomisk interesse* i den virksomhed, om hvis forhold erklæringen ønskes afgivet, vil der ligeledes altid være tale om svækket uafhængighed.¹⁷⁶ Der gælder således et skærpet krav om adskillelse af økonomiske interesser mellem revisor og virksomheden i forhold til mellem dennes ægtefælle og virksomheden. Det kan virke besynderligt, idet der er tale om ægtefæller og hermed både samliv, men også et stærkt tillids- og fortrolighedsforhold mellem de to parter.

§ 11, stk. 3 i Revisorloven omfatter flere omstændigheder, som *kan* resultere i svækket uafhængighed. Dette kan fx forekomme, hvis revisor eller andre personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven eller direkte kontrollerer dennes udførelse, udfører eller inden for de seneste 2 år har udført andre opgaver af en sådan art for den virksomhed, som ønsker erklæringen afgivet, at revisor ved at afgive erklæringen hovedsageligt ville udtale sig om eget eller de øvrige nævnte personers arbejde.¹⁷⁷ Det kan desuden forekomme, hvis revisor optræder eller, indenfor de seneste 2 år, har optrådt som partsrepræsentant, i forbindelse med en tvist, for virksomheden.¹⁷⁸

Revisionsvirksomheder skal, jf. Revisorlovens § 11, stk. 4 opstille retningslinier, der sikrer, at revisor, inden denne påtager sig at udføre opgaver som revision eller afgivelse af erklæringer, tager stilling til, om der foreligger omstændigheder, der kan vække tvivl om vedkommendes uafhængighed. Sådanne retningslinier bør den interne revisionschef, i samarbejde med bestyrelsen, også tage sig tid til at udforme, således at den enkelte medarbejder altid er bevidst om kravet om overvejelser vedrørende uafhængighed, ved hver enkelt opgave, denne påtager sig. Dette kunne være relevant at indføre i funktionsbeskrivelsen jf. Revisionsbekendtgørelsen § 14, pkt. 1.

7.1.5 FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd

Vi har valgt at medtage FSR's etiske regler, idet vi ønsker at uddybe de retningslinier, som er udarbejdet for interne revisorer, da vi ikke er af den opfattelse at disse er tilstrækkeligt uddybende. Retningslinierne udsendt af FSR byder på mere udspecificerede og brugbare eksempler på trusler og sikkerhedsforanstaltninger, som revisor skal tage i betragtning i udførelsen af sit hverv. I skrivende

¹⁷⁶ Revisorloven § 11, stk. 2, pkt. 4.

¹⁷⁷ Revisorloven § 11, stk. 3, pkt. 1.

¹⁷⁸ Revisorloven § 11, stk. 3, pkt. 2.

stund gælder de etiske regler, som trådte i kraft d. 1. juli 2005, men vi vil i stedet inddrage de etiske regler, som træder i kraft den 1. januar 2007.

Normalvis vil der være stort sammenfald mellem de internationale retningslinier og de retningslinier, som efterfølgende skal efterleves i Danmark. I dette tilfælde er der dog, grundet Revisorloven, skærpelser i de danske etiske regler. Det er fx i flere tilfælde tilføjet ”og andre opgaver omfattet af revisorloven”.¹⁷⁹ Dette skyldes, at de internationale standarder samt Code of Ethics for Professional Accountants ikke stiller krav om uafhængighed ved andre opgaver end erklæringsopgaver med sikkerhed. Den danske revisorlov omfatter, i modsætning hertil, alle typer af erklæringer til tredjemand - uanset om disse indeholder konklusioner om sikkerhed eller ej og er således mere omfattende end de internationale standarder samt etiske regler.¹⁸⁰ Revisors uafhængighed må efter vores mening anses for lige så central for brugeren af en *frivillig* aflagt erklæring som af en *lovpligtig* erklæring, hvilket også tilsluttes af revisorkommissionen^{181 182}.

Retningslinierne for revisors etiske adfærd er langt mere uddybende end både 8. direktiv og Revisorloven¹⁸³ og det vil oftest være her, revisor vil kunne finde hjælp til at fastslå, om denne er i færd med at kompromittere sin uafhængighed. Således vil disse også kunne bruges for interne revisorer, der enten ikke er medlem af IIA eller føler et behov for et supplement til IIAs standarder eller etiske regler. Retningslinierne danner således en begrebsramme, som gerne skulle forbedre revisors evne til at identificere, vurdere og reagere på truslerne.¹⁸⁴ Revisor skal herefter altid overveje:

*”hvad en fornuftig og velinformeret tredjemand, der har kendskab til alle relevante informationer, inklusive betydningen af truslen og de anvendte sikkerhedsforanstaltninger, ville anse for værende uacceptabelt.”*¹⁸⁵

Revisor skal, sagt på en anden måde, som det første, identificere trusler mod sin afhængighed, efterfulgt af en vurdering af om truslerne er klart ubetydelige. Hvis truslerne ikke er klart ubetydelige,

---

¹⁷⁹ Retningslinier for revisors etiske adfærd, 2006, forord.

¹⁸⁰ Retningslinier for revisors etiske adfærd, 2006, kapitel 290.

¹⁸¹ Revisorkommissionen bistår Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ved administrationen af og lov om statsautoriserede revisorer og lov om registrerede revisorer.

¹⁸² Betænkning afgivet af Revisorkommissionen, Revisorlovgivning – uafhængighed og liberalisering, s. 82.

¹⁸³ 8. direktiv og Revisorloven vil blive behandlet i efterfølgende afsnit.

¹⁸⁴ Retningslinier for revisors etiske adfærd, 2006, kap 100 ”principbaseret begrebsramme”.

¹⁸⁵ Retningslinier for revisors etiske adfærd, 2006, kap 100 ”trusler og sikkerhedsforanstaltninger”.

skal revisor herefter identificere og iværksætte passende sikkerhedsforanstaltninger for at eliminere eller reducere truslerne til et acceptabelt niveau. Dette bør ikke adskille sig fra, hvad der kræves af en intern revisor.

Der sondres, i udkastet til retningslinier for revisors etiske adfærd, mellem to typer af uafhængighed. Der kan således både være tale om uafhængighed i opfattelse (independence of mind) og uafhængighed i fremtoning (independence in appearance).¹⁸⁶

Uafhængighed i opfattelse forklares som den tilstand, hvor revisorer kan afgive konklusioner uden at være påvirket i en sådan grad, at dette kompromitterer den professionelle bedømmelse – dvs. det er muligt for revisor at handle med integritet, objektivitet samt professionel skepsis. Begreber som alle er benævnt ovenfor som værende grundlæggende principper.

Uafhængighed i fremtoning betyder, at revisor skal undgå forhold og omstændigheder, af en sådan betydning, at den fornuftige og velinformerede tredjemand, der samtidig har kendskab til alle relevante oplysninger – inklusive de anvendte sikkerhedsforanstaltninger – med rimelighed kan konkludere, at revisors integritet, objektivitet eller professionelle skepsis er kompromitteret.

Det er indlysende, at revisor skal kunne fremstå uafhængig, både i opfattelse, men også i fremtoning. Det er ikke nok, kun at kunne udvise den ene type uafhængighed.

Udkastet til retningslinier for revisors etiske adfærd oplister endvidere, i lighed med de nuværende retningslinier, nogle grundlæggende principper, som revisor altid skal overholde. Der er tale om integritet, objektivitet, professionel kompetence og fornøden omhu, fortrolighed samt professionel adfærd. Dette stemmer også, til dels, overens med de etiske regler udarbejdet af IIA. Her kræves det, at interne revisorer skal udføre deres arbejde, alt imens principperne om integritet, objektivitet, fortrolighed samt kompetence overholdes. Dvs. at principperne om fornøden omhu samt professionel adfærd ikke er medtaget i IIAs etiske regler. Idet ekstern revision jf. RS 610 kan anvende intern revisions arbejde og herefter påtage årsrapporten, delvis på baggrund af det, af intern revision, udførte arbejde, må de grundlæggende principper udformet til brug for eksterne revisorer også gæl-

---

¹⁸⁶ Retningslinier for revisors etiske adfærd, 2006, kapitel 290

de for de interne revisorer. Nedenfor vil de trusler og sikkerhedsforanstaltninger, som kan kompromittere ovennævnte principper blive gennemgået.

7.1.5.1 Trusler og sikkerhedsforanstaltninger sat i forhold til intern revision

De trusler, som jf. udkastet til retningslinier for revisors etiske adfærd, kan true de grundlæggende principper er egenkontrol, egeninteresse, advokering, familiaritet samt intimidering. Truslerne findes i både 8. direktiv, Revisorloven samt Revisionsbekendtgørelsen, men selve gennemgangen heraf forekommer, som tidligere fremhævet, mere uddybet i retningslinierne for revisors etiske adfærd.

Den første trussel, som er nævnt ovenfor, under gennemgangen af revisors generelle uafhængighed, er risikoen for *egenkontrol*. Der er direkte forbud mod egenkontrol i Revisionsbekendtgørelsen § 14, stk. 2, hvori det pointeres, at revisionschefen ikke må komme i en situation, hvor denne erklærer sig eller oplyser om forhold eller dokumenter, som revisionschefen eller andre ansatte i den interne revision har udarbejdet grundlaget for. For at være på forkant med problemstillingen kan det fx sikres, at det, ved interne rekrutteringer, ikke risikeres, at den pågældende medarbejder kommer til at revidere dennes tidligere områder. Funktionsadskillelse er altså her det centrale ord.

I tilfælde, hvor intern revision udfører særlige revisionsopgaver på foranledning af den daglige ledelse, vil disse opgaver skulle omtales overfor bestyrelsen i funktionsbeskrivelsen jf. Revisionsbekendtgørelsen § 14, stk. 1, pkt. 5.¹⁸⁷ Efter færdiggørelsen af opgaven for den daglige ledelse er der jf. Revisionsbekendtgørelsen § 17 krav om, at intern revision skal rapportere om forløbet til bestyrelsen. Hvis sådanne opgavers forløb og udfald ikke skulle rapporteres til bestyrelsen, ville der være risiko for, at intern revision ville ende med at udføre egentlig egenkontrol. Det er ikke tilladt, for intern revision, at revidere arbejde udført af intern revision selv og dette får bestyrelsen mulighed for at kontrollere, hvis de særlige revisionsopgaver altid bliver nævnt i funktionsbeskrivelsen. Ligeledes er der risiko for *intimidering*, idet den daglige ledelse kunne være i stand til at true intern revision til fx ikke at medtage omtale af problemområder fundet under arbejdet med den særlige revisionsopgave.

---

¹⁸⁷ Enkeltstående opgaver behøver dog kun at blive omtalt i intern revisions protokol.

I modsætning til ekstern revision vil der, i intern revision, altid være en trussel i forbindelse med *egeninteresse*. Ansatte i intern revision er naturligvis lønnet af den virksomhed, som skal revideres og de ansatte har deres daglige gang i virksomheden. For at imødekomme denne trussel er der i Lov om finansiel virksomhed § 77, stk. 10 en bestemmelse om, at revisions- eller vicerevisionschefen ikke må have økonomiske interesse i den virksomhed, hvori denne er ansat.¹⁸⁸ Jf. § 78, stk. 5 må der, fra den finansielle virksomheds side, ikke bevilges engagementer eller modtages sikkerhedsstillelse fra revisions- eller vicerevisionschefen.¹⁸⁹ Der må således fx ikke optages udlån, indlån eller besiddes garantbeviser for revisionschefens vedkommende. Resultat- eller aktieløn bør også undgås. Paradoksalt nok er dette forbud ikke gældende for resten af teamet i den interne revision. ”Revisoren på gulvet” må således både have bolig-, forbrugs- og billån, handle aktier, besidde garantbeviser osv. uden, at dette obligatorisk udgør en trussel mod den ansattes uafhængighed. Heller ikke revisionschefens nærmeste familie er afskåret fra at have engagementer i den finansielle virksomhed.¹⁹⁰ Det vil i praksis sige, at denne bestemmelse kan omgås mellem ægtefæller, da revisionschefen i princippet kan lade ægtefællen skrive under på diverse dokumenter. Vi mener derfor, det vil være mest optimalt, hvis det enkelte pengeinstitut nedfælder en politik, hvoraf det fremgår, at revisionschefens nærmeste heller ikke har lov at have engagementer i virksomheden. Sådanne politikker udarbejdes oftest for de ansattes egen skyld. Revisionschefen undgår herved upåagtet at komme i situationer, hvor dennes uafhængighed bliver anfægtet.

Intimidering vil formentlig først og fremmest kunne opstå i forhold til den daglige ledelse. I bekendtgørelsens § 10, stk. 1 fastslås det, at ansættelse og afskedigelse af revisionschefen udelukkende kan ske på foranledning af bestyrelsen. Hvis denne sikkerhedsforanstaltning bliver ”overset” vil der være større risiko for, at den interne revision vil lade sig intimidere af den daglige ledelse. Det er derfor vigtigt, at den interne revision reelt er knyttet til bestyrelsen og ikke den daglige ledelse.

Advokersproblemet kan også opstå i forbindelse med den interne revision. Der kan fx være tale om tilfælde, hvor Finanstilsynet har bedt om en konkret redegørelse fra direktionen og den interne revision i den forbindelse har besvaret forespørgslen på vegne af pengeinstituttet. Det kunne fx være spørgsmål vedrørende en regnskabsmæssig beslutning el. lignende.¹⁹¹ Revisionschefen vil til

---

¹⁸⁸ Revisionsbekendtgørelsen § 13.

¹⁸⁹ Revisionsbekendtgørelsen § 20.

¹⁹⁰ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, s. 19.

¹⁹¹ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, s. 19.

tider deltage i fx direktionmøder, og kan på den baggrund indirekte medvirke til at træffe beslutninger, hvis udfald senere skal vurderes. Som tidligere nævnt vil det oftest være svært at være fuldstændig objektiv i tilfælde, hvor man selv har været en indirekte del af beslutningsprocessen. De fleste vil finde det svært bagefter at kritisere de truffe beslutninger. Der er derfor i Revisionsbekendtgørelsen indsat en bestemmelse i § 12, stk. 2, hvorefter hverken revisionschefen eller medarbejdere i den interne revision, må deltage i andet arbejde i virksomheden end revision. Denne persongruppe må altså under ingen omstændigheder være en del af beslutningsprocessen. I afsnit 5.2.1 om IIA fremgår det, at denne skarpe afgrænsning mellem tilladte og ikke-tilladte arbejdsopgaver, som kunne tildeles intern revision, kun findes i Revisionsbekendtgørelsen. IIA mener, det godt kan forsvares, at intern revision deltager i andet end revision.

Hvis de samme partnere og ledende medarbejdere er på den samme opgave over en længerevarende periode kan det skabe en *familiaritets-trussel*. Hvor omfattende truslen er, afhænger fx af, hvor længe medarbejderen har arbejdet på kunden, hvilken funktion vedkommende har, samt arten af opgaven. Hvis truslen vurderes ikke at være ubetydelig skal der overvejes sikkerhedsforanstaltninger som kan være rotation af partnere og ledende medarbejdere eller fx involvering af en yderligere partner som skal gennemgå arbejde udført af den pågældende partner eller ledende medarbejder.

Nærværende retningslinier foreskriver, at den opgaveansvarlige partner eller den eller de underskrivende revisorer samt den ansvarlige for kvalitetssikringsgennemgangen, i særlige tilfælde, skal udskiftes senest 7 år efter de er udvalgt til opgaven og vedkommende må derefter ikke deltage i opgaver omfattet af revisorloven eller rådgivnings- eller assistanceopgaver for klienten, før der er gået mindst to år.¹⁹²

De virksomheder som er omfattet af denne retningslinie er børsnoterede selskaber, statslige aktieselskaber, virksomheder, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet, samt virksomheder, der i to på hinanden følgende regnskabsår opfylder to eller flere af følgende kriterier:

- 1) En medarbejderstab på 2.500 personer,
- 2) en balancesum på 5 mia. kr. eller

---

¹⁹² Retningslinier for revisors etiske adfærd, 2006, kap. 290.153 ”Partners og ledende medarbejders længerevarende tilknytning til erklæringsklienter”.

3) en nettoomsætning på 5 mia. kr.

Således vil retningslinierne altid gælde for pengeinstitutter. Ovenstående kriterier findes i Revisorloven § 10, stk. 2, men omhandler udelukkende de personer, der påtegner revisionspåtegningen. Dvs. de etiske retningslinier udvider personkredsen til også at omfatte de ledende medarbejdere. Dette må også anses for at være den optimale sondring, da det oftest er disse revisorer, der har den tætteste kontakt til klienten.

Selvom der efterhånden er oplystet mange eksempler på omstændigheder, der kan true uafhængigheden for revisor, er der ikke tale om en udtømmende liste. Derfor bør revisor altid erindre og anvende den overordnede begrebsramme på de konkrete situationer denne befinder sig i – ikke kun handle i overensstemmelse med de givne eksempler.

7.2 Perspektivering til interviewene

I forbindelse med interviewene blev vi bekræftet i vores beslutning om at vægte uafhængighedsafsnittet højt, idet begrebet kom på tale ved næsten hvert interview.¹⁹³ Mange af de adspurgte revisionschefer var også enige med os i, at de interne revisorers uafhængighed skal kunne måle sig med de eksterne, hvis det skal være muligt for ekstern revisor at anvende arbejdsmateriale udført af intern revision.

Der var flere pengeinstitutter, der ikke havde nedfældet retningslinier omkring intern revisions medarbejderes (udover revisionschefen) engagementer. Mange revisionschefer er imidlertid formentlig stødt på problemstillingen, idet mere end halvdelen af de adspurgte interne revisionschefer havde ansat bankuddannet personale i den interne revision. Ansættelsen af bankuddannede sker bl.a. med den begrundelse, at det er nødvendigt at have et personale med færdigheder og viden, der kan matche de opgaver, der opstår i et komplekst pengeinstitut. Oftest blev kreditområdet nævnt, idet der her er tale om et meget kompliceret område. De manglende retningslinier omkring intern revisions medarbejderes engagementer mener vi, er et problem, som der bør følges op på.

Da vi spurgte nærmere ind til den gældende praksis omkring uafhængighed, viste der sig store forskelle. I et af de adspurgte pengeinstitutter mener man, at det aldrig er nødvendigt at ”afkøle” med-

---

¹⁹³ Dette skete uden opfordring fra forfatterens side.

arbejdere - dvs. lade medarbejderen arbejde med andre områder end dennes tidligere beskæftigelsesområde – idet man i den pågældende interne revision altid arbejder i teams. På den måde skulle man kunne komme udenom egenkontrol. En anden revisionschef havde det modsatte synspunkt og alle internt rekrutterede medarbejdere er ”kolde” i to år, før de igen kan revidere deres tidligere arbejdsområder.

Da det er de største pengeinstitutter og deres respektive interne revisioner, vi har haft kontakt til, overrasker svarene os noget. Vi havde gjort os forestilling om, at dette kunne forekomme i mindre pengeinstitutter, men ikke i store pengeinstitutter. Det skal retfærdigvis tilføjes, at alle de interviewede revisionschefer virkede til at have fingeren på pulsen med hensyn til, hvem der bliver ansat og hvorfor.

Delkonklusion

Interne revisorers uafhængighed er ikke underlagt nær de samme specifikke regler som eksterne revisorer. Interne revisorer skal følge bestemmelserne i Revisionsbekendtgørelsen, hvori flere trusler mod uafhængigheden identificeres samt Lov om finansiel virksomhed. De fleste interne revisorer er medlem af IIA og har herigennem forpligtet sig til at følge Code of Ethics samt standarder udarbejdet heraf. Idet IIA er en frivillig organisation, er der ikke et lovmæssigt krav om at følge hverken standarder eller etiske regler.

Interne revisorer vil pr. definition være mindre uafhængig end ekstern revision som følge af deres direkte ansættelse i virksomheden. Dette mener vi, kan medføre problemer i forhold til ekstern revisions benyttelse af revisionsmateriale udført af intern revision. Hvis intern revision ikke lever op til samme høje niveau af uafhængighed, i forbindelse med den finansielle revision, som ekstern revision, vil sidstnævnte have et problem i forhold til opfyldelsen af kravene i FSRs etiske retningslinier. Dog kan ekstern revision ikke kræve, at intern revision skal være uafhængig i samme grad som eksterne revisorer, så ekstern revision må i stedet sikre sig at værdien af revisionsbeviser, udarbejdet af intern revision, er tilstrækkelig høj til, at ekstern revision kan påtage på basis heraf.

Som følge af den forholdsvis svage lovmæssige regulering af intern revisions uafhængighed, er vi således kommet til den konklusion, at interne revisorer bør skele til reglerne, der gælder for de eksterne revisorer. Herunder tænker vi på de etiske retningslinier, udarbejdet af FSR, som er mere ud-

dybende end de etiske regler udarbejdet af IIA. Hvis det skal være muligt for ekstern revision at benytte arbejde, udført af intern revision, er det nødvendigt, at spillereglerne for uafhængighed er enslydende. Dette underbygges ligeledes af de interviewede revisionschefer, som flere gange påpegede, at revisionen udført af intern revision blev udført med henblik på, at ekstern revision kunne anvende arbejdsmaterialet uden at gå på kompromis med kvaliteten.

8 Intern revisions påtegning

Tidligere var det således i danske pengeinstitutter med intern revision, at revisionschefen havde pligt til at påtegne årsregnskabet¹⁹⁴. Påtegningen fra revisionschefen skulle være udtryk for, at den interne revision havde udført den andel af det samlede revisionsarbejde, som den var pålagt i revisionsinstruksen¹⁹⁵. Der var således ikke tale om, at revisionschefen skulle udtale sig om regnskabet som helhed, men alene en delvis påtegning. Et forbehold skulle således alene fremgå af revisionschefens påtegning, såfremt der var givet anledning hertil i henhold til den udførte revision indenfor de områder, der var dækket af den interne revisionsinstruks.

8.1 Den nye Revisionsbekendtgørelse

Påtegningspligten blev med den seneste ændring af Revisionsbekendtgørelsen konverteret til nu blot at være en mulighed, og ikke direkte et krav. Fra og med regnskabsåret 2005 har det således været op til bestyrelsen i de finansielle virksomheder at afgøre, hvorvidt revisionschefen skal påtegne årsrapporten eller ej.¹⁹⁶

Det er i den nye Revisionsbekendtgørelse påpeget, at såfremt bestyrelsen har valgt at revisionschefen skal påtegne årsrapporten, så skal det fremgå af revisionsaftalen, at revisionschefen deltager i revisionen af *de væsentlige og risikofyldte områder*. Det fremgår endvidere at der med deltagelse menes, at revisionschefen på disse områder udfører en del af det arbejde, som i virksomheder, hvor revisionschefen ikke afgiver påtegning på årsrapporten, alene ville være udført af den eksterne revisor.¹⁹⁷ På baggrund af denne formulering er der således nu tale om en ”fuld” intern revisionspåtegning af årsrapporten og ikke blot en påtegning, hvor revisionschefen erklærer sig om, at have revideret i henhold til revisionsaftalen med ekstern revision. Vil revisionschefen ”høres” i årsrapporten skal denne således have deltaget mærkbart i den finansielle revision.

---

¹⁹⁴ Nu årsrapporten.

¹⁹⁵ Nu revisionsaftalen.

¹⁹⁶ Af de 55 revisionschefer i den danske sektor var der i 2005 alene fem revisionschefer, der ikke påtegnede årsrapporten.

¹⁹⁷ Revisionsbekendtgørelsen § 15, stk. 2.

Ser vi på den fremherskende praksis frem til i dag¹⁹⁸, har revisionschefens påtegning ofte været stort set identisk med den eksterne revisionspåtegning¹⁹⁹, blot med tilføjelser af hensyntagen til yderligere lovgrundlag²⁰⁰ og henvisning til revisionsaftalen mellem intern og ekstern revision. Den interne påtegning indeholder desuden en omtale af, at revisionen er planlagt og udført således, at intern revision i løbet af året har vurderet forretningsgange og interne kontroller, der er rettet mod rapporteringsprocesserne og de væsentlige forretningsmæssige risici.²⁰¹

Efter vedtagelsen af RS 700(ajourført) er en sådan kalkeret udgave af ekstern revisors påtegning ikke længere en mulighed. Først og fremmest erstattes overskriften ”Revisionspåtegning” på den nye påtegning af ”Revisionspåtegning afgivet af *uafhængig* revisor”. Allerede indledningsvist er intern revisor således forhindret i at anvende standarden, da det som tidligere nævnt kan diskuteres, at intern revisor ikke er reelt uafhængig af den virksomhed årsrapporten er aflagt for. Det forhold, at den interne revision er en funktion, der alene er underlagt og refererer til bestyrelsen er i denne sammenhæng irrelevant.

Som det fremgår af nedenstående eksempel på en umodificeret påtegning efter RS 700 (ajourført), er det krævet, at revisorer der afgiver denne påtegning lever op til etiske regler²⁰². Disse etiske regler kan den interne revisionschef alene qua sit ansættelsesforhold ikke leve op til, og denne kan naturligvis heller ikke skrive under på en påtegning, hvori det fremgår at den underskrivende revisor lever op til disse regler.

---

¹⁹⁸ Hermed menes frem til 31/12 2006. Herefter træder RS 700 (ajourført) i kraft.

¹⁹⁹ Dette er ikke begrundet i nogen form for krav, men det kan konstateres, at dette i langt de fleste tilfælde er praksis.

²⁰⁰ Her Revisionsbekendtgørelsen.

²⁰¹ Kilde: Interne - og eksterne revisionspåtegninger fra Spar Nord, Jyske Bank og Danske Bank.

²⁰² FSRs Etiske regler for revisorer er udarbejdet efter FSRs vedtægter indenfor rammerne af IFAC Code of Ethics for Professional Accountants, men indeholder mere restriktive regler, hvor dette er krævet i henhold til lovgivningen. Som følge heraf henviser RS 700 (ajourført) generelt til Etiske regler.

DEN UAFHÆNGIGE REVISORS PÅTEGNING

Til anpartshaverne i Anders And ApS

Vi har revideret årsrapporten for Anders And ApS for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2006, omfattende ledelsespåtegning, ledelsesberetning, anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance og noter. Årsrapporten aflægges efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar for årsrapporten

Ledelsen har ansvaret for at udarbejde og aflægge en årsrapport, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Dette ansvar omfatter udformning, implementering og opretholdelse af interne kontroller, der er relevante for at udarbejde og aflægge en årsrapport, der giver et retvisende billede uden væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformation skyldes besvigelser eller fejl, samt valg og anvendelse af en hensigtsmæssig regnskabspraksis og udøvelse af regnskabsmæssige skøn, som er rimelige efter omstændighederne.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vort ansvar er at udtrykke en konklusion om årsrapporten på grundlag af vor revision. Vi har udført vor revision i overensstemmelse med danske revisionsstandarder. Disse standarder kræver, at vi lever op til etiske krav samt planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsrapporten ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter handlinger for at opnå revisionsbevis for de beløb og oplysninger, der er anført i årsrapporten. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurderingen af risikoen væsentlig fejlinformation i årsrapporten, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor interne kontroller, der er relevante for virksomhedens udarbejdelse og aflæggelse af en årsrapport, der giver et retvisende billede, med henblik på at udforme revisionshandling, der er passende efter omstændighederne, men ikke med det formål at udtrykke en konklusion om effektiviteten af selskabets interne kontrol. En revision omfatter endvidere stillingtagen til, om den af ledelsen anvendte regnskabspraksis er passende, om de af ledelsen udøvede regnskabsmæssige skøn er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af årsrapporten.

Det er vor opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vor opfattelse, at årsrapporten giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2006 samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2006 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

By, den xx. xx 2007

Statsautoriseret revisor
Andersine And

8.1.1 Berettigelsen af intern revisions påtegning

I dag har den interne revisions opgaver reelt set ofte samme sigte, som ekstern revision, nemlig om muligt at forsyne årsrapporten med en blank påtegning. Når begge påtegninger har samme sigte, kan det derfor være umiddelbart svært at få øje på, hvad den interne revisionspåtegning reelt set bidrager med i forhold til en alenestående ekstern påtegning.

Ved første øjekast kan det se ud til, at den primære baggrund herfor er signalværdi; altså et ønske om at signalere til omverdenen, at virksomheden har en intern revision. Et sådan signal kan bidrage såvel til anerkendelse af den interne revisions eksistens og arbejde, men måske også som positivt signal for virksomheden generelt, da en intern revision kan være tegn på god selskabsledelse med en dybdegående og seriøs revision. Denne antagelse kan imidlertid være lidt af en tilsnigelse, da der i dag som bekendt gælder et eksplicit krav for pengeinstitutterne om etablering af intern revision, i større pengeinstitutter vel og mærke. Ikke desto mindre er selve påtegningen frivillig og signalværdien ligger mest af alt heri.

Et andet, meget rimeligt argument for en intern revisionspåtegning er, at det er sandsynligt, at intern revision nemmere ville kunne opnå den (fortjente) respekt såvel internt som fra omverdenen, såfremt denne bidrager til (og blåstempler) årsrapporten med en påtegning. Et argument, der hænger nøje sammen med ovenstående, er et postulat om, at kvaliteten af intern revisions arbejde bliver betydeligt forbedret, da det menes, at være af stor betydning for den enkelte interne revisors arbejde, at revisionschefen/afdelingen skal påtage årsrapporten. Således forventes det, at såvel revisionschefen og medarbejderne opnår en højere grad af ansvarsfølelse, når der afgives skriftlig påtegning på årsrapporten.

Intern revision har igennem de sidste årtier overtaget flere af den eksterne revisors arbejdsopgaver i pengeinstitutterne. I de danske pengeinstitutter varetages den finansielle revision således ofte primært eller fuldstændigt af intern revision, mens ekstern revisor ofte alene kvalitetskontrollerer intern revisions arbejde via stikprøver og kontrol af ressourcer, uafhængighed og kompetence. I pengeinstitutter, hvor denne situation er faktum, virker det i vores øjne meget selvfølgelig, at revisionschefen bidrager med en påtegning på årsrapporten, da arbejdet reelt set er udført af denne og dennes underordnede. Vi mener derfor, at denne naturlige handling burde ændres til et krav.

Det kan unægteligt virke besynderligt, at intern revision kan udføre stort set hele revisionen uden at det er krævet, at revisionschefen overfor regnskabslæseren bevidner at revisionen er fyldestgørende udført og ikke har ført til forbehold eller supplerende oplysninger. Det er her centralt at holde for øje, at den omtalte udvikling i mange situationer har medført, at den eksterne revisor er blevet aflastet betydeligt arbejdsmæssigt, men ikke *ansvarsmæssigt* af intern revision, hvilket kan synes bemærkelsesværdigt. I den sammenhæng er vi opmærksomme på, at revisionschefen ikke er underlagt de samme ansvarsbetingelser (om overhovedet nogen) som den eksterne revisor er underlagt. Det er derfor relevant at diskutere, hvorvidt revisionschefen burde underlægges tilsvarende (eller tilnærmelsesvis) ansvarsbetingelser som den eksterne revisor.

8.1.2 Ansvar ved erklæringsafgivelse

I det øjeblik en ekstern revisor afgiver erklæring (fx påtegning), er denne at opfatte som offentlighedens tillidsrepræsentant.²⁰³ Det er derfor centralt, at revisor er pålagt sanktioner, for at hindre uønsket adfærd i relation til denne rolle. Det paradoksale er nu, at intern revision ikke er underlagt Revisorloven og således heller ikke ifølge retsgrundlaget er at opfatte som værende offentlighedens tillidsrepræsentant. Dette endda på trods af, at intern revisions påtegning efter nuværende lovgivning er en ”fuld” påtegning. Dette fornuftstridige faktum, mener vi, bør revurderes, således at den interne revisor fremover, såfremt årsrapporten suppleres med en intern påtegning, må være at betragte som offentlighedens tillidsrepræsentant på samme måde som ekstern revisor.

8.1.2.1 Ekstern revisors ansvar

Den eksterne revisor har et eneansvar for sin revisionspåtegning og dennes konklusion. Ansvarret reduceres/ændres således ikke af, at en intern revisor reelt set udfører den bagvedliggende revision. Dette på trods af, at den eksterne revisor dybest set har en pligt til at anvende den interne revisions arbejde, såfremt den interne revision vurderes som værende kompetent og tilstrækkeligt uafhængig.²⁰⁴

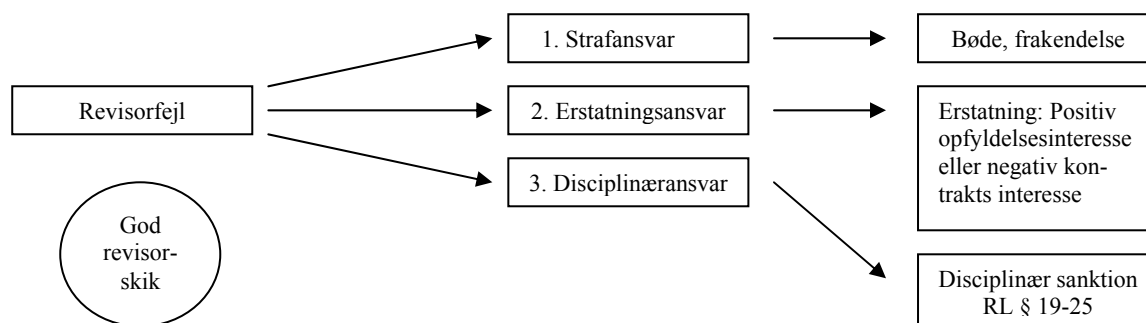
Det afgørende for, hvorvidt revisor kan ifalde ansvar er, om denne kan lægges noget til last. Herefter er det ansvar revisoren ifalder bestemmende for, hvilken sanktion revisor kan blive pålagt. Der

---

²⁰³ Revisorloven § 2, stk. 1.

²⁰⁴ Intern revision, Jens Bredo & Casper Møller, kapitel 5, side 109.

er således tre ansvarstyper: strafansvar, erstatningsansvar og disciplinæransvar med hver deres sanktionsmuligheder.

Figur 8 – Lars Bo Langsted, forelæsningsnoter, 26. september 2006

Sanktionsmulighederne opfylder primært et præventiv formål, og disse skal modvirke, at revisor kommer i situationer, hvor denne ifalder ansvar. Desuden spænder formålene med sanktionerne lige fra hævn og genoprettelse til sikring af tilliden til revisorhvervet.²⁰⁵

8.1.2.2 Ansvar sat i relation til intern revisor

Da de interne revisorer ikke er revisorer med beskikkelse²⁰⁶, er de ikke omfattet af disciplinæransvaret og heller ikke af de særlige henvisninger i Revisorloven til de strafferetlige regler. Der findes således ikke lovbestemmelser, der er direkte møntet på interne revisorer. Det forhold, at revisionschefen skriver under på revisionspåtegningen, hverken forandrer den eksterne revisors ansvar eller pålægger revisionschefen noget særligt ansvar.

Det er imidlertid vores umiddelbare holdning, at den interne revision ikke bør kunne give en ”gratis” påtegning af årsrapporten – vel at mærke uden at gøre læseren opmærksom på det manglende ansvar forbundet hermed. Nedenfor vil vi derfor sættes revisionschefens ansvar i relation til den eksterne revisors ansvar, for derefter at undersøge om delelementer fra den eksterne revisors ansvarsregulering kan anvendes til en eventuel ansvarsfordeling mellem den interne og den eksterne revisor.

²⁰⁵ Forelæsningsnoter fra faget Revision på cand.merc.aud studiet, Lars Bo Langsted 26. sep. 2006, side 11.

²⁰⁶ Dermed ikke forstået, at den interne revisor ikke kan være statsautoriseret, men blot, at denne efter al sandsynlighed har deponeret sin beskikkelse.

Strafansvar

Den primære betingelse for at ifalde straf er, at revisor har realiseret et strafbart gerningsindhold, eller med andre ord foretaget en handling eller en undladelse, som er beskrevet i en strafbestemmelse. Da revision i lovgivningens henseende ofte betragtes som værende offentlig virksomhed, der blot i kraft af en særlig hjemmel udøves af andre end offentlige ansatte, gør Revisorloven det via § 26 muligt, at straffe revisorer efter en række bestemmelser i Straffelovens²⁰⁷ kapitel 16 om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv mm. Der er således tale om, at revisorer kan straffes såfremt der er tale om manglende opfyldelse af de pligter, som følger med hvervet. Bestemmelserne er meget svævende, men for udfyldning kan der tyes til øvrig lovgivning. Under hensyntagen til afsnittets omdrejningspunkt, vi vil indkredse strafansvaret omkring revisors påtegning.

Det siges, at revisors hovedopgave i vort samfund er at gøre regnskaber og andre finansielle oplysninger mere troværdige, end de ellers ville være.²⁰⁸ I den erklæringsmæssige henseende er det falske erklæringer og erklæringer på utilstrækkeligt grundlag, der er mest relevante i relation til diskussionen omkring den interne revisions påtegning, og derfor også er de forhold, vi mener, en revisionschef bør kunne straffes for.

I dag er det således, at den interne revisionschef kan retsforfølges efter borgerlig straffelov, såfremt revisionschefen mod bedre vidende eller ved grov uagtsomhed afgiver en blank påtegning på en årsrapport med væsentlige fejl.²⁰⁹

Erstatningsansvar

Mens strafansvar altid forudsætter en særlig lovhjemmel, kan der pålægges erstatningspligt på grundlag af almindelige retsgrundsætninger. Således kan en ekstern revisor, der ikke udfører sit arbejde på en rimelig og forsvarlig måde, blive erstatningsansvarlig, såfremt nogen derved lider tab.²¹⁰

---

²⁰⁷ Lovbekendtgørelse nr. 1000 af 05/10/2006, bekendtgørelse af straffeloven.

²⁰⁸ Revisoransvar, Lars Bo Langsted m.fl., side 282.

²⁰⁹ Revision og revisorer, Peter Birkholm Lauersen, Kapitel 13: Intern revision, side 387.

²¹⁰ Revisoransvar, Lars Bo Langsted m.fl., Kapitel 4 Revisors erstatningsretlige ansvar, side 193.

For så vidt gælder erstatningsansvar, er revisionschefen underlagt de regler, der gælder for alle ansættelsesforhold; nemlig bestemmelserne i Danske Lov 3-19-2 samt Erstatningsansvarslovens²¹¹ bestemmelser om erstatningsfordeling mellem arbejdstager og arbejdsgiver.

Disciplinæransvar

Disciplinæransvaret omhandler revisors varetagelse af de pligter som stillingen medfører. Tilside-sættelse af disse pligter kan indklages for Disciplinærnævnet.²¹²

Da de interne revisorer som tidligere nævnt ikke har beskikkelse, er de ikke omfattet af disciplinæransvaret som sådan, dog er de fleste revisionschefer gennem deres medlemskab af IIA underlagt disciplinær straf af denne organisation.

8.1.2.3 Ansvarsdeling

Det kunne nu være interessant at vurdere, om man kunne forestille sig lignende regler for arbejds- og ansvarsdelingen mellem intern og ekstern revisor, som de der gælder ved samarbejde mellem to valgte revisorer og i den henseende skele til RS 635, som omhandler samarbejdet mellem to valgte revisorer. Eller om der nærmere skulle skeles til ansvarsreglerne i RV 3 om anvendelse af anden revisors arbejde.

RS 635 Samarbejde mellem to valgte revisorer

Begge revisorer har, uanset den valgte arbejdsdeling, ansvaret for, at revisionen gennemføres i overensstemmelse med god revisionsskik.²¹³ Det fremgår af artiklen, at de to revisorer ikke *deler* ansvaret, men derimod begge skal indestå 100 % for, at revisionens gennemførelse lever op til god revisionsskik. Arbejdsdelingen skal også derfor foretages således, at begge revisorer hver især kan opnå høj grad af sikkerhed for at regnskabet giver et retvisende billede. *I en intern revisionsafdeling* skal revisionsarbejdet ligeledes udføres i overensstemmelse med god revisionsskik jf. Revisionsbekendtgørelsen § 15. Det fremgår imidlertid ingen steder, hvilken grad af sikkerhed der er krævet af revisionschefen, hvilket nok er udtryk for at den interne påtegning ikke nødvendigvis skal forstås som en værditilførende erklæring til regnskabsmaterialet. Da vi som tidligere omtalt er af den hold-

---

²¹¹ Lovbekendtgørelse nr. 599 af 08/09/1986 om erstatningsansvar.

²¹² Revisorloven § 19, stk. 3.

²¹³ RS 635, afsnit 3.

ning, at såfremt der er en påtegning fra intern revision, skal den også have et formål (hvilket den alene får, hvis regnskabslæseren kan bruge påtegningen til noget), er det centralt at den interne revision ligeledes skal opnå høj grad af sikkerhed og dermed også kan lave en påtegning med høj grad af sikkerhed for årsrapportens retvisende billede.

I henhold til afsnit 5 skal der foreligge en skriftlig aftale vedrørende arbejdsdeling mv. mellem de to revisorer. Et forhold som også er aktuelt for så vidt gælder arbejdsdelingen mellem revisionschefen og ekstern revision jf. Revisionsbekendtgørelsen § 15.

Det fremgår af den sidste ansvars- og arbejdsdelingsbestemmelse i RS 635, afsnit 6, at begge revisorer skal vurdere medrevisorens kompetence og ressourcer og desuden gennemgå medrevisors arbejde, for derved at sikre at eventuelle væsentlige fejl og mangler afdækkes. Om nødvendigt kan revisoren selv udføre revisionen for at sikre sig det rette revisionsbevis. Også her kan der drages paralleller til arbejdsdelingen mellem revisionschefen og den eksterne revision. Det fremgår således af RS 610, at den eksterne revisor skal kvalitetskontrollere den interne revisors arbejde. Også her gælder det, at såfremt kvaliteten af det udførte arbejde ikke er tilfredsstillende, skal dette bringes i orden og om nødvendigt skal ekstern revision foretage sine egne revisionshandlinger.

Mange af elementerne i RS 635 burde i en ideel verden kunne anvendes mere eller mindre analogt for de interne revisionschefer, der påtegner årsrapporten. I realiteten gælder der mange næsten ensbetydende bestemmelser vedr. arbejdsdelingen, men hvor reglerne gælder gensidigt for revisor og medrevisor i RS 635 går reglerne alene den ene vej vedr. forholdet ekstern revision contra revisionschef, nemlig på ekstern revisions brug af intern revisions arbejde. At lægge et tilsvarende 100 % ansvar hos både revisionschefen og den eksterne revision vil med stor sandsynlighed ikke være en brugbar løsning, bl.a. da revisionschefen ikke har hverken ret eller pligt til at kontrollere den eksterne revisors arbejde. Derimod kunne *ansvarsdeling* ske på baggrund af arbejdsdelingen i revisionsaftalen, således at revisionschefen skal stå med det fulde ansvar inden for de områder, som denne har revideret, mens den eksterne revisor står inde for resten. Denne løsning er dog ikke særlig realistisk. Vi må derfor konkludere, at der er delelementer i RS 635, der kunne anvendes for arbejds- og ansvarsdelingen intern og ekstern revision imellem, men at reglerne altovervejende ikke kan betragtes som værende anvendelige.

I stedet vil vi vende os mod RV 3 for at undersøge, hvorvidt der er mere brugbare elementer til en eventuel ansvarsdeling mellem intern og ekstern revision.

RV 3 Vejledning om anvendelse af en anden revisors arbejde²¹⁴

I denne vejledning fremgår det, at ”Den primære revisors overordnede ansvar for revisionen af koncernregnskabet indebærer, at han også er ansvarlig for anvendelsen af en anden revisors arbejde. Han frigøres kun for dette ansvar, i det omfang han med passende professionel omhu har overbevist sig om, at betingelserne i artikel 2.1 og 2.2 er opfyldt”. Det fremgår af denne bestemmelse, at den primære revisor som udgangspunkt har det fulde ansvar, men kan frigøres herfra, såfremt denne har gjort hvad der måtte kræves²¹⁵ i forbindelse med at kontrollere den anden revisors arbejde og kompetencer.

Denne vejledning synes ved første øjekast som værende meget anvendelig på forholdet mellem intern og ekstern revisor og ekstern revisors brug af intern revisors arbejde. Vi mener således, at den eksterne revisor bevarer det overordnede ansvar for revisionen. Dette ansvar kan imidlertid forholdsmæssigt bortfalde, såfremt ekstern revisor (bl.a. i kraft af sin kvalitetsvurdering af intern revision) med passende professionel omhu har overbevist sig om, at intern revisions arbejde er af den krævede kvalitet. Såfremt den eksterne revisors kontrol af intern revision og dennes arbejde lever op til hvad der kunne forventes, og der på trods heraf viser sig at være væsentlige fejl, der er ansvarspådragende for den eksterne revisor, bør denne kunne frigøres for dette ansvar, som i stedet skal placeres hos den interne revision.

Vi mener således, at den interne revision, såfremt revisionschefen påtegner årsrapporten, bør være underlagt ansvar for opfyldelse af god revisionskik og det retvisende billede for den interne revisions andel af revisionsarbejdet.

Såfremt den interne revisionschef ikke påtegner regnskabet, men stadig udfører den finansielle revision, bør der være ansvarsdeling på samme vis, som den der er lagt op til i RV 3. Det vil sige, at den eksterne revision som hovedregel har det fulde ansvar, men såfremt der er fejl eller mangler i intern revisions arbejde, som den eksterne revisor ikke har haft mulighed for at opdage på trods af til-

---

²¹⁴ Revisionsvejledninger udstedtes af REVU frem til ændringen af § 22 i vedtægterne i maj/juni 2000. Efter vedtægtsændringen udsteder REVU nu revisionsstandarder i overensstemmelse med ISA'erne.

²¹⁵ RV 3, artikel 2.1 og 2.2.

strækkeligt omhu, så bortfalder den eksterne revisor ansvar herfor og falder i stedet på revisionschefen.

Delkonklusion

Hele denne diskussion bygger på, at den interne påtegning i langt de fleste tilfælde har vist sig at være næsten identisk med den eksterne revisors påtegning. Det mener vi i sig selv er et problem, idet der hersker tvivl om, hvilken værdi den interne revisionspåtegning dermed kan tillægges. Desuden betyder vedtagelsen af RS 700 (ajourført), at denne praksis ikke kan fortsætte, pga. de nye regler for den eksterne revisors påtegning.

Frem for at bibeholde den nuværende interne revisionspåtegning, og derved efter vores mening være nødsaget til at blive underlagt en form for ansvar, kunne man måske forestille sig, at der bliver lavet en standard for den interne revisionspåtegning, der tager højde for forventningerne til intern revisors arbejde. Denne påtegning kunne eventuelt udarbejdes sådan at den indeholder elementer, der tydeliggør overfor regnskabslæser, at denne påtegning blot er vejledende for regnskabslæseren, der således skal gå til ekstern revisors påtegning for høj grad af sikkerhed for oplysningernes rigtighed.

Det er i relation hertil interessant at konstatere, at det i IIA regi på nuværende tidspunkt bliver arbejdet på et forslag til en ny standardpåtegning for intern revision. Dette forslag til en fremtidig intern påtegning vil blive behandlet i afsnittet om intern revision i fremtiden.²¹⁶

---

²¹⁶ Afsnit 10.4, Ny påtegning fra IIA.

9 Intern revisions berettigelse

Der kan være flere forhold, der bevirker, at en virksomhed har behov for intern revision. Disse behov kan opdeles i to forskellige behovstyper. Den ene type knytter sig til virksomhedens drift og forhold i øvrigt, mens den anden type knytter sig til omgivelsernes forventninger og krav.

Ifølge ældre amerikansk litteratur²¹⁷ kan bl.a. nedenstående forhold indikere, at der er et behov for intern revision:

Interne forhold	Eksterne forhold
Interne kontroller	Lovbestemmelser om intern revision
Størrelse / udvikling	Lovbestemmelser om selskabets ledelse
Kompleksitet	Krav fra selskabets interessegrupper
Ledelse /personale	Den lovpligtige eksterne revision

Figur 10 – egen tilvirkning på baggrund af Jens Bredo og Casper Møller: Intern revision

Ud over de eksterne lovkrav er således adskillige forhold, der kan tale for etableringen af intern revision.

Indledningsvist er der flere ledelsesmæssige fordele. Qua den to-strengede ledelsesmodel (bestyrelse/direktion), har bestyrelsen pligt til at påse, at direktionen har indført nødvendige og effektive interne kontrolforanstaltninger. Bestyrelsen har ikke sin daglige gang i virksomheden og kan derfor have svært ved selv at udføre tilsynet med de interne kontrolforanstaltninger. Det er derfor centralt for bestyrelsen at kunne uddelegere tilsynsopgaven til en assisterende funktion. En sådan assisterende funktion, må ikke organisatorisk henhøre under direktionen, da det som tidligere nævnt at direktionen, der er ansvarlig for etableringen af de interne kontroller. Et reelt tilsyn må derfor lægges hos et organ, der er organisatorisk uafhængig af direktionen. Opgaven kunne i dette tilfælde lattes gennem etablering af intern revision, da en sådan afdeling vil kunne assistere bestyrelsen i tilsynsopgaven.

²¹⁷ Manual of Internal Audit Practice, HJ Stearn & Ken Impey, ISCA Publishing Ltd., 1990.

Et andet vigtigt aspekt for ledelsen er revisionsudgifterne. I relation til ovenstående, vil ekstern revision for så vidt godt kunne udvide den ordinære revision til at omfatte tilsynet med de interne kontroller. De økonomiske konsekvenser af at lægge denne opgave hos eksterne revisor kan dog blive betydelige, hvorimod etableringen af en intern revisionsafdeling i mange tilfælde vil kunne reducere revisionshonoraret markant samtidig med, at der vil blive foretaget en mere gennemgribende og omfattende revision. Eksterne revisionshonorarer vil alt andet lige være betydeligt højere end aflønning af en intern medarbejderstab. Desuden bør en intern revision, der har sin daglige gang i pengeinstituttet, unægtelig have en bedre mulighed for at få et såvel dybt som bredt kendskab til alle aspekter af virksomheden.

Tilstedeværelsen af intern revision kan desuden have en positiv signalværdi for virksomheden, idet den blotte tilstedeværelse af intern revision kan indikere, at virksomhedens ledelse erkender sit ansvar og aktivt søger at løfte det. Etableringen af intern revision kan således medvirke til at skabe en højere grad af tillid til selskabets interne forhold.

9.1 Krav om intern revision i større pengeinstitutter

Allerede i 1987 fastslog det daværende Industriministerium i en betænkning, at ”Samfundsinteresser antageligt fortsat vil kræve, at den enkelte finansielle institution følges på nært hold, men det er værd at overveje, om det er muligt at overlade dette i højere grad til .... intern revision og andre kontrolinstanser tæt på virksomheden”²¹⁸. Det kan således konstateres at forhold som samfundsinteresser, overvågning og kontrol har haft dansk bevågenhed langt tilbage – på trods af den ringe gennemslagskraft heraf.

I 1989 blev der i den danske lovgivning indføjet en række bestemmelser om intern revision i lov om banker og sparekasser. Finanstilsynet udstedte i forlængelse heraf en bekendtgørelse der indeholdt objektive kriterier²¹⁹, der skulle være opfyldt, for at der eksisterer et direkte krav om intern revision i det pågældende pengeinstitut. Eksempelvis var der alene krav om intern revision i pengeinstitutter, der havde en balancesum på over 750 mio. kr.

---

²¹⁸ Betænkning nr. 1008, Brancheledning i den finansielle sektor, Industriministeriet, juni 1987, s. 54.

²¹⁹ I 1992 blev reglerne suppleret med en subjektiv bestemmelse i aktieselskabslovgivningen, hvoraf det fremgår, at bestyrelsen i *børsnoterede selskaber* skal overveje og vurdere behovet for intern revision. Der er her tale om en meget rummelig bestemmelse, som betyder at bestyrelsen selv kan bestemme hvilke forhold der skal tages med i vurderingen.

Bestemmelserne er løbende blevet reguleret og i dag er reglerne for intern revision i pengeinstitutter reguleret i Revisionsbekendtgørelsen, der ligesom i 1989 indeholder et lovkrav om etableringen af en intern revision i større pengeinstitutter.²²⁰

De eksplicite regler for, hvornår et pengeinstitut som minimum skal etablere en intern revision er samlet i et sæt objektive kriterier; således skal pengeinstituttet i henhold til seneste godkendte årsrapport have en balancesum, der overstiger 3 mia. kr. og i det seneste regnskabsår gennemsnitligt have haft minimum 50 fuldtidsansatte.²²¹

I branchen generelt er der dog stadig større og større tvivl, om hvorvidt disse parametre er de mest hensigtsmæssige i forhold til kravet om etablering af intern revision.

9.1.1 De rette kriterier

I relation til denne diskussion, kan det være relevant at inddrage flere af virksomhedens interne forhold.

Et af de forhold, der umiddelbart vil blive set på, er virksomhedens størrelse. Der er flere talstørrelser, der potentielt kan være med til at dække over ”virksomhedens størrelse” herunder, omsætning, balancesum, egenkapital og antal medarbejdere. Som det fremgår ovenfor, er kravet om etablering af intern revision i pengeinstitutter hæftet op på sådanne talstørrelser. Isoleret set, fortæller disse talstørrelser imidlertid ikke meget om virksomhedens kompleksitet eller bestyrelsens evne til at føre tilsyn med virksomheden. Det kunne i den forbindelse være relevant at supplere talstørrelserne med øvrige oplysninger om sammensætning og udvikling.

Et forhold, der ofte hænger sammen med virksomhedens størrelse, er kompleksiteten i virksomhedens forretninger. Der er imidlertid flere forhold, der kan kendetegne en kompleks virksomhed, meste fremherskende er dog en indviklet virksomhedsstruktur, hvor pengeinstituttet eksempelvis har mange afdelinger, datterselskaber eller filialer i udlandet og deraf følgende grænseoverskridende transaktioner. Desuden vil en meget kompleks produktsammensætning, et stort antal transaktioner eller eksempelvis kompliceret IT-struktur kunne betyde en øget kompleksitet.

---

²²⁰ Revisionsbekendtgørelsen § 23.

²²¹ Revisionsbekendtgørelsen § 23.

Der er derfor også i den finansielle sektor umiddelbar enighed om, at kompleksiteten fremover bør være afgørende for, om pengeinstitutter skal etablere intern revision.²²²

Et tilbageblik på udviklingen i kriterierne, for hvornår der skal være intern revision i pengeinstitutter, viser at der allerede flere gange har været basis for at hæve den beløbsmæssige værdi for så vidt gælder kriteriet ”balancesum”. Således blev beløbet i første omgang sat til 750 mio.²²³ for derefter at blive fordoblet til 1,5 mia. kr.²²⁴ og igen i 2002 blev beløbet fordoblet til de nugældende 3 mia. Siden da, har pengeinstitutterne være præget af meget høj vækst og balancesummerne er således steget med en vækstprocent på over 50 % i perioden primo 2002 til medio 2005. Det kunne deraf tyde på, at der snart er behov for en beløbsforhøjelse.²²⁵ Det er dog tvivlsomt, om denne vækst er udtryk for, at pengeinstitutterne er blevet komplekse²²⁶, da der kan ligge adskillige årsager til grund for en sådan stigning, der intet har med øget kompleksitet at gøre. Følgelig er balancesummen dermed ikke den mest optimale indikator for kompleksitet.

Ifølge Ebbe Ravn opstår behovet for intern revision, når virksomheden bliver *så stor*, at ledelsen ikke længere har mulighed for at varetage de udøvende aktiviteter og direkte tilsyn.²²⁷ Med en sådan ”stor” virksomhed, er det meget naturligt at forvente, at der henvises til virksomheder med mange ansatte. Denne forventning hænger også sammen med antagelsen om, at der med større kompleksitet i arbejdsområderne følger et behov for flere ansatte. Umiddelbart synes antal ansatte derfor som en betydelig bedre indikator end balancesummen. Ydermere er der forlydender om, at visse kredse i revisionsbranchen mener, at ”antal ansatte” bør være det eneste parameter til determination af kompleksitet. Dette kunne tyde på, at man i fremtiden helt vil fravælge balancesummen som kriterium. Et af argumenterne er, at man derved undgår, at kravet rammer pengeinstitutter, der har været påvirket af massiv vækst og inflation, uden dette som sådan har påvirket virksomhedens kompleksitet. Det er således også på den baggrund, blevet foreslået, at der som minimum skal være en intern revi-

---

²²² Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv.

²²³ Bekendtgørelse nr. 1018 af 15/12/1999.

²²⁴ Bekendtgørelse nr. 1061 af 14/12/2001.

²²⁵ At en sådan beløbsforhøjelse er på vej indikeres også af den overgangsbestemmelse, der er indsat i Revisionsbekendtgørelsen § 38, stk. 3. Uofficielt er dette også bekræftet af en medarbejder hos Finanstilsynet.

²²⁶ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv.

²²⁷ Revision i teori og praksis, Ebbe Ravn, side 58.

sion i pengeinstitutter, hvor der i det seneste regnskabsår i gennemsnit har været 125 eller flere fuldtidsansatte.²²⁸

Det er dog særdeles vigtigt i denne diskussion, at holde sig for øje, at pengeinstitutterne ikke skal kunne outsource sig ud af den interne revisionsforpligtelse ved fx indirekte at have medarbejdere i en outsourcet enhed, som derfor ikke tæller med. Der skal derfor tages hensyn til, i hvilket omfang virksomhederne har outsourcet dele af sine aktiviteter. Ansvar for eventuelle outsourcete aktiviteter bliver som bekendt hos pengeinstituttet og en outsourcing af aktiviteten er derfor ikke et udtryk for mindre kompleksitet.

Vi kan ud fra vores interviewundersøgelse²²⁹ konkludere, at der er bred enighed om, at en intern revision med færre end 4 ansatte har meget svært (for ikke at sige umuligt) ved at leve op til de krav, der i dag stilles til intern revision. Det kan derfor virke noget uholdbart, når udvalget under Finanstilsynet kom frem til kriteriet ”125 ansatte” som værende den bedste indikator på kompleksitet og dermed indikator for behovet for intern revision. Det giver i vore øjne ingen mening, at et pengeinstitut med ≥ 125 ansatte, som eneste lovmæssige krav pålægges at etablere en intern revision på 1 person (revisionschefen), da denne funktion set i lyset af den interne revisions rolle som assurance provider ikke på nogen måde kan indfri de krav, der skal til for at leve op til intern revisions lovformelige formål. Ifølge en rapport²³⁰, som Basel Komiteen udgav i 2002, anbefales det imidlertid også, at den interne revision bør svare til 1 % af det totale antal ansatte i pengeinstituttet. Skal dette sammenholdes med revisionschefernes udtalelser om, at en intern revision reelt set ikke kan udfylde rollen med færre end fire ansatte, bør der alene være lovkrav om intern revision i de pengeinstitutter, der har omkring 350 ansatte. Her er det imidlertid centralt at holde for øje, at Finanstilsynets rapportgruppe konkluderede, at det springende punkt i relation til, hvornår en finansiel virksomhed skal have intern revision, er virksomhedens kompleksitet. Det blev her af flere af revisionscheferne fremhævet, at Saxo Bank²³¹ ikke er særlig stor, men at der ikke kan være tvivl om, at der er tale om en meget kompleks bank, der derfor har behov for en intern revision.

---

²²⁸ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, side 10.

²²⁹ Bilag 1: Interviewsammendrag.

²³⁰ <http://www.bis.org/publ/bcbs92.pdf>

²³¹ Saxo Bank blev etableret i 1992 og er siden hen blevet førende på verdensplan indenfor online finansiel handel. Banken har over 675 ansatte fordelt over mere end 40 lande.

Et andet argument, der fremkom under interviewene var, at det i henhold til kravet om intern revision, såfremt dette var muligt, burde vurderes mere individuelt, hvorvidt et pengeinstitut har en så central rolle i offentligheden, at denne rolle kræver et lovkrav, for så vidt gælder den meget dybdegående interne revision – eller om offentlighedens interesse reelt set er så lille, at der ikke findes en reel risiko, der matcher de meget strenge krav, der via Finanstilsynet bliver stillet til de interne revisioner.

Det sidste og meget centrale argument hænger sammen med den formodede tillid, en påtegning fra den interne revisionschef bidrager med til regnskabet. I forhold til regnskabslæser bør der være et minimum af sikkerhed for, at den interne revision, såfremt denne påtegner regnskabet, også kan indestå for *alle* de krav, der bliver stillet af Finanstilsynet. Dette er imidlertid et meget kildent emne at bevæge sig ind på, men selv de interne revisionschefer i visse pengeinstitutter har nævnt, at de små interne revisioner højst sandsynligt ikke vil være til stede om 15 år, da det ganske simpelthen ikke er muligt for dem at leve op til den stigende mængde krav.²³²

Delkonklusion

Afslutningsvist kan det konkluderes, at det er meget vanskeligt at finde et helt generelt objektivi grundlag at kræve intern revision på baggrund af. Som tidligere nævnt er der dog bred enighed om, at det er pengeinstitutts kompleksitet, der bør være bestemmende herfor, beklageligvis er der dog samtidig enighed om, at det er tæt på umuligt at finde en (eller flere) objektiv indikator for kompleksitet. Skeles der imidlertid til Basel Komiteens rapport fra 2002, bør intern revision være ca. 1 % af det samlede antal ansatte. Desuden bør den interne revision som minimum bestå af 4 personer for at kunne varetage opgaven på forsvarlig vis i overensstemmelse med kravene fra Finanstilsynet.

En mulig løsning på problemstillingen kunne måske være at foretage en klassificering af de interne revisioner på samme måde, som man gør med regnskabsklasser.²³³ Visse pengeinstitutter kunne således nøjes med en intern revision i klasse A, hvorimod andre skulle henhøre under andre klasser fx alt efter den risiko pengeinstitutts virke indebærer i forhold til offentlighedens interesser. Dette er imidlertid alene en strøtanke, der eventuelt kunne tages op i revisionskredse. Vi vil derfor ikke komme yderligere ind på emnet i nærværende speciale.

---

²³² Bilag 1: Interviewsammendrag.

²³³ Her tænkes på klassificeringen A, B, C og D.

10 Fremtidens interne revision

Som en afslutning på foregående kapitlers behandling, vil vi herunder give et indblik i, hvilken fremtid intern revision vil kunne gå i møde.

Samspelet mellem intern revision og bestyrelsen reguleres først og fremmest gennem lov om finansiel virksomhed.²³⁴ Der er tale om en meget udførlig lov, som finder anvendelse på alle finansielle virksomheder. Se evt. afsnit 5.1.1 for gennemgang af den lovmæssige relation mellem intern revision og bestyrelsen. Nedenfor følger, i forlængelse heraf, en behandling af det praktiske samspil mellem intern revision og bestyrelsen. I denne forbindelse vil vi hovedsageligt anvende synspunkter ytret af de interviewede interne revisionschefer. Desuden vil vi behandle revisionskomiteer, som kræves oprettet jf. 8. direktiv. Der vil findes en gennemgang af bestemmelserne herfor samt afslutningsvis en diskussion af relevansen af sådanne komiteer i Danmark.

Efterfølgende vil vi komme ind på samspillet mellem intern revision og interessenterne, hvorefter vi vil omtale et eventuelt skift fra udførelse af, fortrinsvis finansiel revision, over mod en mere fremtrædende operationel revision. Afslutningsvis vil vi berøre IIAs nye udkast til intern revisions påtegning af årsrapporten. Vi vil løbende inddrage de interviewede revisionscheferes syn herpå.

10.1 Samspelet mellem intern revision og bestyrelsen

Lederen i Info²³⁵ fra december 2006, skrevet af Claus Okholm²³⁶ omhandler tanker omkring fremtidens interne revision. Det bliver bl.a. nævnt, at ”vi fremover kan forvente et tættere bånd mellem intern revision og virksomhedens bestyrelse”. Under langt de fleste af de foretagne interviews, fik vi indtryk af, at de interne revisionschefer havde en fyldestgørende og udbytterig dialog med bestyrelserne i de respektive pengeinstitutter. Kun en enkelt af de adspurgte gav udtryk for, at dialogen kunne være bedre, hvilket skyldes en del interne problemer i pengeinstituttet.

Hovedparten af revisionscheferne blev adspurgt om de deltog i bestyrelsesmøder på punkter omkring den interne revisionsprotokol, aflæggelse af årsrapport samt budgettet for den interne revision,

---

²³⁴ Lovbekendtgørelse nr. 286 af 04/04/2006 om finansiel virksomhed.

²³⁵ Foreningsblad fra Foreningen af Interne Revisorer.

²³⁶ Claus Okholm er revisionschef i Nykredit og medlem af IIA.

hvilket de alle svarede bekræftende på. Vi kunne dog forstille os, at de tilfælde, hvor risikoen for manglende kommunikation kan opstå, oftere foreligger i de mindre pengeinstitutter. I sådanne virksomheder vil der formentlig være tale om meget små interne revisioner – måske bestående af en enkelt person. Som argumenteret ovenfor mener vi ikke, at en intern revision kan udfylde sin opgave med kun én ansat. Der er intet fagligt miljø og opgaven med at være opdateret – fx i forhold til nye standarder - bliver hurtigt uoverkommelig.

EU har taget et skridt imod en forbedring af kommunikationen mellem intern revision og bestyrelsen ved at stille krav om etablering af revisionskomiteer. Fordele og ulemper herved vil blive gennemgået nedenfor.

10.1.1 Revisionskomiteer i pengeinstitutter

Som nævnt i afsnit 7.1.3 om uafhængighed fastslår 8. direktiv, at alle børsnoterede og andre selskaber af offentlig interesse skal etablere en revisionskomité.²³⁷ Kravet betyder, at der senest i 2008 skal være etableret en sådan komité i alle finansielle virksomheder og hermed også pengeinstitutter, da disse virksomheder pr. definition, i Danmark, er i offentlighedens interesse.

USA har længe haft revisionskomiteer på dagsordenen. Helt tilbage i 1855 blev den første komité dannet og status er nu, at selskaber, der er noteret på de amerikanske børser, skal have oprettet en revisionskomite. Nu er denne tendens således også kommet til Europa.²³⁸

Kravet i 8. direktiv medfører, at der i børsnoterede og andre virksomheder af offentlig interesse, skal ske en vurdering af, hvorledes opbygningen af komiteen skal foregå, hvilke opgaver komiteen skal have og hvorledes denne skal samarbejde med både den daglige ledelse, bestyrelsen, intern og ekstern revision.

---

²³⁷ 8. direktiv, artikel 41, stk. 1 kræver etablering af en revisionskomité i virksomheder af særlig offentlig interesse som består af følgende: børsnoterede selskaber, statslige aktieselskaber, virksomheder, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet, samt virksomheder, der i to på hinanden følgende år overskrider to eller flere af følgende kriterier: 2.500 ansatte, balancesum på 5 mia. DKK, nettoomsætning på 5 mia. DKK.

²³⁸ Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, s. 5.

10.1.1.1 De konkrete krav til revisionskomiteer

Artikel 41 i 8. direktiv omhandler krav til, hvorledes en revisionskomité skal operere i en virksomhed. Herunder fastslås det, at det er op til medlemsstaterne selv at bestemme om en sådan komité skal kunne bestå af en blanding af medlemmer valgt på virksomhedens generalforsamling, bestyrelsesmedlemmer og medlemmer af virksomhedens tilsynsorgan – udover direktionen. Dog skal mindst et medlem være uafhængigt og ligeledes have kvalifikationer inden for regnskabsvæsen og/eller revision.²³⁹ Dette vil derfor umiddelbart gøre det muligt, at man i Danmark etablerer en revisionskomité, som er identisk med bestyrelsen.

Betænkning nr. 1478 om Revisorlovgivning i internationalt perspektiv stiller netop forslag om, at en revisionskomité, forudsat tilstedeværelsen af mindst et uafhængigt bestyrelses/revisionskomiteemedlem, med kvalifikationer inden for regnskabsvæsen og/eller revision, kan bestå af hele bestyrelsen i mindre børsnoterede selskaber, der ikke overstiger 2 af 3 grænser: 250 ansatte, balancesum 43 mio. EUR og nettoomsætning 50 mio. EUR. Samme konstellation foreslås som mulighed i børsnoterede selskaber, hvor intet direktionsmedlem indgår i bestyrelsen.

Så længe mindst ét af bestyrelsesmedlemmerne kan kalde sig for uafhængig og har kvalifikationer indenfor regnskab/revision vil kravene til en revisionskomité således være opfyldt, hvis forslaget fra Revisorkommissionen bliver vedtaget. Emnet vil blive behandlet yderligere, efter den overordnede gennemgang af de konkrete krav til revisionskomiteerne.

De konkrete arbejdsopgaver for en revisionskomite vil indebære en overvågning af regnskabsaf-lægningsprocessen, ligesom komiteen skal overvåge, om virksomhedens interne kontrolsystem (i givet fald intern revision) og risikostyringssystemer fungerer tilstrækkeligt effektivt. Den lovpligtige revision af årsregnskabet samt det konsoliderede regnskab skal overvåges og der skal ske kontrol og overvågning af revisors eller revisionsfirmaets uafhængighed, med særlig bevågenhed på de eventuelle yderligere tjenesteydelser ydet til den virksomhed, som revideres.²⁴⁰

---

²³⁹ 8. Direktiv, artikel 41, stk. 1.

²⁴⁰ 8. Direktiv, artikel 41, stk. 2.

Direktivet foreskriver, at det fremover er revisionskomiteen, der stiller forslag om valg af revisor/revisionsfirma, som pengeinstituttets revisor, således at det ikke, som tilfældet er nu – er bestyrelsens eller direktionens forslag, som sættes til valg på generalforsamlingen.²⁴¹

Den eksterne revisor skal underrette revisionskomiteen om eventuelle væsentlige spørgsmål vedrørende den lovpligtige revision. Herunder især om væsentlige mangler i den interne kontrol vedrørende regnskabsaflæggelsen.²⁴² Således vil revisionskomiteen få indblik i, hvorledes den interne revision og andre funktioner i pengeinstituttet fungerer – eller ikke fungerer.

Endelig er der i stk. 6 oplistet en række tilfælde, hvor medlemsstaterne kan fritage virksomheder for kravet om en revisionskomité. Dette vil dog ikke være relevant for den størrelse pengeinstitutter, der bliver behandlet i nærværende speciale og vil derfor ikke blive behandlet nærmere.

I praksis vil formålet med en revisionskomité være at sparre med intern revision, men ligeledes at sikre, at bestyrelsen får en større indsigt og forståelse for revisionsanliggender, intern kontrol og risikostyring. Det kan således siges, at revisionskomiteen assisterer bestyrelsen i dennes opfyldelse af ansvaret på førnævnte områder.²⁴³

10.1.1.2 Revisionskomiteers relevans i Danmark

USAs historie har vist et behov for en yderligere kontrol af forholdene i virksomhederne og dette imødekommes ved at etablere en revisionskomité. Spørgsmålet er, om dette er nødvendigt i Danmark, hvor der ofte er tale om meget mindre virksomheder og ofte tradition for god dialog mellem bestyrelse, intern revision, ekstern revision og den daglige ledelse. Halvdelen af de adspurgte revisionschefer påpeger netop deres høje kommunikationsniveau med bestyrelsen.

Det danske ledelsessystem afviger endvidere fra mange andre landes ved at være to-strengt, hvor andre landes ledelse er en-strengt. Dvs., at vi i Danmark har både en direktion og en bestyrelse, hvor man i mange andre lande udelukkende har en bestyrelse. Netop denne forskel har fået en del af de adspurgte revisionschefer til at kommentere på den hurtige reaktion i Europa på standarder udar-

---

²⁴¹ 8. Direktiv, artikel 41, stk. 3.

²⁴² 8. Direktiv, artikel 41, stk. 4.

²⁴³ Info, nr. 33, august 2006, s. 8.

bejdet i USA. Det postuleres, at de danske pengeinstitutter ikke har brug for en revisionskomité, idet der allerede er skabt en forholdsvis uafhængig instans, bestyrelsen, som skal holde øje med direktionens virke i det daglige.

Det kan dog være en fordel, at en del af dialogen foregår mellem en mindre forsamling; hvis revisionskomiteen er sammensat af nogle færre medlemmer – fx en del af bestyrelsen. Synspunkter bliver lettere hørt og der vil formentlig også være mere tid til at gå i dybden med problemstillinger vedrørende intern revision mv. Under bestyrelsesmøderne er der ofte kun sat få minutter af til diskussion af hver punkt på dagsordenen og det er derfor svært at komme helt til bunds i problemerne.²⁴⁴ I ét af de pengeinstitutter, vi kontaktede, varer hvert møde i revisionskomiteen mellem to og tre timer, mens der på bestyrelsesmøderne kun bliver brugt få minutter på at gennemgå protokollen. I dette tilfælde ville en revisionskomité være den optimale løsning, idet de, af intern revision, erfarede problemstillinger bliver behandlet dybdegående i netop et sådan forum.

Det påstås, at intern revision bliver mere synlig på grund af kravet om en revisionskomité. Dette begrundes bl.a. med, at når der i 8. direktiv stilles direkte krav om en komité, der holder øje med den interne revision, så må sidstnævnte være af stor vigtighed for virksomheden.²⁴⁵ Dette er også meget sandsynligt, idet fokus på gode interne kontroller nemt kan medføre et positivt syn på interne revisioner og deres bidrag til kontrolmiljøet.

Bestyrelsens ansvar påvirkes ikke af en eventuel revisionskomité. Ønsket er i stedet at højne bestyrelsens viden omkring fx regnskabsaflæggelse og intern kontrol uden at flytte ansvaret fra bestyrelsens skuldre. Det er således stadig bestyrelsens ansvar at aflægge en retvisende årsrapport - revisionskomiteen er ”blot” en forbedring i sikringen heraf. Komiteen skal endvidere være uafhængig ligesom den interne revision. Dette skal være et faktum på trods af den tætte dialog, komité og bestyrelse imellem.

En lidt pudsigt, men rammende beskrivelse af revisionskomiteers virke er formuleret således: ”Det fremgår, at en AC [Audit Committee] i vid udstrækning udfører en funktion som en tandlæge. AC undersøger for huller (i revisionen, i regnskabsaflæggelsen, i selskabets interne kontrolsystem, i politikker og procedurer osv.), men håber ikke at finde nogen. Renser og fylder de huller, der fin-

---

²⁴⁴ Alle adspurgte revisionschefer deltog i bestyrelsesmøder under punkter vedr. regnskabet/intern revision.

²⁴⁵ Info, nr. 33, august 2006, s. 8.

des: rådgiver omkring generel sundhedstilstand og forebyggelse. AC indkalder med jævne mellemrum relevante parter til konsultation (den daglige ledelse, ekstern revisor, intern revisor m.fl.)²⁴⁶

En sådan aktiv revisionskomité vil potentielt kunne skabe en del røre; ”men hellere en organisation, hvor der ”ruskes op” i tingene og tages fat i problemerne, end en organisation, hvor man gemmer problemerne væk, indtil alt står fast.”²⁴⁷ En aktiv og velfungerende komité skal derfor bestå af medlemmer, der forstår at samarbejde – men også kan stå fast, når det gælder, samt stille de ”svære” spørgsmål og samtidig kræve de rigtige svar. Denne pointe går også igen i vores interviews – dog omkring den interne revision og ikke revisionskomiteer. Det er således en selvfølge, at både medlemmer af en revisionskomité og den interne revision skal kunne mande sig op til at stå imod bestyrelsen m.fl. i tilfælde af uenigheder. Det vil kunne kræve sin mand/kvinde til tider, men ellers vil uafhængigheden og relevansen af komiteens henholdsvis intern revisions arbejde udviskes.

En anden problemstilling vedrørende revisionskomiteer er formuleret af Emile Woolf²⁴⁸, som betyder, at bestyrelsesmedlemmer, i det store hele hører, hvad de ønsker at høre; det forum, som AC udgør, gør måske, at der kan råbes lidt højere, men det viser sig, at bestyrelsesmedlemmerne har en tilbøjelighed til at blive tilsvarende døve.²⁴⁹ Denne påstand må stå for hans egen regning, men det giver stof til eftertanke. Der er risiko for, at en bestyrelse med andet end rent mel i posen, ikke vil tage en revisionskomité tilstrækkeligt alvorligt og så er man lige vidt. Revisionskomiteer vil naturligvis få den største værdi for virksomheder, der er åbne overfor de tiltag og forbedringer denne institution kan bibringe.

Et tilbagevendende kritikpunkt under vores interviews er, at mange af de internationale standarder, som skal implementeres i Danmark, bliver udarbejdet på baggrund af amerikanske standarder. Sidstnævnte standarder er udarbejdet ud fra tilstande og tidligere hændelser i USA. Der er store forskelle på den amerikanske og den danske virksomhedskultur og det burde måske også afspejle sig i måden at regulere aflæggelsen af regnskaber på. En af de interviewede udtalte: ”Der er ingen grund til at Danmark altid skal være de første til at implementere standarder fra udlandet”.

---

²⁴⁶ Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, s. 95.

²⁴⁷ Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, s. 34.

²⁴⁸ Partner hos Kingston Smith LLP, forfatter og stifter af Emile Woolf College.

²⁴⁹ Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, s. 38.

Vi vil nøjes med at konstatere, at revisionskomiteer er en positiv mulighed for at få bragt fokus på vigtigheden af gode interne kontroller, men vi mener dog, at den begrænsede størrelse af de danske pengeinstitutter, kan gøre det svært at argumentere kraftigt for en revisionskomité. Derfor mener vi også, at man bør afvente, at direktivet implementeres i Danmark og kravet bliver en realitet. Udvalget, under Finanstilsynet, er også kommet til den konklusion, at der ikke bør fremsættes et egentligt krav om dannelse af revisionskomiteer, uagtet den positive effekt, det kan have på kontrolniveauet i mange virksomheder; man afventer i stedet implementeringen af 8. direktiv.²⁵⁰ Det er således op til den lovgivende magt at fastlægge formen for de danske revisionskomiteer.

10.2 Samspillet mellem intern revision og interessenterne

Vi stillede jf. bilag 1 alle de interviewede revisionschefer et spørgsmål omkring intern revisions bidrag overfor regnskabslæser. Nærmest alle revisionscheferne påpegede, at som følge af de interne revisorers daglige gang i virksomheden forøgedes chancerne for at finde fejl og besvigelser betydeligt, i forhold til det antal gange, de eksterne revisorer kommer ud i pengeinstituttet. De interne revisorer opnår naturligt en dybere og højere detailviden. Dette giver en positiv effekt for pengeinstituttet i kraft af kontinuerlige forslag til fx øget eller, i tilfælde af overrevision, en svagere kontrol. Som afløb heraf bør det give pengeinstituttet forbedrede resultater, som følge af en mere optimal ressourceallokering mv. og i sidste ende giver dette fordele for interessenterne, som evt. har investeret i pengeinstituttet.

En påtegning underskrevet af en intern revisionschef betyder, jf. kapitel 8, at revisionschefen har deltaget i revisionen af væsentlige og risikofyldte poster i årsrapporten. Samtlige af vores adspurgte revisionschefer påtegner årsrapporten og forventer at fortsætte hermed.

Spørgsmålene om, hvorfor den interne revisionschef påtegner årsrapporten, blev besvaret noget svævende. Enten kunne vi ikke få et mere konkret svar, end at bestyrelsen ønsker det - eller også blev det forklaret, at det jo ville se mystisk ud overfor omverdenen, hvis der pludselig ikke længere var en påtegning fra intern revision. Interessenter og fx ratingbureauer ville formentlig bekymre sig, hvis denne praksis ophørte.

---

²⁵⁰ Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv, s. 25.

Påtegningen gør, at den interne revision er synlig for omverdenen. Ja, det er et argument, men kunne pengeinstitutterne ikke imødekomme dette på anden vis? I vores proces med udfærdigelsen af spørgsmål til interviewene skulle vi finde frem til de relevante interne revisionschefer og det var ikke lige let i alle tilfælde. Vi antog, at det måtte fremgå af pengeinstitutternes hjemmesider, hvem der var ansat som revisionschef og hvor stor en intern revision, der var tale om, men dette viste sig ikke at være tilfældet. En nem og konkret løsning på en øget synlighed var måske at gøre mere opmærksom på, at pengeinstituttet rent faktisk har oprettet en intern revision og ligeledes, hvilke opgaver den interne revision løser. Det kunne fx være en offentliggørelse af arbejdsdeling mellem intern og ekstern revision. Danske Bank har netop succes med at synliggøre intern revisions eksistens på deres hjemmeside. Hvis interessenter således tillægger intern revision vægt, kan vedkommende hurtigt finde oplysninger herom på siden omhandlende intern revision i Danske Bank.

10.3 Intern revisions fremtidige fokus

De interne revisionschefer i Danmark ser stadig, i vid udstrækning, finansiel revision som hovedopgaven, uanset struktur, ansvarsforhold eller revisionsafdelingens størrelse.²⁵¹ Det påpeges i den forbindelse, at opfattelsen kan skyldes, at intern revision i Danmark ikke, i fuld udstrækning, har fået etableret sig som en selvstændig profession med eget uddannelsesforløb og kompetencer. I stedet baserer interne revisioner sig hovedsageligt på rekruttering af folk med en baggrund som eksterne revisorer.²⁵² Dette har resulteret i, at interne revisorer overtager de eksterne revisorerers opfattelse af, hvad revisors opgave er. Denne udvikling fremmes tillige af lovgivningen, idet Revisionsbekendtgørelsen om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder kræver, at revisionschefen skal have en teoretisk uddannelse, svarende til den, der kræves for at blive statsautoriseret revisor eller registreret revisor²⁵³. De to forfattere mener, dette kan forklare, at andre interne revisionsopgaver ud over finansiel revision, specielt operationel revision, ses som mindre væsentlige opgaver, og disse opgaver uddelegeres derfor ofte til andre afdelinger.²⁵⁴

De 10 største pengeinstitutter i Danmark har alle en intern revision, men opgaverne for disse varierer meget. Der er således stor forskel på, om der er mest vægt på henholdsvis operationel og finan-

---

²⁵¹ Marika Arena, Ph.d. studerende og Kim Klarskov Jeppesen, lektor i revision, Info, nr. 34, december 2006.

²⁵² Dette bekræftes af mange af de interviewede revisionschefer.

²⁵³ Revisionsbekendtgørelsen § 10, stk. 2.

²⁵⁴ Påstandene udspringer af en undersøgelse fra 2005. Dog medvirkede kun 3 pengeinstitutter, men undersøgelsen viste, at der ikke var forskel på de opgaver, som intern revision i finansielle og ikke-finansielle virksomheder udførte og vi mener derfor, vi kan anvende artiklen i denne henseende.

siel revision. Ét af pengeinstitutterne med en intern revision på mere end 15 ansatte har en revisionsaftale med den eksterne revision om, at intern revision udfører al revision – både operationel og finansiel revision. Revisionschefen i det pågældende pengeinstitut påpegede de øgede krav til de ansatte i de interne revisioner som følge af standarder – både fra IFRS og IIA. Denne interne revision er således bemandet på en måde, hvor ca. $\frac{3}{4}$ er ansatte med en faglig baggrund – cand.merc.aud., SR samt bankuddannede. Dette giver et grundlag for et godt fagligt miljø, med mulighed for sparing i tilfælde af tvivlsspørgsmål.

Meget relevant nævnte revisionschefen, at den operationelle revision vægter mere og mere på grund af den efterhånden meget omfattende IT. Pengeinstitutter er utrolig afhængige af IT og systemerne bliver mere og mere komplekse. Her har de interne revisioner en fordel, idet de er til stede i virksomheden hver dag og derved har mulighed for at komme i dybden på de forskellige områder. En ekstern revisor kan ikke umiddelbart på samme måde blive ekspert i systemerne anvendt i pengeinstitutter.

En anden revisionschef har ansat matematikere, jurister og cand.oecon'er. En tredje revisionschef har ligeledes en del ansatte med andet end den typiske revisionsmæssige baggrund. Der er således ansat personale med forstand på kreditområdet, IT og fonds- og risikostyring. Dette er gjort med et ønske om, at de ansatte i den interne revision, skal kunne matche de personer/områder, der skal revideres. Der skal være tale om reelle modspillere, der har indsigt på et niveau, der mindst svarer til det, der skal revideres.

Dette synspunkt, håber vi, vil komme til at vinde mere og mere indpas. Hvis de interne revisioner vil opnå højere anseelse var dette måske en oplagt retning at gå i. De interne revisioner kunne begynde at ansætte flere specialister og færre eksterne revisorer – netop her tror vi, at de interne revisioner kan have en fordel frem for de eksterne revisorer. De store eksterne revisionsfirmaer er allerede begyndt at specialisere sig på flere områder, herunder fx skatte- og momsafdelinger, men også særskilte IFRS-afdelinger. For de danske interne revisioner vil lignende tiltag forekomme at indebære en uforholdsmæssig stor uddannelsesaktivitet og dette synes ikke at stå mål med den værdi, som det potentielt kan tilføre virksomheden og bestyrelsen.

Det må være en naturlig udvikling, at man i intern revision i højere grad specialiserer sig i de operationelle aspekter af revisionen. Dette bør medføre en bredere vurdering af virksomheden, end hvis det primære fokus, for både intern som ekstern revision, var de finansielle aspekter. Denne bredere vurdering fremkommer af, at de interne revisorer fokuserer på meget andet end udelukkende historisk information, som jo netop har ekstern revisors bevågenhed.²⁵⁵

Umiddelbart skulle man også tro, at de interne revisioner vil have lettere ved at rekruttere folk med indgående viden omkring fx kreditområdet og IT-systemerne anvendt i det enkelte pengeinstitut – men hentet fra egne rækker. Det er dog ikke en hemmelighed, at det ikke er let at rekruttere kvalificeret personale i skrivende stund, hvilket også påpeges af flere revisionschefer under interviewene.

Et par af de interviewede revisionschefer bedyrede, at deres opgaver også fremover ville være en kombination af finansiell og operationel revision. Kun en enkelt revisionschef sagde direkte i interviewet, at den pågældende interne revision med tiden ville bruge mere tid på operationel revision end på finansiell revision grundet den øgede brug af IT i virksomheden.

Alligevel synes vi at kunne spore en vis udvikling mod mere operationel revision. Dette begrundes vi med, at flere af de interviewede påpeger de meget højere krav, der efterhånden stilles til de interne revisorers kompetencer. Hvis det enkelte pengeinstitut ønsker, at den interne revision skal udføre størstedelen af den finansielle revision, stiller dette meget store krav til den enkelte medarbejder i den interne revision. Som vi tidligere har argumenteret for, bliver intern revision i sådanne tilfælde nødt til at revidere op imod de samme standarder, som kræves overholdt af den eksterne revision. Dette stiller igen store krav til de interne revisorers efteruddannelse – krav som i skrivende stund ikke er lovpligtige.

Flere af de interviewede påpeger netop denne problemstilling og der blev udtrykt bekymring for om revisionschefer i de mindre pengeinstitutter overhovedet bør underskrive en påtegning, som betyder, at den interne revisionschef har deltaget i revisionen af alle væsentlige og risikofyldte poster i årsrapporten. I mange tilfælde vil den interne revision kun bestå af én person – nemlig revisionschefen selv. Kan dette kaldes for en intern revision, er den uafhængig og kan man ”tillade” sig at påtegne en hel årsrapport i sådanne tilfælde. Vi mener klart, at svaret herpå må være nej. Der er ikke

---

²⁵⁵ Anne Jæger, koncernrevisionschef i Codan, Info, nr. 34, december 2006, s. 10.

skyggen af et fagligt miljø og i den verden, vi lever i - med udstedelse af nye standarder hele tiden, er det en nærmest uoverkommelig opgave at løfte for en enkelt eller nogle få medarbejdere i en intern revision. En enkeltperson i en intern revision kan fuldtids beskæftige sig med at blive opdateret i forhold til standarder og vejledninger og vil således have meget lidt tid tilovers til egentligt revisionsarbejde. Derfor mener vi ikke, det er passende praksis, at revisionschefen for de meget små interne revisioner påtegner årsrapporten, der vil være tvivlsom og måske endda misvisende for regnskabslæser. I disse tilfælde var det måske mere relevant at kalde disse for controllere og ikke for interne revisioner. Det ville formentlig være mere formålstjenstligt, hvis den interne revision udførte mere operationel revision og overlod, i hvert fald hovedparten, af den finansielle revision til de eksterne revisorer og således undlader at påtegne årsrapporten.

10.4 Ny påtegning fra IIA

Fra 1. januar skal alle årsrapporter aflægges med en ny påtegning fra ekstern revisor. I skrivende stund er påtegninger fra intern revision oftest en tro kopi af de eksterne revisorers påtegning. Efter RS 700 samt RS 701 vil dette ikke længere være muligt, idet der som overskrift til ekstern revisors påtegning direkte skal stå, at den afgivet af en uafhængig revisor – samt, at revisor lever op til de etiske krav. Et krav som intern revision pr. definition ikke kan give. Af samme grund har der i IIA regi været diskussion omkring, hvorledes den nye påtegning kan udformes, idet der er et ønske om at lave en standard herfor. I bilag 2 gengiver vi hermed den påtegning, som er udsendt af IIA i december 2006.

I påtegningen står direkte, at intern revisions udførte revision er i overensstemmelse med danske standarder samt Bekendtgørelsen. Det er således vigtigt, at revisionen udført af den interne revision kan leve op til kravene i fornævnte. Endvidere er påtegningen tilført et afsnit omkring de udførte vurderinger af forretningsgange og interne kontrolprocedurer, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring.

Igen vil vi understrege, at i de tilfælde, hvor bestyrelsen samt den interne revisionschef insisterer på at påtegne årsrapporten, bør dette alene ske, hvis den interne revision udfører alt revisionsarbejdet, hvorefter ekstern revision blot efterprøver kvaliteten af arbejdet. Det er dog essentielt, at den interne revisionschef tager sit ansvar alvorligt med hensyn til at opfylde kravene i alle relevante standarder mm. I tilfælde, hvor revisionschefen ikke har deltaget fuldt ud i revisionen af alle væsentlige og

risikofyldte poster, bør denne fravige afgivelse af en standardiseret påtegning og overlade det til ekstern revisor alene.

Delkonklusion

Forbindelsen mellem intern revision, bestyrelsen og interessenterne er vigtig at få belyst i forbindelse med at afdække interne revisioners funktion og berettigelse i fremtiden. I den henseende er det relevant, at gøre sig tanker om de interne revisioners opgaver, samt om der skal/bør ske påtegning af årsrapporten, som det oftest er tilfældet i skrivende stund.

Kommunikationen mellem den interne revision og bestyrelsen er, efter de interviewede revisionscheferes udsagn, på et tilstrækkeligt niveau. Alle revisionschefer, der direkte blev spurgt om de deltog i, for intern revision, relevante bestyrelsesmøder svarede tilkendegivende herpå. Vores postulat er derfor at problemet vedrørende manglende eller utilstrækkelig kommunikation mellem de to parter finder sted i de mindre pengeinstitutter.

Ønsket om at forbedre bl.a. dialogen mellem intern revision og bestyrelsen har medført krav om etablering af revisionskomiteer jf. 8. direktiv. Der kræves etablering af revisionskomiteer inden 29. juni 2008 og dette krav gælder således også i Danmark. De nærmere retningslinier for revisionskomiteerne skal fastsættes af medlemsstaterne i EU. Hvis Revisorkommissionens forslag bliver vedtaget vil der være mulighed for, at komiteer i Danmark bemannes af udelukkende siddende bestyrelsesmedlemmer – dog er der krav om, at mindst ét medlem skal være uafhængig, samt have kvalifikationer indenfor regnskabsvæsen og/eller revision.

En revisionskomité's primære formål er at assistere og sparre med bestyrelsen for at sikre, at denne får tilstrækkelig indsigt i fx revisionsanliggender, interne kontroller samt risikostyring. På den måde forventes en bedre og mere målrettet ledelse af virksomheden.

Diskussionen er dog om disse revisionskomiteer er nødvendige i Danmark - bl.a. grundet vores tostrengede ledelsessystem. Ideen omkring revisionskomiteer udsprang i Amerika, men der er utrolig stor forskel både på virksomhedernes størrelse, men også på mentaliteten og måden, hvorpå samfundet fungerer. Dette gør, at det kan være problematisk at overføre tanken om en revisionskomité til Danmark, i hvert fald uden en del nationale tilrettelser. Alle de adspurgte interne revisionschefer,

på nær en enkelt, mener, de har et godt dialogmiljø og får altid de relevante informationer fra bestyrelsen. De fleste revisionschefer mener på den baggrund, at der ikke er et umiddelbart behov for en revisionskomité i deres pengeinstitut.

Samspillet mellem intern revision og interessenterne er mere diffust at analysere på. Eksistensen af en intern revision giver en øget sikkerhed for regnskabets indhold gennem den daglige gang i virksomheden og den heraf afledte højere detailviden.

Flere pengeinstitutter er begyndt at ansætte specialister indenfor fx IT, da dette område er under konstant udvikling. Komplexiteten af systemerne, der anvendes i pengeinstitutter i dag, er meget høj og det kræver mandskab, der har et indgående kendskab hertil. Det er i det hele taget meget vigtigt, at de medarbejdere, der er ansat i de interne revisioner, kan matche alle de personer og områder, der skal revideres – og det kræver ofte specialuddannede medarbejdere.

Med hensyn til påtegninger afgivet af interne revisionschefer stiller vi spørgsmål ved om dette er den rette måde at gøre den interne revision synlig på. I stedet kunne pengeinstitutterne gøre mere ud af deres hjemmesider og på den måde gøre det klart for interessenter, at pengeinstituttet vægter den interne kontrol mv. højt.

Desuden rejser vi spørgsmålet om de helt små interne revisioner bør påtegne årsrapporten. I mange tilfælde vil det være en uoverkommelig opgave for revisionschefen at deltage i revisionen af alle væsentlige og risikofyldte områder – mens vedkommende skal holde sig fuldstændig opdateret med hensyn til ny lovgivning, revisionsstandarder mv. Vi mener derfor ikke, det er retvisende, hvis revisionschefen påtegner årsrapporten i sådanne tilfælde.

11 Konklusion

Selvom revisionsbranchen blot har eksisteret i ca. 100 år, har den gennemgået mange ændringer i tidens løb. Udviklingen er gået i retning af en stærkere regulering af revisorers virke og der er i dag så kraftig regulering, at ikke meget er overladt til ”tilfældighederne” og den enkelte revisors skøn. Samfundsudviklingen har betydet, at virksomhedernes offentliggjorte rapportering medfører en større og større potentiel risiko for at påvirke såvel fysiske som juridiske personer til at foretage disponeringer på baggrund af de offentliggjorte informationer. Der er derfor opstået et logisk behov for, at de offentliggjorte oplysninger giver et så retvisende billede, som overhovedet muligt. I kraft heraf er revisor pålagt et meget tungt ansvar, da det alene er dem, der kan erklære sig om det rapporteredes sandhedsværdi i en sådan grad, at en udenforstående tør foretage disponeringer på baggrund heraf.

Ikke mindst vedrørende pengeinstitutter, som ofte spiller en stor rolle i samfundet, er det et krav, at der er en høj grad af sikkerhed for, at offentliggjorte oplysninger er retvisende. Af den grund sker der fra lovgivers side en stringent regulering af pengeinstitutternes virke, herunder deres pligt til at udvise god ledelse. I børsnoterede selskaber (herunder pengeinstitutter) er bestyrelsen i den relation pålagt at overveje, hvorvidt der er behov for at etablere en intern revision. Vi er dog af den holdning, at denne pligt *bør* være gældende for alle pengeinstitutter qua deres samfundsmæssige betydning, uanset om disse er børsnoterede eller ej.

Reguleringen af danske pengeinstitutter sker primært via Lov om finansiel virksomhed, der bl.a. udstikker regler for, hvornår det er tilladt at drive et pengeinstitut, regler for driften heraf og aflægelse af årsrapporten. Herudover er der i medfør af denne lov udstedt en bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder. Revisionen af det enkelte pengeinstitut skal således foregå i overensstemmelse hermed.

Pengeinstitutter over en vis størrelse er ved lov pålagt at etablere en intern revision. Vi er dog blevet opmærksomme på, at det ikke alene er lovkrav, der bør afgøre, hvorvidt et pengeinstitut kan drage fordele af en sådan. Det kan således ofte være en fordel for det enkelte pengeinstitut at udarbejde en cost/benefit analyse, der kan danne beslutningsgrundlag for, hvorvidt det vil være fordelagtigt at etablere en intern revision. Det kan i den relation konkluderes, at nogle af de mest relevante forhold

at tage stilling til vedrører pengeinstituttets størrelse, antallet af ansatte, det etablerede kontrolmiljø og den samlede kompleksitet i virksomheden. Det er her relevant at pointere, at såfremt der etableres en intern revision, uanset om dette sker på baggrund af lovkrav eller et vurderet behov, skal denne leve op til Revisionsbekendtgørelsens krav. Det vil sige, i tilfælde hvor et pengeinstitut således ikke er lovmæssigt pålagt at oprette en intern revision, men på trods heraf mener, at det vil være givtigt at etablere en sådan – vil alle lovmæssige krav vedrørende intern revision skulle efterleves.

Revisionsbekendtgørelsen indeholder en række bestemmelser vedrørende den interne revision, herunder krav til revisionschefen og dennes funktion. Desuden fastslås det, at intern revision ikke må beskæftige sig med andet end revision. Vi er i den forbindelse stødt på problemstillinger i forhold til definitionen af arbejdsområdet ”revision”, og hvordan dette begreb skal fortolkes i henhold til de interne revisorer. Vi er kommet til den konklusion, at der er belæg for at anvende en bred fortolkning af begrebet, således at relaterede opgaver som fx sparring i forhold til ledelsen ligeledes er omfattet af revisionsbegrebet. Dette begrundes vi med, at intern revision i forbindelse med deres daglige gang i pengeinstituttets afdelinger, kommer i besiddelse af en omfattende viden om alle aspekter af virksomheden, som det vil være fordelagtigt at drage nytte af. Vi mener således at kunne konkludere, at intern revision risikerer at miste en del af sin berettigelse, hvis de enkelte pengeinstitutter afskæres fra at kunne benytte intern revisions særlige ekspertise i sådanne sammenhænge.

Vi er, i et forsøg på at klarlægge de overvejelser, en bestyrelse skal igennem i forbindelse med etableringen af en intern revision, kommet til den konklusion, at der er mange forskellige forhold, der skal vurderes for at opnå det optimale udbytte af en sådan afdeling. Det er for det første indiskutabelt at en velovervejet og klar funktionsbeskrivelse, der tydeliggør den interne revisions beføjelser, ansvar og arbejdsopgaver er et absolut must for at få det størst mulige udbytte af denne meget specielle funktion.

Desuden kan vi konkludere, at det er helt centralt at den interne revision er uafhængig. Hvorvidt de interne revisorer kan siges at være ligeså uafhængige som de eksterne revisorer i kraft af førstnævntes direkte ansættelse i virksomheden er et spørgsmål, der har bidraget til megen debat i forbindelse med udarbejdelsen af nærværende speciale.

Revisionsbekendtgørelsen behandler uafhængighed på et meget overordnet plan. Sikringen af intern revisors uafhængighed forsøges således håndhævet gennem forbud mod egeninteresser og egenkontrol samt forebyggelse af risikoen for intimidering. Denne meget sparsomme regulering, mener vi imidlertid er utilstrækkelig og svært anvendelig for de interne revisorer. Der findes dog ikke anden direkte lovregulering og vi har derfor rettet blikket mod særregulering, i et forsøg på at klarlægge det uafhængighedsbegreb, de interne revisorer er underlagt.

Den regulering, der opstår i forbindelse med medlemskab af organisationen IIA synes at være et relevant eksempel på en sådan særregulering. IIA har udstukket en række standarder samt et sæt ”code of ethics”, som det forventes at IIAs medlemmer efterlever. Hvor Revisionsbekendtgørelsen springer let hen over sikringen af intern revisors uafhængighed, er IIA mere præcis og velformuleret og samtidig er der flere eksempler på, hvordan interne revisorer undgår at komme i situationer hvor deres uafhængighed bliver truet. Vi må dog konkludere, at selvom IIA unægtelig bruger flere linier på at forklare, hvordan uafhængigheden skal sikres, bliver reglerne ikke fulgt, end ikke af medlemmerne. Flere revisionschefer gjorde overfor os indrømmelser om, at de på trods af medlemskab, ikke følger de af organisationen udstedte regler. Konklusionen på om IIAs regler evt. vil kunne kræves anvendt af interne revisioner i pengeinstitutter i almindelighed, må derfor være benægtende, da det er svært at begrunde en generel anvendelse af regler, der end ikke følges af dem, der af egen fri vilje har indvilliget deri.

FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd går endnu videre end IIAs regler. Således beskriver disse i langt videre omfang konkrete eksempler på, hvordan revisor skal agere i situationer hvor dennes uafhængighed bliver intimideret. Disse er derfor langt nemmere for revisorer at forholde sig til og derfor også mere anvendelige. Vi er på baggrund heraf kommet til den konklusion, at det kan forsvares, at FSRs retningslinier for revisors etiske adfærd, på trods af, at disse er udformet til eksterne revisorer, kan anvendes analogt i forhold til de interne revisorer. Dette begrundes vi endvidere med, at historien viser, at der er tradition for, at de interne revisorer i et forsøg på at matche de eksterne revisorer, reviderer op imod de krav der stilles til sidstnævnte. Vi mener i den henseende at kunne konkludere, at såfremt det er et ønske fra bestyrelsens side, at ekstern revisor skal anvende intern revisors arbejde, så må det være en absolut forudsætning, at dette match netop sker. I modsat fald må den eksterne revisor kræve at arbejdet forbedres til et acceptabelt niveau eller de må fortage egne revisionshandlinger at bygge deres konklusion på. Årsagen hertil skal findes i det faktum, at

den eksterne revisors konklusion på revisionen fremgår af revisionspåtegningen, der som bekendt skal afgives med høj grad af sikkerhed – en grad der alene kan alene nås ved hjælp af omfattende kontroller foretaget af et panel af revisorer, der er uafhængig af erklæringsobjektet.

Den interne revision kan ligeledes påtegne årsrapporten, dog såfremt dette sker i henhold til de særlige regler, der fremgår af Revisionsbekendtgørelsen. Det er i den relation understreget, at såfremt bestyrelsen ønsker, at revisionschefen skal bidrage med en påtegning til årsrapporten, så skal der være tale om en fuld påtegning på baggrund af en ”fuld” revision, hvor revisionschefen har deltaget i revisionen af de væsentlige og risikofyldte områder.

I langt størstedelen af de store danske pengeinstitutter bidrager revisionschefen med en påtegning på årsrapporten. Vi var på denne baggrund meget interesseret i at få besvaret, hvilken begrundelse de enkelte pengeinstitutter havde for at vælge denne ”ekstra” påtegning. Det viste sig imidlertid, at det ofte var svært for de adspurgte interne revisionschefer at give anden forklaring, end at bestyrelsen havde besluttet, at påtegningen skal bevares. Enkelte mente, at det kunne synes svært forståeligt, hvis intern revision, hvis funktion det er, at foretage dybdegående revision på dagligt basis, ikke ønsker at påtegne årsrapporten – et synspunkt, vi for så vidt godt kan tilslutte os. Det skal i den henseende nævnes, at den interne revisions påtegning kan finde yderligere begrundelse i, at pengeinstituttet på denne vis viser overfor omverdenen, at den lovpligtige (eksterne) revision er suppleret af en intern revision, der qua sit dybe kendskab til pengeinstituttets daglige virke, under alle omstændigheder må kunne bidrage yderligere til en dybdegående og fyldestgørende revision af pengeinstituttet. Den interne revisions påtegning kan således give mening, hvis den opfattes som en yderligere garanti for en grundig revision – ikke mindst i forhold til den enkelte regnskabsbruger, men også overfor bestyrelsen.

Vi er i relation til den interne revisions påtegning kommet til den konklusion, at en af problemstillingerne i forhold hertil er, at den interne revisionschef ikke er underlagt et ansvar, der tilnærmelsesvis ligner det, den eksterne revision er underlagt. Der er således risiko for, at den interne revision afgiver en ”gratis” påtegning – der ofte blot har været en kalkeret udgave af den eksterne revisors påtegning – uden at den eksterne revisor på nogen måde har fået lettet ansvarsbyrden. Vi så således gerne, at intern revision fremover bør underlægges en eller anden form for ansvarsdeling, så der ikke bliver tale om en fuldstændig gratis påtegning. Alternativt bør den interne revision i stedet

koncentrere sig om operationel revision, som jo netop er et område, hvor den interne revision ofte vil have en stor fordel frem for de eksterne revisorer, idet førstnævnte har deres daglige gang i pengeinstituttet og derfor har en større og bredere indsigt i forretningsgange og problemstillinger.

Fra 1. januar 2007 er det ikke længere muligt for de interne revisorer at kalkere de eksterne revisors påtegning, som det ellers har været traditionen tidligere. Vi er af den overbevisning, at dette forhold skaber en oplagt mulighed for, fra de interne revisioners side, at overveje en anderledes udformet påtegning, hvor der samtidig bliver taget højde for forventningerne til intern revisions arbejde. En mulighed kunne være at adressere den interne revisions påtegning til bestyrelsen, således de øvrige regnskabslæsere bliver opmærksomme på, at der er tale om en erklæring til bestyrelsen om udført arbejde – og ikke en erklæring der som sådan er til brug for de øvrige regnskabsbrugere. Om denne så vil blive betragtet som en garanti for/værditilvækst til årsrapportens af den øvrige skare af regnskabslæsere skal fra vor side være usagt.

Et af hovedformålene med denne afhandling har været at forsøge at finde berettigelsen til kravet om en intern revision i større pengeinstitutter. Det har i den forbindelse været centralt at forsøge at besvare, hvorvidt de kriterier, der i dag læges til grund for kravet, er de rigtige. Vi har i den forbindelse måtte nøjes med at konkludere, at det er meget vanskeligt at finde et helt generelt objektivi grundlag at kræve intern revision på baggrund af. Der er dog bred enighed om, at det er pengeinstituttets kompleksitet, der bør være afgørende herfor, men samtidig er det desværre tæt på umuligt at finde en (eller flere) objektiv indikator for kompleksitet. På baggrund af interviewene med revisionscheferne, bør den interne revision som minimum bestå af 4 personer, for at kunne varetage opgave på forsvarlig vis – herunder i overensstemmelse med kravene fra Finanstilsynet. Basel Komiteen anbefaler desuden, at intern revision som minimum bør udgøre 1 % af det samlede antal ansatte i pengeinstituttet. Denne anbefaling mener vi at kunne tilslutte os, dog under det forbehold, at afdelingen som minimum består af 4 personer.

Fremtidens skærpede regulering vil betyde, at også de interne revisioner vil blive underlagt strengere og strengere krav. Dette faktum vil unægtelig i mange tilfælde bevirke, at fremtiden interne revisioner vil komme til at se noget anderledes ud sammenholdt med i dag. Den forventede regulering ventes at ske på baggrund af international regulering og der er allerede nu risiko for, at vil blive indført visse uforholdsmæssigt strenge regler, der risikerer at overstige de behov, der er i de danske

pengeinstitutter. Således fx med 8. direktivs krav om, at der fra 2008 skal indføres revisionskomiteer i de børsnoterede pengeinstitutter, for at sikre en tilstrækkelig sparring mellem intern revision og bestyrelsen, omkring diverse revisionsanliggender. Ifølge de revisionschefer, vi har interviewet, er revisionskomiteer grundlæggende en god ide, men flere mener, at det er at skyde en anelse over mål, da det er en helt klar tendens i de *danske* pengeinstitutter, at eventuelle problemstillinger allerede nu bliver behandlet på bestyrelsesmøder og at der er en jævnlig og tilstrækkelig kommunikation mellem intern revision og bestyrelsen.

Flere af de interviewede revisionschefer udtalte, at de selv er tvivlende overfor de små interne revisioners fremtid. Det blev således nævnt, at den forventede stramning af kravene til de interne revisioner med stor sandsynlighed kan have den virkning, at de små afdelinger ikke overlever, da de ganske simpelthen ikke vil kunne magte at løfte opgaven på tilfredsstillende vis. Der blev således henvist til, at det ikke hverken er eller bliver nemt for de interne revisioner at tiltrække det tilstrækkelige omfang af kompetente medarbejdere – hvilket ganske naturligt er en forudsætning for at kunne udføre revisionen på en måde, der lever op til fremtidens krav.

Vi vil helt afslutningsvist konkludere, at der som ovenfor nævnt er et flertal af problemstillinger, der kræver en løsning, for at sikre optimale vilkår for fremtidens interne revisioner i de danske pengeinstitutter. Vi har med nærværende afhandling bidraget til en videre debat omkring nødvendigheden af at have fokus på forholdene omkring intern revision – ikke mindst for at sikre intern revisions berettigelse i fremtiden.

12 English summary

The subject of “Internal audit in financial institutions” are a natural choice, not only due to our careers, but also due to the fact, that the society that surrounds us is more and more focused on the subject. Financial institutions are regulated in a very strict manner – more than ever before. The change in society has resulted in a demand for the uttermost correct information when published. Shareholders as well as stakeholders need to be able to depend on the given information and so the accountant who provides the audit report is bearing a heavy cross, as he solely can make a verifying statement so that the outside world can rely on what is printed in the financial statement.

Financial institutions are, by law, when they reach a certain size, required to establish an internal audit. We asked ourselves and the head accountants in several of the largest Danish financial institutions, if the present measures of size are the best way to determine if an internal audit is needed. We came to the conclusion that the number of employees, the internal controls and the overall complexity of the firm are all very important subjects to take into consideration.

To get the most out of an established internal audit it is important that a well-considered description of the exact obligations that the internal audit is expected to fulfil. Another important issue is that every single member of the accountants’ team is independent of the financial institution that is being audited. We were uncertain if the rules about independence for the external auditors could apply for the internal auditors as well. We came to the conclusion that since the external auditors are using the work of internal auditors in the process of the audit, it is demanded that the internal auditors comply the same strict demands as the external auditors do. Otherwise the (needed) high degree of certainty against flaws will faint.

Mostly the head accountants of the Danish internal audits make a certificate of their own regardless that the external audit does as well. This is in our opinion a way of making the internal audits seeable, more than to give a higher certainty. The more visible the internal audit is, the more acceptances will follow from the surroundings. The making of an internal certificate gives us another problem though. The internal auditors are not held responsible for the content of the certificate as is the case for the external auditors. If this certificate is to mean anything for the readers of the financial statement it has to be subduing the same rules as the certificate given by the external auditors.

The certificate could also accentuate that it only applies for some specific areas of the financial statement and the reader should attend the external auditor's certificate for an all-round certificate.

Another solution is that the internal auditors concentrate solely on the operational accounting. On this matter the internal auditors have an advantage compared to the external auditors because of their daily routines in the institution. We think that this is likely to be the internal auditors' most important tasks in the future. The audit team has a much better access to the financial institution – they know the people and the different ways of working. The internal audit can dig deeper and disclose more details than external auditors have the opportunity to.

The 8. EC-directive demands introduction of audit-committees from 2008. This is an opportunity for the internal audits to get a better dialogue with the board of directors. Though we have doubts about the relevance of such a committee in Denmark. It often seems that the international standards that also apply in Denmark are made in the light of major foreign scandals and therefore are not totally applicable to the current Danish situation. The legislation therefore often seems rather tight compared to what is needed.

13 Litteraturoversigt

Love og Bekendtgørelser

Lov nr. 122 af 15. april 1930 om banker

Lov nr. 199 af 2. april 1974 om banker og sparekasser

Lov nr. 302 af 30. april 2003 om statsautoriserede og registrerede revisorer

Lovbekendtgørelse nr. 585 af 29/11/1974 om revisionens gennemførelse i banker og sparekasser

Lovbekendtgørelse nr. 599 af 08/09/1986 om erstatningsansvar

Lovbekendtgørelse nr. 1000 af 05/10/2006, Bekendtgørelse af straffeloven

Lovbekendtgørelse nr. 286 af 04/04/2006 om finansiell virksomhed

Bekendtgørelse nr. 466 af 04/12/1950 om sparekasserevisorers virksomhed

Bekendtgørelse nr. 1018 af 15/12/1999

Bekendtgørelse nr. 1061 af 14/12/2001

Bekendtgørelse nr. 1363 af 11/12/2006 om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner

Revisionsstandarder og Revisionsvejledninger:

Revisionsstandard (RS) 610, Stillingtagen til interne revisions arbejder, juli 2006.

Revisionsstandard (RS) 700 (ajourført), Den uafhængige revisors påtegning på et fuldstændigt regnskab med generelt formål, oktober 2006.

Revisionsstandard (RS) 635, Samarbejde mellem to valgte revisorer, marts 2002.

Forord til standarder for kvalitetskontrol, revisionsopgaver, erklæringsopgaver med sikkerhed og beslægtede opgaver (ajourført), marts 2006.

Revisionsvejledning 3 om anvendelse af en anden revisors arbejder, maj 1980.

ISA:

International Standard on Auditing 610, Considering the Work of Internal Auditing

Betænkninger

Betænkning over Forslag til lov om statsautoriserede og registrerede revisorer.

Betænkning nr. 1478 Revisorlovgivning – I internationalt perspektiv, oktober 2006.

Betænkning nr. 1008, Brancheglidning i den finansielle sektor, Industriministeriet, juni 1987.

Betænkning, Revisorlovgivning – uafhængighed og liberalisering, Revisorkommissionen, 2000.

Etiske regler

FSRs Retningslinjer for revisors etiske adfærd (Etiske regler for revisorer), december 2006

Bøger

Revisionskomiteer, Frank Thinggaard, Center for erhvervsforskning, 1988

Revision i teori og praksis, Ebbe Ravn, Alternativ Revisions Forlag, 1993

Intern revision, Jens Bredo og Casper Møller, FRSs Forlag i samarbejde med FYR, 1995.

Revisor – regulering og rapportering, Lars Bo Langsted, Kim Füchsel, Jens Skovby & Peter Gath, Forlaget Thomson, 2005

Revisoransvar, Lars Bo Langsted, Mogens Christensen & Paul Krüger Andersen, Forlaget Thomson, 2005.

Revision og revisorer – den statsautoriserede revisors opgaver og ansvar, Mogens Christensen, Aksel Runge Johansen, Anker Nielsen og Carsten Tjagvad, FSRs Forlag, 1989

Manual of Internal Audit Practice, HJ Stearn & Ken Impey, ISCA Publishing Ltd., 1990.

Tids- og fagskrifter

Ministerialtidende for 1878 B

Info (Foreningsblad fra Foreningen af Interne Revisorer), nr. 23, april 2003.

Info (Foreningsblad fra Foreningen af Interne Revisorer), nr. 25, december 2003.

Info (Foreningsblad fra Foreningen af Interne Revisorer), nr. 33, august 2006.

Info (Foreningsblad fra Foreningen af Interne Revisorer), nr. 34, december 2006.

Vejledninger

Vejledning nr. 10114 af 22/12/2006: Vejledning for pengeinstitutter i henhold til § 71, stk. 1, nr. 1-8, i lov om finansiel virksomhed, Finanstilsynet.

Rapporter

Finanstilsynets rapport ”Den interne revision i den finansielle sektor – Den danske model i et europæisk perspektiv”, juni 2006.

Øvrigt

Forelæsningsnoter fra faget Revision på cand.merc.aud. studiet, Lars Bo Langsted, 26. sep. 2006.

Kommissionens henstilling 2002/590/EF af 16. maj 2002: "Revisorers uafhængighed i EU: grundlæggende principper.

Revisionsorientering A 1.8 Intern Revision, Revisionschef og Statsautoriseret revisor Claus Okholm, Revifora, august 1996.

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/43/EF af 17. maj d.å. om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber (8. direktiv).

FSRs vedtægter, af 12. december 1973, ændret senest den 23. juni 2006.

Professional Practices Framework, (standards, Code of Ethics, practice advisories),
<http://www.theiia.org/guidance/standards-and-practices/professional-practices-framework/>

Links

www.finansraadet.dk/danish/menu/faktaomsektoren/sektorenitale/destoerstepengeinstitutter

www.theiia.org. The institute of Internal Auditors (IIA) hjemmeside.

www.eogs.dk/sw20978.asp. Erhvervs- og Selskabsstyrelsens hjemmeside.

www.cipfa.org The Chartered Institute of Public Finance and Accountancy,

Forkortelser:

IFAC: The International Federation of Accountants

IAASB: International Auditing and Assurance Standards Board.

IIA: The Institute of Internal Auditors.

REVU: Revisionsteknisk Udvalg.

RS: Revisionsstandard

RV: Revisionsvejledning

ISA: International Standard on Auditing

Bilag 1

Besvarelser på de stillede spørgsmål

Svarene er anonymiserede, idet de fleste revisionschefer ønskede dette. Derfor er der alene anført, hvor mange af pengeinstitutterne, der har afgivet det pågældende svar.

1. *Hvad, mener du, er din afdelings (intern revision) vigtigste rolle i fremtiden?*

- uafhængighed	1
- sparringspartner for ledelsen	1
- operationel revision	1
- operationel + finansiell revision	4
- compliance	2
- tilføre merværdi for bestyr. + aktionær	1
- samarbej. m. ekstern revision	1
- tryk for procedurer/forretningsgange	1
- leve op til RS	1

2. *Stiller denne fremtidige rolle særlige krav til intern revisors kompetence?*

- højere uddannelsesniveau	4
- flere specialister ansat	3
- skabe respekt gennem høj faglighed	1
- IT-kundskab	1

3. *Hvad, mener du, har påvirket intern revisions fremtidige arbejdsopgaver mest? – her tænkes både på nationale samt internationale påvirkninger.*

- IAS'er	6
- IIA-standards	1
- Finanstilsynet	3
- for hurtig implementering	1
- Basel	2

4. *Hvad er intern revisions styrke? – her tænkes både på, hvad intern revision bidrager med overfor selve virksomheden, men også overfor regnskabslæser.*

Overfor virksomheden:

- daglig gang i virksomheden 4
- dybdegående kendskab til virksomhedens forhold 5
- tæt dialog med bestyrelsen 1
- faglig sparring 1
- bedre kontroller 2

Overfor regnskabslæser:

- kvalitetsstempel 3
- tvivlsomt 2

5. *Påtegner du årsrapporten?*

Hvis ja, hvorfor?

Hvis nej, hvorfor ikke?

Alle interviewede interne revisionschefer påtegner årsrapporten.

Årsagerne hertil:

- bestyrelsen har vedtaget det alle
- ville virke mystisk, hvis påtegning ophører 2
- synlighed 1
- deltager i rev. af væsentlige poster 1
- IR fokuserer mere på kontrol i påtegning 1
- kvalitetsstempel 1
- god praksis 1

Desuden: problem, hvis mindre pengeinstitutter påtegner,

Såfremt de ikke har deltaget i hele revisionen: 1

6. *Mener du, de nuværende kriterier for, hvornår der skal være intern revision er de rette? I benægtende fald, hvilke kriterier ville være mere hensigtsmæssige?*

Nej, kriterierne bør ændres:

- beløbsgrænserne bør ændres 4
- antallet af ansatte bør ændres 4
- individuel vurdering 2
- bør medføre en effekt at etablere IR 1
- pas på 1. og 2. division af revisionschefer 1
- følg Basel-anbefaling på 1 % ved ansættelse i IR: 2
- få ansatte i IR => uoptimalt fagligt miljø 4

7. 8. direktiv foreskriver en revisionskomité i virksomheder af offentlig interesse.

Påtænker I at oprette en sådan komité?

Hvis ja, hvorfor?

Hvis nej, hvorfor ikke?

Vi har én allerede – grunden hertil:	1
- følger Nørby-udvalgets anbefalinger	1
- mere dybdegående dialog	1

Ja, vi overvejer – grunden hertil:	
- forbedret dialog med bestyrelsen	1
- udelukkende på grund af lovkrav i fremtiden	2

Nej, vi overvejer det ikke indtil videre – grunden hertil:	
- udmærket dialog med bestyrelsen allerede	2
- deltager i alle bestyr.møder (protokol + regnskab)	2
- DKs to-strengede ledelsessystem er godt nok	1

Bilag 2

Ny standard for intern revisionspåtegning

Intern revisions påtegning

Vi har revideret årsrapporten for IIA Bank A/S for regnskabsåret 2006. Koncernregnskabet aflægges efter International Financial Reporting Standards som godkendt af EU, og årsregnskabet for moderselskabet aflægges efter lov om finansiel virksomhed. Årsrapporten aflægges herudover i overensstemmelse med yderligere danske oplysningskrav til årsrapporter for børsnoterede finansielle selskaber.

Den udførte revision

Revisionen er udført på grundlag af Finanstilsynets bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner og efter danske revisionsstandarder. Disse standarder kræver, at vi planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsrapporten ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

Revisionen er udført i henhold til den arbejdsdeling, der er aftalt med ekstern revision, og har omfattet vurdering af etablerede forretningsgange og interne kontroller, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici. Ud fra væsentlighed og risiko har vi stikprøvevis efterprøvet grundlaget for beløb og øvrige oplysninger i årsrapporten, herunder undersøgelse af information, der understøtter de i årsrapporten anførte beløb og oplysninger. Revisionen har endvidere omfattet stillingtagen til, om den af ledelsen anvendte regnskabspraksis er passende, om de af ledelsen udøvede regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af årsrapporten.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at de etablerede forretningsgange og interne kontroller, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod koncernens og moderselskabets rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici, fungerer tilfredsstillende.

Det er tillige vores opfattelse, at årsrapporten giver et retvisende billede af koncernens og moderselskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2006 samt af resultatet af koncernens og moderselskabets aktiviteter og koncernens pengestrømme for regnskabsåret 2006 i overensstemmelse med International Financial Reporting Standards som godkendt af EU for så vidt angår koncernregnskabet, i overensstemmelse med lov om finansiell virksomhed for så vidt angår årsregnskabet for moderselskabet, samt i øvrigt i overensstemmelse med yderligere danske oplysningskrav til årsrapporter for børsnoterede finansielle selskaber.